

PRIHVAĆANJE RAZLIČITOSTI

OPREDAJENJE

KVALITETNI ODNOSI

ANSTVO

NASILJE

VOLONTIRANJE

ZBIRKA RADIONICA

POKRENI PROMJENU

40 IDEJA ZA RAD S DJECOM I MLADIMA
U PODRUČJU RAZLIČITOSTI

KOMUNIKACIJA

EMPATIJA

RADIKALIZACIJA

UVOD

Namjera ove zbirke je da vam posluži kao alat u vašim nastojanjima da širok raspon tema koje su ovdje objedinjene u tri područja – osobni i socijalni razvoj, građanski odgoj i obrazovanje te volonter-ski projekti – uvedete u svoj rad s djecom i mladima u učionicama, ali i u neformalnom obrazovanju. Uvođenjem ovih tema nedvojbeno se razvijaju građanske kompetencije – znanja, vještine i stavovi koji odlikuju djecu i mlade kao aktivne pripadnike zajednice u kojoj žive, a ujedno ih osnažuju za bolje poznavanje i izražavanje sebe i svog identiteta. Sve to skupa, vjerujemo, doprinosi njihovom boljem razumijevanju kompleksnosti svijeta u kojem živimo i razvija kod njih vrijednosti tolerancije i slavljenja različitosti te osjeća dubokog međusobnog poštovanja svih pripadnika planeta Zemlje, uključujući i nju samu kao jedinstvenu mrežu koja nas sve povezuje. Također vas njome želimo zainteresirati za dublje proučavanje i bavljenje ovim temama u kontekstu obrazovanja te vas potaknuti na osmišljavanje i provođenje različitih akcija zajedno s učenicima – akcija kojima ćete svoju okolinu učiniti boljom, ljepšom, ugodnijom, zabavnijom, korisnijom, humanijom... za sve vas.

Zbirka „Pokreni promjenu“ rezultat je nadogradnje prvog izdanja Zbirke iz 2014. godine te je radu tadašnjih autorica dodan rad autorskog tima istoimenog edukacijskog programa. Ona donekle prati sadržaj edukacijskog programa, kao i istoimenog priručnika na koji vas također upućujemo u bavljenju ovim temama. Sve navedene publikacije nastaju u okviru projekta „Pokreni promjenu – prihvaćanje različitosti kroz interkulturalno obrazovanje i volontiranje“ – međunarodnog projekta na čelu s Forumom za slobodu odgoja iz Hrvatske u partnerstvu s organizacijama Think Global iz Velike Britanije, Centrom mladih Dravinjske doline iz Slovenije i Centrom za kreativni razvoj „Danilo Dolci“ iz Italije.

Radionice su osmišljene na način da je okvirno vrijeme potrebno za provođenje svake pojedine jedan školski sat. Na početku svake radionice opisan je tijek, a potom slijedi više informacija koje vam mogu pomoći u pripremi te svojevrsni radni list za učenike. U gornjem desnom kutu naznačen je procijenjen uzrast za koji je određena jedinica primjenjiva, no vjerujemo da ćete upravo vi najbolje znati što je i kada primjenjivo uzrastu i razini kompetencija djece i mladih s kojima radite te sukladno tome znati odabrati i prilagoditi predloženi sadržaj. U ovalne pak oblike smjestili smo ideje za dodatne aktivnosti, prijedloge dodatnih izvora, ili pak citat kao motivaciju za raspravu.

Autori su ponegdje istražili hrvatski društveni kontekst, ponegdje europski, dok je u većini radionica svakome od vas ostavljeno da dublje istraži društveni kontekst svoje zemlje, konkretne primjere i druge važne informacije koje će vam pomoći u razradi pojedine teme. A to uvijek možete raditi i sa samim učenicima – istraživački rad dodatno će ih aktivirati i potaknuti na upoznavanje svijeta u kojem žive.

Poneke od obuhvaćenih tema možda će zahtijevati i dodatne sate za kvalitetnu obradu. Neke od njih zbog svoje specifičnosti i obuhvatnosti zahtijevat će i vašu dodatnu pripremu, pa vas i ovdje potičemo na dodatno istraživanje ovih tema, kao i stalno stručno usavršavanje u ovim područjima.

Ne postoji drugi način za pokretanje bilo kakve promjene, doli kretanja od promjene u svakom od nas. Osim toga, kao što je to Cloude Steiner lijepo ispričovijedao u svojoj bajci o toplim pahuljicama – jedini način kako ćemo svi imati više pahuljica (toplih riječi, ljubavi, humanosti, razumijevanja, tolerancije...) je upravo da ih slobodno dijelimo svima oko nas. Dijeljenje i davanje od sebe, ali i zauzimanje za sebe i druge i za okolinu u kojoj živimo, zaista pokreće promjenu.

I da parafraziramo jedan od naslova radionice – neka krene od mene, tebe, nas!

Urednice

Napomena:

Gramatički rod u tekstu ne predstavlja rodnu oznaku i ne izražava preferenciju jednoga spola u odnosu na drugi. Zbog lakše čitljivosti teksta imenice učenici, učitelji i sl. koriste se i za osobe muškog, i za osobe ženskog spola.

AKTIVNO

POVEZA

NEPRAVDA

IZGRA

RASHAN

TO SAM JA!

Predmetna korelacija: **PSIH, SOC, LIK, ZO, GO, SRZ**

KLJUČNI POJMOVI: identitet, uloge, ja, samopoštovanje, slika o sebi

UČENICI ĆE MOĆI:

- povećati samosvijest
- osvijestiti različite „stupove“ identiteta
- upoznati i prihvatiti te razlikovati nepromjenjive i promjenjive odrednice identiteta
- jačati svoje samopoštovanje
- kreativno se izražavati
- jačati grupnu dinamiku i povezanost.

POTREBNI MATERIJALI: radni list *To sam ja*, olovke, bojice

TIJEK AKTIVNOSTI:

Na početku dajte učenicima sljedeću uputu:

Razmislite o sebi i zapišite na komad papira kako biste se opisali u 10 riječi.

Nakon nekoliko minuta pitajte ih: *Što vam je prvo palo na pamet?*

Zapišite neke od odgovora učenika pa ih zajedno grupirajte. Jesu li govorili o izgledu, osobinama, porijeklu...?

Zatim nastavite: *Danas ćemo istražiti pojam identiteta i malo se bolje upoznati s tim kako je izgrađen vaš identitet i od čega se sastoji. Vidjet ćemo je li on stalan ili promjenjiv, i koliko ste na njega mogli utjecati. Vaš će vam osjećaj identiteta biti od velike važnosti u životu i utjecat će na to kako se osjećate u vezi sebe i svojih osobina, kao i na to koliko sebe poštujete i prihvaćate.*

*Uzmite radni list *To sam ja* i upišite ono što smatrate najvažnijim za svoj identitet – veće stvari, važnije, pa i one male. Usredotočite se na ono što vam je trenutno važno kod vas samih.*

Nakon što su to napravili, povedite grupnu diskusiju i provjerite koje su sve odrednice, osobine i uloge koristili.

PITANJA ZA DISKUSIJU:

- *Što ste sve koristili kao odrednice svog identiteta (nazivamo ih i „stupovima“)?*
- *Jeste li se kad susreli s nekom vrstom stereotipa ili diskriminacije zbog nekog od dijelova svog identiteta? Kojih? Što mislite o onima koji se ružno ponašaju prema nekom zbog neke njegove ili njezine osobine?*
- *Koji su vam najdraži dijelovi vašeg identiteta?*
- *Koje dijelove identiteta uzimate zdravo za gotovo i o njima ne razmišljate?*

Kad pokažete učenicima listu svega onoga što čini identitet (lista **Što sve čini identitet?** na sljedećoj je stranici), upitajte ih nedostaje li prema njihovom mišljenju nešto na listi. Budite spremni na to da vas učenici iznenade!

Što sve čini identitet?

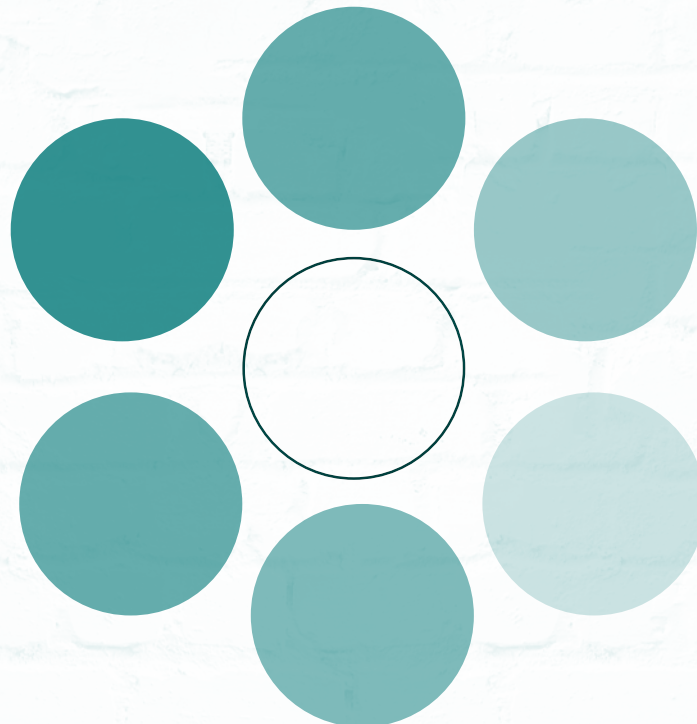
Naš identitet u velikoj mjeri čine zadane osobine, ali i naša predodžba o samima sebi. Tu predodžbu gradimo cijeli život, a posebno u djetinjstvu i mladosti. Sastoji se od niza iskustava, odnosa, osobina, ali i od našeg tumačenja istih. Neki od „stupova“, odnosno odrednica identiteta, su ovdje nabrojani, a njihova se važnost značajno mijenja tijekom života.

<i>Dob</i>	<i>Škola u koju idete</i>	<i>Osobine ličnosti</i>
<i>Spol</i>	<i>Ono čime se bavite</i>	<i>Ponašanje i odluke</i>
<i>Ime i prezime</i>	<i>Kvart u kojem živite</i>	<i>Hobiji, interesi, životni stil</i>
<i>Izgled: fizičke osobine</i>	<i>Financijsko stanje</i>	<i>Vrijednosti i ciljevi (ono što</i>
<i>(visina, težina, boja kose...),</i>	<i>Prijatelji</i>	<i>vam je zaista važno i čemu</i>
<i>odijevanje i stil, frizura</i>	<i>Dečko/cura: partnerski</i>	<i>stremite)</i>
<i>Porijeklo: obitelj iz koje</i>	<i>odnos</i>	<i>Trenutak u povijesti i mjesto</i>
<i>potječete, nacionalnost,</i>	<i>Zdravlje i kondicija</i>	<i>u kojem živimo</i>
<i>narodnost, vjera, jezik</i>	<i>...</i>	<i>...</i>

RADNI LIST

TO SAM JA!

MOJ KOLAŽ

Predmetna korelacija: **LIK, SRZ, PSIH, SOC, ZO, GO**

KLJUČNI POJMOVI: kolaž, slika o sebi, identitet, samosvijest

UČENICI ĆE MOĆI:

- osvijestiti i osnažiti sliku o sebi
- osvijestiti svoje raznolike identitete i identitete svojih kolega
- izraziti vlastitu kreativnost
- jačati grupnu dinamiku i povezanost
- unaprijediti tehniku kolaža.

POTREBNI MATERIJALI: puno šarenih časopisa za kolaž (mogu ih donijeti i sami učenici), škarice i ljepila/selotejp, čvrsti papiri velikog formata za plakate/postere

TIJEK AKTIVNOSTI:

Započnite uvodom: *Svatko je od nas poseban i jedinstven, neponovljiv. Razlikujemo se od svih ostalih, a različiti smo i iz dana u dan. Danas ćemo biti kreativni i svatko će od vas napraviti svoj plakat koji predstavlja njega/nju. Pokažite nam tko ste, što volite, što vam je važno, što vam se sviđa i čemu težite. Iskoristite papir, časopise, dijelite ih među sobom. Upotrijebite slike, ali i riječi. Dajte naziv vašem plakatu. Na kraju se potpišite na poleđinu.*

Predložite učenicima da se podijele u parove i pokažu svoj plakat svome paru. Napravite izložbu plakata i omogućite vrijeme kako bi ih svi razgledali i postavili pitanja jedni drugima ako ih nešto više zanima.

Plakate možete izložiti na vidljivo mjesto u razredu, i nakon nekog vremena opet ih izraditi iz početka.

PITANJA ZA DISKUSIJU:

- *Kako vam je bilo izrađivati plakat? Što vam se najviše svidjelo?*
- *Kako se sada osjećate? Sviđa li vam se vaš plakat?*
- *Kako ste ga izradili, jeste li intuitivno prepoznali slike i riječi koje su dio vas, ili ste najprije imali koncept, pa tek onda tražili slike? Je li vam se dogodilo da ne možete naći sliku koja predstavlja neki važan dio vašeg plakata? Što ste tada napravili?*
- *Tko bi nam želio malo više ispričati o svom plakatu?*

Autor: Greg Gossel, <http://www.greggossel.com/>

Izvor: <http://gabrielaaizcorbe.blogspot.hr/2008/08/greg-gossel-retro-comics-americanos.html>

Greg Gossel je dizajner rođen 1982.g. u Wisconsinu. Živi u Minneapolisu i radovi su mu izloženi diljem Amerike i Europe, primjerice u San Franciscu, New Yorku, Los Angelesu, Milanu i Londonu.

Za učenike možete pripremiti (ovisno o uzrastu) i nekoliko primjera umjetnika koji su istraživali temu identiteta u svojoj umjetnosti.

COOL JE BITI POSEBAN?

Predmetna korelacija: **SRZ, PSIH, SOC, LIK, GO**

KLJUČNI POJMOVI: posebnost, različitost, manjina, većina, isticanje, stereotip

UČENICI ĆE MOĆI:

- osvijestiti i slobodno izraziti svoju pripadnost manjinskoj i većinskoj skupini
- upoznati i prihvatiti različitosti
- jačati samopoštovanje
- asertivno se izražavati
- jačati grupnu dinamiku i povezanost.

POTREBNI MATERIJALI: radni list *Cool je biti poseban?*, olovke, bojice, prazni plakati

TIJEK AKTIVNOSTI:

Radionicu možete započeti grupnom aktivnosti Mozaik – svaka mala grupa treba osmisliti i nacrtati neki predmet ili konstrukciju od onoliko dijelova koliko njih ima u maloj grupi. Zatim svatko u svoj dio napiše neke svoje posebnosti po kojima se ističe u odnosu na ostale u grupi. Grupe podijele svoje mozaike s drugima i tako se bolje upoznaju i otkriju jedni o drugima neke stvari koje nisu znali.

Nastavite pitanjima:

- *Po čemu se sve vi u razredu razlikujete? Je li to što ste različiti dobro?*
- *Volite li se družiti sa sebi sličnima ili drugačijima? Zbog čega? Na primjer, kad bih vas pitala koje su vam tri omiljene stvari, što biste rekli? Dakle, neke su vam stvari i zajedničke.*
- *Jeste li kad bili „u manjini“? Kada?*
- *A jeste li kad bili u slabijem položaju u odnosu na nekog? Što to znači?*
- *Kako sve možemo pripadati nekoj manjini?*

Zatim nastavite: *Pomoću radnog lista svatko od vas treba prepoznati na koje je sve načine privilegiran (pripada većini ili moćnijoj skupini), ali i na koje je načine u manjini, odnosno u slabijem položaju u odnosu na ostale. Napišite kako se nosite s tim osobinama i kako ih prihvaćate.*

Imajte na umu da ponekad i „manjina“ može biti u povoljnijem položaju, npr. ako se netko jako ističe statusom, izgledom, nekom vještinom ili osobinom. Odaberite jednu svoju osobinu koja vam daje ili oduzima moć u skupini/društvu. Ponekad nam ista osobina može i davati i oduzimati moć. Ispričajte u paru (ili u manjoj grupi) što je to i kako je vama osobno s tom osobinom. Imajte na umu da ponekad i „manjina“ može biti u povoljnijem položaju, npr. ako se netko jako ističe statusom, izgledom, nekom vještinom ili osobinom.

Na kraju povedite diskusiju s učenicima o tome kako im je bilo tijekom vježbe i što su naučili. Grupe ili parovi koji žele mogu nešto više reći o tome što su naučili. Upitajte ih definira li nas kao osobu jedna naša osobina ili sve ukupno.

PITANJA ZA DISKUSIJU:

- *Jeste li se kad susreli s nekom vrstom stereotipa ili diskriminacije zbog neke svoje osobine? Koje?*
- *Što mislite o onima koji se ružno ponašaju prema nekome zbog toga što je različit? Što ih muči?*
- *Kako možemo reagirati kad naiđemo na neku osobu koja ima stereotip ili predrasudu o nama? A što kad cijelo društvo ima predrasudu prema nekom poput nas?*

Prijedlog dodatne aktivnosti: u manjim grupama osmislite svoju poruku, pjesmu ili izradite plakat na temu prihvaćanja i poštivanja razlika.

RADNI LIST

COOL JE BITI POSEBAN?

Osobine koje dijelim s većinom ili velikim brojem svojih vršnjaka:

Osobine po kojima se ističem:

Koliko ti odgovara, a koliko ne tvoje isticanje? Na koji način želiš da se drugi ponašaju prema tebi?

STRUJI STRUJA

Predmetna korelacija: **SRZ, PSIH, LIK, ENG, ZO**

KLJUČNI POJMOVI: *the flow*, strujanje, predanost, uživiljenost, koncentracija

UČENICI ĆE MOĆI:

- povećati svoju samosvijest
- osvijestiti aktivnosti u kojima najviše uživaju
- podijeliti vlastite interese s drugima
- jačati samopoštovanje
- jačati svoje komunikacijske vještine
- prepoznati i uvažiti individualne sklonosti i vrijednosti.

Koncept *strujanja* preuzet je iz teorije o tzv. *the flow iskustvima* Csikszentmihalyija (1996.) – stanjima potpune koncentracije i uživiljenosti, koje je smatrao jako važnima za ukupnu psihološku dobrobit.

ŠTO VAM JE POTREBNO: radni list *To je to!*, olovke, bojice

TIJEK AKTIVNOSTI:

Najprije s učenicima podijelite neku svoju omiljenu aktivnost, a zatim i kako ste se osjećali posljednji put dok ste se njome bavili. To može zaista biti bilo što čemu ste u potpunosti predani dok se time bavite, a idealan primjer je ona aktivnost za koju imate dojam da u njoj s vremenom postajete sve bolji. Pokušajte im prenijeti osjećaje koje u vama budi ta aktivnost te im, ako je moguće, pokažite nešto vezano uz tu aktivnost (svoj uradak ili vještinu) i potaknite ih da vam postavite pitanja.

Zatim potaknite učenike da razmisle o tome što za njih predstavlja takvu vrstu aktivnosti kojoj su potpuno predani i u kojoj uživaju. Dajte im nekoliko minuta. Ako žele, odgovore mogu i zapisati.

Potom nastavite: *Svatko od nas ima u životu nekoliko stvari u kojima uživa, u kojima se, dok ih radimo, potpuno „izgubimo“. Ne mislimo na gledanje televizije, spavanje, jedenje i slično u čemu smo prilično pasivni, već nešto što aktivno radite. Psiholozi ovakve doživljaje zovu „strujanje“ ili „the flow“ iskustva i smatraju ih jako važnima za našu psihološku dobrobit, odnosno sreću.*

Pitajte ih: *Što je za vas to „nešto“?*

Ispišite na ploči što su učenici prvo naveli, pa kratko prokomentirajte.

Uzmite radni listić i nacrtajte kako se osjećate dok ste zaokupljeni tom aktivnošću. Prisjetite se gdje ste, što radite, s kim ste, što je najbolje u tome.

Zatim u malim grupama ispričajte jedni drugima o svojoj aktivnosti u kojoj „strujite“.

PITANJA ZA DISKUSIJU:

- *Ima li nečeg što dijelite, što više vas voli raditi?*
- *Je li to strujanje? Što mislite?*
- *Zbog čega su ovakva iskustva važna?*
- *Što kad netko osjeća da nema u svom životu nešto takvo? Kakvim se aktivnostima može predati i kakve su posljedice?*
- *Imate li nekad u školi takav osjećaj - da ste potpuno uživiljeni u to što radite?*
- *Kako bi za vas izgledala nastava s više „strujanja“?*

RADNI LIST

TO JE TO!

Odaberi i nacrtaj jednu svoju omiljenu aktivnost. Nacrtaj kako se osjećaš dok se baviš tom aktivnošću.

Ispričaj svom paru ili u svojoj grupi kako se osjećaš dok to radiš i što ti je tako super.

MOJ ELEMENT

Predmetna korelacija: **SRZ, PSIH, ZO**

KLJUČNI POJMOVI: vještine, odabir zanimanja, nadarenosti, osobni razvoj, prepoznavanje interesa

UČENICI ĆE MOĆI:

- dodatno osvijestiti svoje vještine i sposobnosti
- bolje upoznati vlastite interese i vrijednosti
- razvijati samosvijest
- definirati svoje životne vještine i ciljeve
- osobno se osnažiti i prepoznati vrijednost osnaživanja drugih.

POTREBNI MATERIJALI: radni listovi *Otkrij svoj element* i *Koja je tvoja vještina?*

TIJEK AKTIVNOSTI:

Započnite uvodnom diskusijom: *Danas pričamo o vašim talentima! Mislite li da ih svi imate? Zbog čega? Kako ste otkrili ono u čemu ste dobri i što vas zanima? Jeste li? Sasvim je uobičajeno da se u vašim godinama još „tražite“. Ima li netko među vama tko se intenzivno bavi nečim osim školom? Ispričaj nam malo o tome.*

Upoznajte ih s radnim listom *Otkrij svoj element* i zatražite da naprave ovu vježbu u parovima.

PITANJA ZA DISKUSIJU:

- *Koliko ste lako pronašli svoj element? Imate li ih više?*
- *Što ste zaključili?*
- *Da birate između onog u čemu ste dobri i onog što volite, što biste odabrali?*
- *Koliko vas bi odabralo neko zanimanje samo zbog lakšeg zaposlenja ili bolje zarade?*
- *Hoćete li se rukovoditi savjetima roditelja ili vlastitim interesima i zbog čega?*
- *Koja su danas nova zanimanja za koja vaši roditelji nisu čuli?*
- *U čemu sve možemo biti vješti, odnosno nadareni? Kako biste vi grupirali ljudske aktivnosti i zanimanja?*

Nakon diskusije, predstavite učenicima Hollandovu tipologiju zanimanja - radni list 2 (ili neki sličan koncept sposobnosti/profesija) te s njima popričajte o tome pa napravite vježbu *Koja je tvoja vještina?* - radni list 3 (prilog). Naglasite da je u većini suvremenih zanimanja potrebno imati vještine u nekoliko područja. Ako želite, ispričajte im i svoj put, odnosno priču o tome na koji ste način odabrali svoje zanimanje ili razvili neku svoju vještinu.

Kako možemo pomoći mladima da pronađu svoju „iskru“, odnosno svrhu u životu?

Tako što:

1. prepoznamo i cijenimo ono što je za njih „iskra“;
2. stvaramo mogućnosti da iskuse raznolike aktivnosti;
3. pažljivo ih slušamo kad govore o onome što ih zanima;
4. pokazujemo podršku;
5. djelujemo kao uzor i dijelimo svoje interese i „iskre“ i
6. uključujemo ove trenutke i aktivnosti u školski kurikulum.

Iz knjige: prof. Williama Damona, „Put do svrhe: kako mladi ljudi pronalaze svoj poziv“ (2008).

RADNI LIST 1

OTKRIJ SVOJ ELEMENT!

Koncept „elementa“ zasniva se na knjizi Sir Ken Robinsona „Element“ (Viking, 2009.; VBZ, Zagreb, 2011.). Element je točka u kojoj se prirodna darovitost sastaje s osobnom strašću, ali je podržana i mogućnostima iz okoline. Kad su ljudi u elementu, najsnažnije osjećaju da su upravo ono što jesu, duboko su nadahnuti i postižu uspjehe na svojim najvišim razinama.

volim +

ide mi +

imam volje +

pomažu mi u =
imam prilike =

U svaki stupac napiši po nekoliko stvari (koje voliš, koje „ti idu“, koje s voljom radiš i za koje imaš podršku), pa prouči gdje postoje preklapanja. Ono što se pojavljuje u većini kolona bi mogao biti tvoj element!

RADNI LIST 2

KOJA JE TVOJA VJEŠTINA?

Vješti – rad s alatima, mehanikom, proizvodima, hranom, nacrtima, oruđem, biljkama, životinjama, tjelesna vještina

Istraživači – razumijevanje i rješavanje znanstvenih i matematičkih problema

Umjetnički – kazalište, slikarstvo, ples, glazba, pisanje, rukotvorine

Društveni – pomoć drugima, poučavanje, njega, informiranje

Poduzetnički – vođenje, uvjeravanje, prodaja ideja i proizvoda

Praktični – rad s brojevima, podacima, organiziranjem, uređivanjem

RADNI LIST 3

KOJA JE TVOJA VJEŠTINA?

U svaki dio ovog heksagrama upiši vještine i iskustva koje imaš u pojedinom području:

- 1. Vješti:** u čemu si spretan/spretna?
- 2. Istraživači:** kakve probleme voliš rješavati?
- 3. Umjetnički:** što voliš stvarati i na koji se način kreativno izražavaš?
- 4. Društveni:** kome i kako voliš pomagati?
- 5. Poduzetnički:** koje stvari samostalno započinješ, a drugi te slijede?
- 6. Praktični:** u čemu si uredan/uredna i dobro organiziran/a?

Uzmi u obzir i to koliko ti je važna i draga pojedina od tih aktivnosti.
Zatim pokušaj odabrati do tri područja u kojima vidiš svoje jake strane najizraženijima.
Koje bi to bilo zanimanje u kojem možeš pokazati svoje jake strane?

Hollandov heksagram odnosi se na teoriju izbora zanimanja (zasnovanu na osobnosti) koju je razvio američki psiholog John L. Holland (1959.).

OD INSPIRACIJE DO AKCIJE

Predmetna korelacija: **SRZ, PSIH, ZO**

KLJUČNI POJMOVI: intervju, poticanje, pružanje podrške, mentorstvo

UČENICI ĆE MOĆI:

- međusobno se bolje upoznati
- vježbati aktivno slušanje
- unaprijediti vještinu vođenja intervjua
- osvijestiti vlastite ciljeve i odabirati prioritete
- usvojiti vještine planiranja.

POTREBNI MATERIJALI: radni listovi *Intervju inspiracije* i *Moje želje i ciljevi*

TIJEK AKTIVNOSTI:

1. Dio: Naj-trenutak

Podijelite učenike u parove i zatražite da se svatko prisjeti nekog svog sjajnog trenutka u protekloj godini. To je nešto što su postigli, na što su ponosni, za što su radili i trudili se. To također može biti nešto što ih je jako razveselilo i što im je jako važno. Zadatak je da ispričaju svom paru što detaljnije o tom trenutku, a zadatak para je da ih jako pažljivo sluša, postavlja pitanja i pokuša saznati što više zanimljivih detalja o tome. Dio parova zatim može sa svima podijeliti kako im je bilo raditi zajedno, što im se sviđelo i što su naučili.

U kratkom uvodu ispričajte učenicima da se danas bavite osobnim planiranjem, postavljanjem i ostvarivanjem ciljeva, što je jako važna životna vještina. Pitajte ih što misle zbog čega ste započeli s aktivnošću *Naj-trenutak*. Istaknite kako ova vježba može reći puno o onome što cijenimo i što nam je važno – o našim vrijednostima. A upravo je to temelj za postavljanje važnih životnih ciljeva, jer ih postavljamo radi sebe, a ne radi drugih.

2. Dio: Intervju inspiracije

Nastavljajući rad u paru, dajte učenicima novi zadatak. Svatko će si postaviti jedan cilj, a njegov par će mu metodom intervjua pomoći da ga detaljno razradi i planira njegovo ostvarenje. Ako je netko neodlučan oko svog cilja, par mu može najprije postaviti nekoliko pitanja kako bi otkrili njegov fokus, odnosno područje na koje bi se volio/voljela usredotočiti. To može biti nešto što je osobi važno i drago, ili pak nešto što nedostaje i čega bi želio/željela više. Važno je da postoje motivacija i snažni osjećaji povezani s odabirom cilja. Zatim svatko sa svojim parom vodi intervju, i to rukovodeći se četirima **pitanjima koja ćete pronaći na sljedećoj stranici**.

PITANJA ZA DISKUSIJU:

- *Kako vam se sviđelo raditi u paru?*
- *Kako vam je bilo voditi intervju, a kako odgovarati na pitanja i govoriti o sebi?*
- *Što ste shvatili i naučili?*
- *Mislite li da je dobro planirati ili pustiti stvari da se same dogode? Kad je poželjno jedno, a kad drugo?*
- *Što možete napraviti kad vam nešto ne ide ili kad ne uspijevate doći do cilja?*

ČETIRI PITANJA ZA VOĐENJE INTERVJUA:

1. Što je trenutno tvoj cilj? Odaberi jedan kojem se danas želiš posvetiti.
2. Zamisli idealnu budućnost! Maštaj! Kako zamišljaš sebe nakon što si ostvario/la taj cilj? Kako to točno izgleda?
3. Kako dolaziš do tog cilja? Koji je tvoj način da to ostvariš?
4. Što ćeš prvo poduzeti (već danas ili sutra) i tko će ti u tome pomoći?

Još jedan način da započnete ovu radionicu (ovisno o tome koliko vremena imate) je aktivnost Rijeka učenja. To je kreativna aktivnost u kojoj učenici na većem papiru bojama crtaju simboličnu rijeku koja predstavlja njihov život od rođenja do danas, a zatim u toj rijeci označavaju (simbolima, ilustracijama ili riječima) važna znanja i vještine koje su stekli, prijelomne trenutke i važne osobe od kojih su najviše naučili.

RADNI LIST 1

INTERVJU INSPIRACIJE

Radite u paru. Saznajte što više o svom paru i postavite mu pitanja kako biste mu pomogli da definira svoj cilj i plan. Koristite sljedeće četiri cjeline:

CILJ

Koji je tvoj cilj na kojem želiš sada raditi?

Ako tvoj par ima teškoća oko definiranja cilja, postavi mu neka od sljedećih pitanja:

U čemu najviše uživaš? Što te čini sretnim i što ti je *fora*? U čemu se potpuno izgubiš dok to radiš? Kad imaš dojam da si baš tamo gdje trebaš biti? U čemu si najbolji/a? Za što drugi kažu da ti *dobro ide*? Što sad misliš da bi bio tvoj cilj?

VIZIJA

Zamisli idealnu budućnost u kojoj se tvoj cilj potpuno ostvario! Kako to izgleda? Što radiš, kako izgledaš, tko je sve tamo? Što je sljedeće?

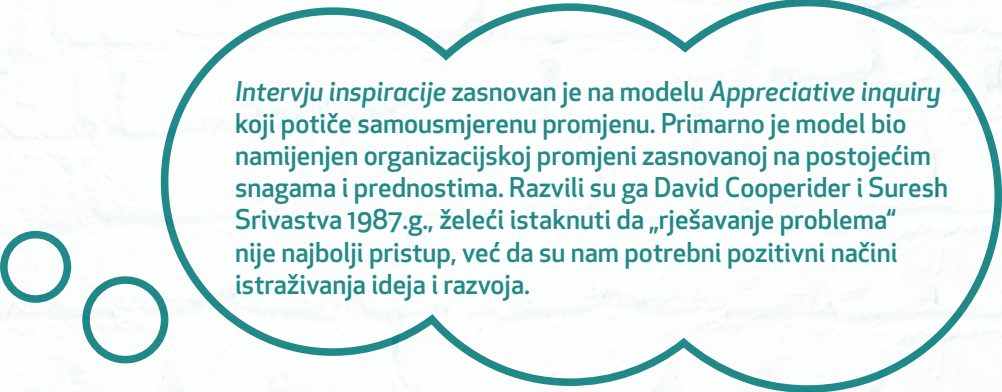
OSTVARENJE

Sad napravi plan – što je najvažnije kako bi se tvoj cilj ostvario? Što trebaš naučiti, raditi, vježbati kako bi se to dogodilo? Koje ćeš vještine trebati razviti? Koji je tvoj put i kako ti realno vidiš sebe da postigneš taj cilj?

PRVI KORACI

A sad – počnimo! Razradi prve korake koje trebaš poduzeti. Što ćeš najprije napraviti? Tko ti može pomoći? S kim najprije trebaš razgovarati? A zatim? Koliko će ti za to trebati vremena? Što bi mogao biti problem sada, a što kasnije? Kako ćeš to riješiti?

Zatim se zamijenite!

*Intervju inspiracije zasnovan je na modelu *Appreciative inquiry* koji potiče samousmjerenu promjenu. Primarno je model bio namijenjen organizacijskoj promjeni zasnovanoj na postojećim snagama i prednostima. Razvili su ga David Cooperrider i Suresh Srivastva 1987.g., želeći istaknuti da „rješavanje problema“ nije najbolji pristup, već da su nam potrebni pozitivni načini istraživanja ideja i razvoja.*

RADNI LIST 2

MOJE ŽELJE I CILJEVI

Razmisli o sebi i svom životu u razdoblju od idućih pet godina. Prouči pojedine dijelove svog života i definiraj po nekoliko ciljeva koji su ti važni u svakom! Možeš pisati u latice ili u neku svoju „tajnu“ bilježnicu.

Slobodno dodaj laticu koja ti nedostaje (ideje: što želim doživjeti, vidjeti, kako i gdje želim živjeti...)

S EMOCIJAMA NA „TI“?

Predmetna korelacija: **SRZ, PSIH, ZO, LIK, HRV**

KLJUČNI POJMOVI: emocije, emocionalna inteligencija, upravljanje emocijama, komunikacija

UČENICI ĆE MOĆI:

- osvijestiti vlastite emocije i situacije koje ih uzrokuju
- razumjeti važnost i ulogu emocija za vlastitu dobrobit i odnose
- komunicirati o sebi u grupi i aktivno slušati druge
- unaprijediti vještine izražavanja i upravljanja emocijama.

POTREBNI MATERIJALI: prazni plakati, flomasteri ili pastele u boji, radni list *Rječnik emocija*

TIJEK AKTIVNOSTI:

Ispričajte učenicima priču o dječaku (ili djevojčici) koji je imao/imala „loš dan“. Dobio je lošu ocjenu, posvađao se s prijateljem, pao s bicikla ispred škole pred svima i saznao da mu je brat bez pitanja uzeo nešto važno. Umjesto toga, možete i njima dati da u manjim grupama osmisle nečiji „loš dan“, kako biste vidjeli koji događaji za njih predstavljaju stres i frustraciju.

Povedite diskusiju o takvim događajima, pitajte ih što im se slično nedavno dogodilo, kako su se osjećali i što su napravili. Najavite im da su današnja tema osjećaji te kako se s njima nosimo. Pitajte ih za razne načine kako se nosimo s osjećajima i poznaju li ljude koji se potpuno različito nose s osjećajima (ne pokazuju ih, ne izražavaju, ili su njima preplavljeni, osjećaju ih snažno itd.) Popričajte s njima o tome zašto je ovo važno i koji problemi mogu nastati u životu ako slabo upravljamo osjećajima ili ne poznajemo dovoljno sebe. Možete čak povezati ovu temu s temom partnerstva i prvih veza u koje će učenici i učenice ulaziti u sljedećim godinama, a u kojima će njihove emocionalne kompetencije i vještine komunikacije imati ključnu ulogu.

Zatim ih podijelite u male grupe. Svaka će se grupa baviti jednim osjećajem. Nazivi grupa su: **Tuga, Strah** (i tjeskoba ili zabrinutost), **Ljutnja i Sreća**. Njihov zadatak unutar male grupe je da međusobno razgovaraju, pri čemu svatko pojedinačno razmišlja i odgovara na nekoliko pitanja:

- Što za mene znači ovaj osjećaj? Koliko intenzivno ga osjećam?
- Što mi je teško u vezi tog osjećaja?
- Što sam do sada naučio/naučila o njemu?
- Kako se mogu „sprijateljiti“ s tim osjećajem i prihvatiti ga u svom životu na (još) bolji način?

Zatim učenici unutar svojih grupa izrađuju plakat o tom osjećaju. Na kraju povedite diskusiju na način da svaka grupa prezentira što je zaključila te da grupe međusobno podijele svoje plakate i iskustva.

PITANJA ZA DISKUSIJU:

- Kako vam je bilo raditi u manjoj grupi?
- Jeste li mogli biti iskreni?
- Što ste shvatili i naučili?
- Kako nam osjećaji pomažu, a kako odmažu u životu?
- Koje još osjećaje poznajete osim ova četiri na kojima smo radili?

Na kraju im pokažite rječnik osjećaja (radni list) kako bi osvijestili širinu i bogatstvo ljudskih osjećaja. Možete im pripremiti i nekoliko definicija emocionalne pismenosti pa ih zajedno prokomentirati.

DODATNE IDEJE ZA AKTIVNOSTI

Pogledajte s učenicima ulomke iz crtanog filma *Izvrnuto obrnuto [Inside Out]*, ili odaberite isječak iz popularnog filma u kojima se vide snažne emocije i način na koji se glavni lik nosio s njima.

Ako se odlučite na individualni zadatak ili domaću zadaću, svatko može odabrati (npr. slučajnim izvlačenjem papirića) tri emocije iz Rječnika emocija i zatim napisati jednu priču koja uključuje te osjećaje.

Pripremite i proučite s učenicima zanimljivu listu stranih riječi (koje postoje samo u određenim jezicima), a koje opisuju neku složenu i specifičnu emociju.

Primjeri: **Iktsuarpok** (inuitska riječ za željno iščekivanje nečijeg dolaska ili poziva/poruke), **Forelsket** (norveška riječ za euforiju početka zaljublivanja), **Wabi-Sabi** (japanska riječ za pronalaženje ljepote u nesavršenosti), **Saudade** (portugalska riječ čežnje za nečim što je izgubljeno), **Depaysement** (francuska riječ za osjećaj da smo stranci), **Schadenfreude** (njemačka riječ za osjećaj zadovoljstva što netko drugi nije uspio)...

Primjer izvora: <http://thoughtcatalog.com/katie-mather/2015/07/45-beautiful-untranslatable-words-that-describe-exactly-how-youre-feeling/>

RADNI LIST

RJEČNIK EMOCIJA

Osjećam se....

Napušteno
Uplašeno
Nervozno
Usamljeno
Šokirano
Ljuto
Uznemireno
Neugodno
Apatično
Letargično
Poniženo
Osramočeno
Bezvrijedno
Zbunjeno
Preplašeno
Frustrirano
Povrijeđeno

Izolirano
Znatiželjno
Tužno
Depresivno
Jadno
Očajno
Razočarano
Nezadovoljno
Umorno
Izmanipulirano
Krivo
Bespomoćno
Ljubomorno
Histerično
Ludo
Entuzijastično
Strpljivo

Ugodno
Zadovoljno
Sigurno
Jako
Pozitivno
Osjećajno
Zahvalno
Željeno
Obožavano
Nježno
Cijenjeno
Poštovano
Ranjivo
Nekompetentno
Odbačeno
Beznadno
Bolesno

Nenormalno
Odbojno
Loše
Voljeno
Iznenadena
Uzbuđeno
Smireno
Kreativno
Fascinirano
Vrijedno
Sretno
Optimistično
Potaknuto
Prihvaćeno

ZAUZMI SE ZA SEBE!

Predmetna korelacija: **PSIH, ZO, SRZ**

KLJUČNI POJMOVI: komunikacija, asertivnost, suradnja

UČENICI ĆE MOĆI:

- unaprijediti vještine komunikacije
- naučiti što je asertivnost
- vježbati svoje reakcije u stresnim situacijama
- unaprijediti aktivno slušanje
- naučiti razliku agresivnog, pasivnog i asertivnog ponašanja.

POTREBNI MATERIJALI: radni list *Kako ćeš postupiti?*

TIJEK AKTIVNOSTI:

Za početak pripremite jednu zanimljivu priču iz svog života koja vam se nedavno dogodila, kad ste shvatili da trebate reagirati i da imate više opcija. To može biti neka priča s posla, iz obitelji, susjedstva, javnog prijevoza. Zainteresirajte ih i pitajte što misle kako ste postupili, a zatim i kako bi oni postupili. Ako želite da diskusija bude još „žešća“, možete čak odabrati neku nedavnu situaciju iz života škole ili razreda, koja se na neki način tiče svih ili koja je nedavno mnoge zainteresirala.

Ispričajte im kako je vaša današnja tema izbor ponašanja kojeg imamo u svakom trenutku u životu i pitajte ih znaju li kako većina ljudi reagira. Uvedite temu **pasivnog** i **agresivnog** pristupa životnim situacijama i pitajte ih znaju li što to znači. Zatim opišite pojam **asertivnosti** (prilog na idućoj stranici).

PITANJA ZA DISKUSIJU:

- Jesu li pasivni i agresivni način reagiranja dobri ili loši? Zbog čega? Kad su dobri, a kad loši?
- Zna li ljudi koji dugo šute, a zatim „eksplodiraju“? Zbog čega se to događa?
- Navedite primjer kad se netko povukao i odlučio ne reagirati, odnosno reagirati pasivno. Na koje probleme će naići ako stalno tako postupava?
- Navedite primjer za agresivnu reakciju. Kakve probleme imaju agresivni ljudi?
- Što nam je na raspolaganju ako ne želimo reagirati ni pasivno niti agresivno?

Podijelite malim grupama radni list *Kako ćeš postupiti?* Zatražite ih da odaberu jednu od situacija i uvježbaju pa pokažu pred svima tu situaciju sa svim spomenutim likovima, na način da glavni lik pokaže tri reakcije: pasivno reagiranje, agresivno reagiranje i asertivnost. Možete se odlučiti za „osobne situacije“ ili pak za „društvene“, ovisno o fokusu na kojem želite raditi, ili reći svakoj grupi da odabere jednu osobnu i jednu društvenu situaciju.

Kako biste na zabavan način uveli temu komunikacije i suradnje s drugima, možete započeti s aktivnošću *Toranj balona*. Podijelite učenike u manje grupe, a svaka će grupa dobiti 10 balona i ljepljivu traku dužine 1 metar. Svaka grupa ima zadatak u 10 minuta napraviti što veći i stabilniji toranj od balona. Na kraju ćete usporediti tornjeve i odabrati najbolji. Zabavno je uvesti i to da svaka grupa može ispričati priču o svom tornju i pokušati na kreativan način prezentirati svoj uradak. Također možete pripremiti simboličan poklon za „pobjednike“. Nakon aktivnosti postaviti učenicima sljedeća pitanja: *Kako ste se osjećali? Je li svatko mogao izraziti svoju ideju? Kako ste se odlučili za najbolju ideju? Jeste li unutar tima mogli prepoznati različite uloge: vođa, onaj koji pazi na vrijeme, kreativac... Jeste li zadovoljni svojim završnim rezultatom?*

Asertivnost je takva vrsta ponašanja kojom se otvoreno i iskreno zauzimamo za sebe i svoja prava, želje, interese i potrebe. Svjesni smo svojih želja u nekoj situaciji te smo ih u stanju izraziti – ponašanjem, stavom, usmeno ili pismeno. Kad smo asertivni, pristupamo drugima, ulazimo s njima u kontakt, izražavamo sebe, izlažemo se i otvaramo, no bez straha da će to izlaganje biti loše za nas ili druge. Asertivnost se posve razlikuje od pasivnog i agresivnog pristupa kao strategije, i to u načinu na kojeg se asertivno postavljaju vlastite granice te poštuju granice drugih ljudi. Pasivne osobe ne brane ili slabo brane svoje granice, što omogućuje agresivnim ljudima da ih zloupotrijebe ili da njima upravljaju strahom. Također ne žele riskirati pokušavajući utjecati na druge. Agresivni pak ljudi ne poštuju granice drugih ljudi te ih često mogu povrijediti pokušavajući na njih utjecati. Asertivni možemo postati prevladavanjem straha od izražavanja vlastitog mišljenja te nastojanjem da i mi utječemo na svoju okolinu na način koji poštuje druge ljude.

Pogledajte ulomak iz filma poput „Erin Brockovich“, „Merida Hrabra“ ili sličnog filma koji pokazuje asertivne junake.

RADNI LIST

KAKO ĆEŠ POSTUPITI?

Prouči sljedeće situacije. Kako ćeš postupiti?

OSOBNЕ SITUACIJE:

1. Mama želi da odete u posjet rodbini, a ne ide ti se. Već si joj to rekao/rekla, na što je ona rekla da je ujaku rođendan i da bi mu bilo jako drago da te vidi.
2. Čula si da je frendica nešto glupo rekla o tebi drugoj frendici.
3. Preksutra je test, uopće nisi spreman, a danas ti trebao ići na jedan rođendan (frend od frenda). Prijatelj te nazvao i nagovara te da ideš.
4. Dečko/cura ti komentira nešto ne baš pozitivno oko stila oblačenja.
5. Želiš nagovoriti mamu ili tatu da se upišeš na neku aktivnost do koje ti je jako stalo, iako već ideš na nekoliko aktivnosti. Kažu ti da ne možeš.
6. Čini ti se da ti je frend/ica „u bedu“, a neće o tome govoriti i zatvara se u sebe.

DRUŠTVENE SITUACIJE:

1. Primijetio si nepravdu u školi: smatraš da neki učitelji slabije ocjenjuju određene učenike samo zbog porijekla ili ponašanja.
2. Smatraš da škola ne čini dovoljno kako bi spriječila nasilje među učenicima.
3. Smeta ti što se često događa da imate previše testova u jednom danu.
4. Donesena je neka važna odluka u školi bez da se pitalo učenike.

A ŠTO SAD...?

Predmetna korelacija: **PSIH, ZO, SRZ**

KLJUČNI POJMOVI: rješavanje sukoba, suradnja u grupi, grupno rješavanje problema, komunikacija

UČENICI ĆE MOĆI:

- savladati osnove rješavanja problema i suradnje
- unaprijediti komunikacijske kompetencije
- usvojiti osnove rješavanja sukoba
- naučiti razliku između kompromisa i suradnje
- naučiti razliku između raznih vrsta rješavanja sukoba.

POTREBNI MATERIJALI: radni list *A što sad?*, tekst *Stilovi rješavanja sukoba*, flomasteri, A4 papiri

TIJEK AKTIVNOSTI:

Najavite učenicima da ćete danas zajedno rješavati probleme i sukobe. Pitajte ih tko im je uzor u životu po pitanju rješavanja sukoba i zbog čega. Popričajte o načinima i najčešćim pristupima koje ljudi koriste kad rješavaju neki sukob ili problem.

Predstavite im model pet stilova rješavanja sukoba (prilog na idućoj stranici) i popričajte o tome prepoznaju li se u nekima ili u većini, i koji im se najviše sviđa. Možete popričati i o tome koje su prednosti, a koji nedostaci pojedinog stila. Zatim im najavite da ćete sada raditi na konkretnoj situaciji.

Ako u razredu ili školi trenutno postoji neka konfliktna situacija koju možete iskoristiti za ovu radionicu, to bi bilo idealno jer bi se radilo na realnom iskustvu. No ako se odlučite da iz nekog razloga radije ne biste uzeli realan primjer (jer je situacija preosjetljiva ili vam je teško zadržati neutralnost), odaberite nekoliko izmišljenih problemskih situacija koje predstavljaju izazov za grupu prijatelja, kolega, vršnjaka ili obitelji. Mogući primjeri koje možete iskoristiti:

- U vašem razredu dio je učenika za školske uniforme, a dio ne.
- U tvom društvu postoji nova osoba i dio ekipe se ne želi družiti s njom/njim, a dio želi.
- U tvojoj obitelji netko smatra da treba dobiti svoju sobu, a netko drugi želi da ta soba postane zajednička soba za učenje.
- ... (neka i sami učenici navedu situacije koje su im zanimljive i aktualne)

Podijelite malim grupama radni list *A što sad...?* Učenici trebaju prokomentirati situaciju koju su odabrali, a zatim proći pet stilova rješavanja sukoba i zamisliti kako bi izgledala takva reakcija i kakvo bi se rješenje u grupi postiglo. Prođite s njima svaki stil i pažljivo procijenite jesu li shvatili bit svakog od stilova ili im je potrebno dodatno pojašnjenje. Možete ih pozvati i da pokažu ili odglume reakciju u pojedinom stilu.

PITANJA ZA DISKUSIJU:

- Koji vam je stil bilo najlakše opisati, a koji najteže i zbog čega?
- Po čemu je svaki od stilova pozitivan, a po čemu negativan?
- Zna li nekog tko dobro zna surađivati?
- Kakva je ta osoba?
- Prepoznajete li nekog u pojedinom stilu?

STILOVI RJEŠAVANJA SUKOBA

Znate li kojih je tipičnih pet načina na koje grupe i pojedinci pristupaju konfliktnim situacijama? Zovemo ih još i **Stilovi rješavanja sukoba**.

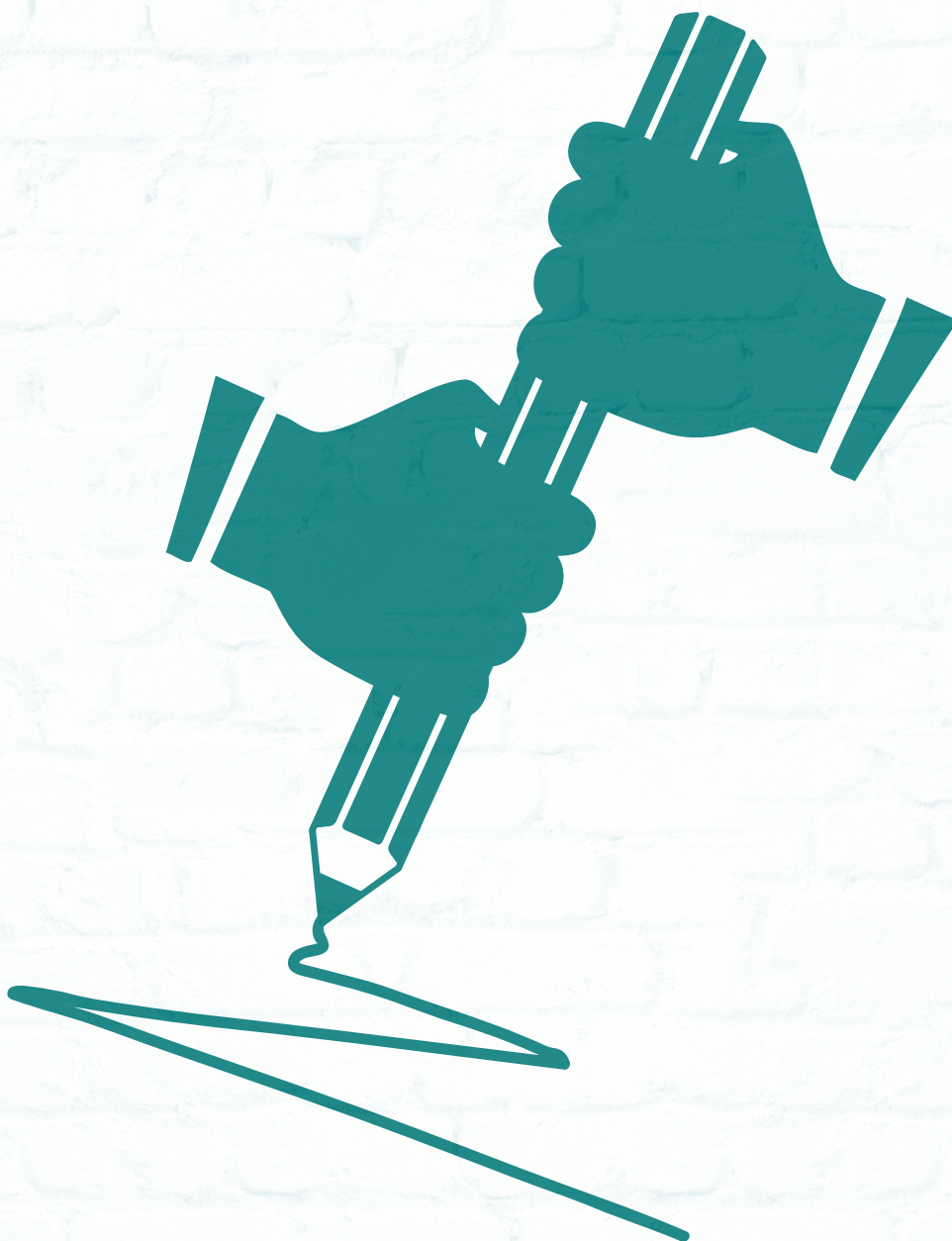
- 1. Borba i pobjeđivanje drugih: NATJECANJE** – postoji jedna ili više osoba koje su jako utjecajne i moćne i na razne načine pokušavaju nametnuti svoje mišljenje i svoja rješenja. Znaju napasti druge koji se s njima ne slažu i ponekad postati grubo ili agresivni.
- 2. Popustljivost: PRILAGOĐAVANJE** – ove su osobe jako ugodne i prijateljski nastrojene i važno im je da su svi drugi zadovoljni, lako se prilagode. Ponekad ne misle o svojim potrebama, ne zauzimaju se dovoljno za sebe i s vremenom mogu postati jako nezadovoljne. A ponekad im jednostavno problem nije toliko važan pa ne inzistiraju na svom prijedlogu.
- 3. Stil IZBJEGAVANJA** – ove osobe ne žele sukob i konfrontaciju ni pod koju cijenu. Sve im je to jako naporno i neugodno. Ako se odlučimo za ovaj stil, pravit ćemo se da problem ne postoji ili da nije tako ozbiljan.
- 4. KOMPROMIS** – kad situacija nije toliko jako važna, a ipak je moramo riješiti, onda pregovaramo i „trgujemo“ s drugom stranom. Malo popusti jedan, malo drugi i postigne se neko polovično rješenje s kojim su svi donekle zadovoljni. I to je ponekad potrebno.
- 5. SURADNJA** – u suradnji je svatko važan i svatko u grupi aktivno sudjeluje u pronalaženju rješenja. Rješenje ne mora biti savršeno, ali treba biti dovoljno dobro i prihvatljivo za sve. Obično nešto duže traje i zahtijeva komunikaciju između članova grupe. Traži se kvalitetno rješenje u kojem se svi osjećaju kao pobjednici, čak i ako su odustali od nekih svojih zahtijeva, i rješenje u kojem je svaki član grupe bio važan.

Svaki je od ovih stilova ponekad potreban i pozitivan, a najkvalitetnijim za složene grupne probleme smatra se stil suradnje, kad je „više glava pametnije od jedne“ i kad je važno da dugoročno svi budu zadovoljni. Za ovaj je stil naravno važno da se svi uključe, da im je stalo, da odgovorno sudjeluju i da imaju svoj stav!

Opisani stilovi rješavanja sukoba zasnivaju se na modelu Rješavanja sukoba Thomasa i Kilmanna (1974.) koji opisuju 5 stilova rješavanja sukoba, ovisno o tome gdje se netko nalazi na dvije dimenzije: zastupanja sebe (visokog ili niskog) i suradnje s drugima (visoke ili niske).

Moguća dodatna aktivnost **Jedna olovka – dva crtača**. Podijelite učenike u parove. Svakom paru dajte jedan papir i jedan flomaster. Učenici imaju zadatak da jednim flomasterom koji moraju zajedno držati nacrtaju zajedničku sliku. Bitno je da se cijeli rad odvija u potpunoj tišini, bez dogovaranja o tome što će se crtati. Za ovaj zadatak učenicima dajte minutu. Nakon što su odradili prvi dio zadatka, recite učenicima da im je sljedeći zadatak da na poleđini papira nacrtaju svatko svoju sliku, opet bez dogovora, u potpunoj tišini, zajedno držeći olovku. Za to im također dajte minutu. Nakon završetka zamolite učenike da vam pokažu obje slike. Pitajte svaki par kako su se osjećali dok su crtali prvu i drugu sliku. Je li došlo do kakvog sukoba, jesu li se (unatoč tome što nisu smjeli razgovarati) uspjeli dogovoriti te na koji način, je li netko u paru nametao da se crta baš ono što je on zamislio i sl. Ta će vježba učenicima biti jako zabavna, iako je ona zapravo dosta ozbiljna i otvara mogućnost razgovora o tome kako se tko snalazi i ponaša u konfliktnoj ili stresnoj situaciji kad mora surađivati s drugima. Ako radite s višim razredima, možete predložiti učenicima da u paru analiziraju svoje postupke dok su crtali te da pokušaju definirati kako su se ponašali u ovoj potencijalno konfliktnoj situaciji.

RADNI LIST

A ŠTO SAD...?

Odaberite jednu problemsku situaciju koju želite riješiti ili neku situaciju s prethodne liste. Zamislite da ste jedan od sudionika i da možete odabrati neki od sljedećih načina reagiranja. Opišite što ćete učiniti u svakome od njih.

Opiši što ćeš reći/napraviti u svakom stilu

1. Borba s drugima/natjecanje

2. Popustljiv stil/prilagođavanje

3. Stil izbjegavanja

4. Kompromis

5. Suradnja

KOJI JE TVOJ OKIDAČ?

Predmetna korelacija: **SRZ, ZO, GO, PSIH**

KLJUČNI POJMOVI: okidač, sukob, pozitivni ishodi sukoba, sličnosti, razlike

UČENICI ĆE MOĆI:

- prepoznati i protumačiti svoje *okidače*
- zaključiti kako sukob može imati pozitivne posljedice
- prepoznati kontekst nastanka sukoba u svakodnevnicima.

POTREBNI MATERIJALI: papiri A4, radni list

TIJEK AKTIVNOSTI:

Podijeliti učenike u parove na način da par čine učenici koji se inače ne druže, kako bi se bolje upoznali i shvatili da nisu toliko različiti kao što su mislili. Podijelite učenicima papire na kojima će pomoću *Vennovih* dijagrama otkriti međusobne razlike i sličnosti postavljajući si uzajamno pitanja o hobijima, najdražoj hrani, obitelji i sl. (učenici sličnosti među sobom upisuju u prostor gdje se kružnice preklapaju, a razlike svatko upisuje u ostatak svoje kružnice). Predložite učenicima da s drugima podijele nekoliko primjera. Cilj ove aktivnosti je osvijestiti učenike kako se svi međusobno razlikujemo, ali imamo i mnogo sličnosti.

Postavite učenicima pitanja za razmišljanje: *Što možemo zaključiti na temelju ove aktivnosti? Ima li netko među vama tko nije pronašao niti jednu sličnost sa svojim parom? Jeste li naučili nešto novo o svom partneru?*

Naša današnja tema je SUKOB. Što je sukob? (Potaknite učenike da zajedno osmisle definiciju.)

Nastavite sa sljedećim pitanjima: *Mislite li da sukob s drugim ljudima proizlazi iz sličnosti ili razlika?* (Željeni odgovor je i sličnosti i razlika: sličnosti – ako istovremeno imamo iste potrebe, razlika – ako se ne možemo dogovoriti zbog različitih vrijednosti, potreba, ciljeva.)

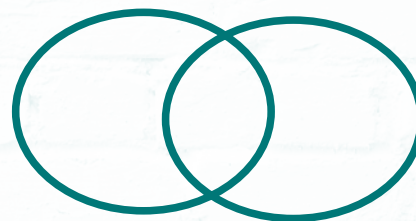
Koje je boje sukob? Učenici trebaju odabrati jednu boju koja ih podsjeća na sukob. Učenici će vjerojatno odabirati boje koje ih asociraju na negativne posljedice sukoba (crna, crvena). Cilj je potaknuti učenike da prepoznaju kako smo svi skloni zamišljati sukob kao nešto negativno, a na vama je da kod učenika osvijestite kako sukob može biti obojen živim bojama te rezultirati nečim pozitivnim. Potaknite učenike da se prisjete nekoliko primjera pozitivnih ishoda sukoba (bolje upoznavanje tuđih potreba, bolje upoznavanje sebe, rad na komunikacijskim vještinama, unapređenje odnosa s drugima).

Na svakodnevnoj razini ulazimo u veći ili manji broj sukoba. Potaknite učenike da se prisjete jesu li danas već imali manji sukob s nekim u smislu bilo kakva neslaganja. Najavite učenicima kako ćete se u nastavku pozabaviti neposrednim razlogom nastanka sukoba – našim *okidačima*. Pitanje za učenike: *Što mislite, što bi u kontekstu uzroka nastanka sukoba bili okidači?* Cilj je osvijestiti naše okidače kako bismo mogli osvijestiti emocije koje oni izazivaju i upravljati svojim reakcijama. Objasnite učenicima kako sukob nekada izbije iz *okidača*, a ne stvarnoga problema.

Podijelite radne listove.

Informirajte se o našim seminarima iz medijacije kako biste saznali više o ovoj temi.

VENNOVI DIJAGRAMI

ime 1. učenika/ce ime 2. učenika/ce

Okidači su riječi ili neverbalni znakovi koji kod nas pobuđuju intenzivne emocije, npr. neke ljude okine kada netko prilikom razgovora u njih upire prstom ili ih nazove neželjenim imenom.

RADNI LIST

OKIDAČI

Moji okidači	Kako se osjećam
Koje su riječi moji okidači?	
Koji su neverbalni znakovi moji okidači?	
Kako znam da sam ljut?	
Treba li mi mnogo vremena da se naljutim ili se naljutim brzo?	

Što možeš učiniti kako bi kontrolirao reakcije koje kod tebe pobuđuju tvoji okidači?

Prisjeti se situacije kada si s nekim ušao/la u sukob zbog okidača (netko je upotrijebio riječ ili neki neverbalni znak koji u tebi budi neželjene emocije), a ne zbog nekoga stvarnog problema.

Sukob nam može pomoći da bolje upoznamo drugu osobu, da iskažemo naše probleme, misli, potrebe, ali i da postanemo tolerantniji te svjesni tuđih potreba. No, ako se ne radi na njegovu rješavanju, on može dovesti do nasilja. Prisjetite se nekog primjera.

ZBOGOM, NASILJE! DOBRO NAM DOŠLA, TOLERANCIJO!

Etiketiranje je pripisivanje negativnih karakteristika nekoj osobi ili skupini na temelju predrasuda.

Predmetna korelacija: **SRZ, ZO, GO, PSIH, SOC**

KLJUČNI POJMOVI: etiketiranje, nasilje, supkultura, *cyberbullying*, tolerancija, različitost

UČENICI ĆE MOĆI:

- ukazati na problem etiketiranja
- podržati različitost te uvidjeti sličnost među djecom i mladima
- osmisliti vlastite prijedloge za podizanje svijesti o raznim oblicima nasilja među učenicima.

POTREBNI MATERIJALI: ploča, kreda, papirići tipa *post it* u 5 boja, papiri A3, radni list za učenike

TIJEK AKTIVNOSTI:

Pripremite *post it* papiriće u 5 različitih boja tako da broj papirića bude jednak broju učenika u razredu. Na papiriće iste boje napišite naziv jedne od najčešće etiketiranih skupina u školi (npr. šminkeri, štreberi, pankeri, EMO djeca, sportaši, učenici s poremećajem u prehrani i sl.) te preklopite papiriće tako da se ne vidi napisani sadržaj. Neka svaki učenik izvuče papirić i neka se na temelju iste boje formiraju grupe. Napomenite da još ne otvaraju papiriće. Zadajte učenicima da prije otvaranja papirića unutar grupe osmisle svoju definiciju nasilja – kako oni tumače taj pojam. Zatim neka razmisle koja boja po njihovu mišljenju najbolje simbolizira ono što za njih predstavlja nasilje (npr. plava zbog modrica, crna zbog tuge i sl.) te neka objasne svoj izbor. Dajte im 5 minuta za dogovor, a zatim će predstavnik svake grupe izložiti zajedničke zaključke.

Sada neka učenici pogledaju što piše na papirićima koje su izvukli. Objasnite im da su oni sada predstavnici te etiketirane skupine i trebaju razmišljati iz njihove perspektive (kao da su oni doista član te skupine). Podijelite svakoj grupi po jedan papir na koji će članovi grupe u obliku stripa nacrtati jednu negativnu situaciju potaknutu predrasudama s kojom se oni, tj. etiketirana skupina koju predstavljaju, vrlo često susreću. Za ovu aktivnost učenicima dajte 10 minuta. Pozovite predstavnike grupa da izlože svoje radove te objasne što njihovi radovi predstavljaju. Potaknite ih da govore u prvom licu. Nakon što skupine završe s izlaganjima, na ploču napišite sličnosti te postavite pitanje o tome što je zajedničko svim izlaganjima. Željeni odgovori su: negativne emocije, predrasude, stres, nemoć, nasilje, netolerancija.

POKRENITE RASPRAVU PITANJIMA:

- Koji sve oblici nasilja među vršnjacima postoje?
- Zašto izdvojene etiketirane skupine često nailaze na neprihvatanje?
- Susrećete li se često s nasilnim ponašanjem prema sebi/drugima? Kako reagirate u tim situacijama?
- Jeste li upoznati s pojmom „*cyberbullying*“?
- Jeste li vi možda nasilni prema nekome, a da niste do sada bili ni svjesni?

Podijelite učenicima radni listić.

Cyberbullying je termin za nasilje preko Interneta

Neka učenici poslušaju pjesmu Lannyja Sherwina „Everyone is different“. Neka pjesmu prevedu na hrvatski jezik i snime video spot za nju. Neka se u snimanje spota uključi što više učenika iz škole kako bi svi razmislili o problemu nasilja među vršnjacima te opjevali da je u redu biti drugačiji.

RADNI LIST

Razmislite:

1. Jesam li ikada donosio zaključke o drugoj osobi na temelju tuđih mišljenja?

DA NE

2. Jesam li se ikada priklonio ismijavanju neke osobe samo zato jer su je svi drugi ismijavali?

DA NE

3. Jesam li ikada bio pored neke osobe koja je bila izložena fizičkom/psihičkom nasilju, a da sam ignorirao činjenicu da bi joj trebalo pomoći?

DA NE

4. Jesam li ikada na društvenim mrežama nekoga izložio ponižavanju i vrijeđanju ili se priklonio drugima koji su to radili?

DA NE

5. Jesam li ikad ikoga izložio psihičkomu nasilju?

Ako ste na bilo koje od prethodnih pitanja odgovorili potvrdno, vaš odgovor na posljednje pitanje je DA.

Obojimo svijet tolerancijom. Poštujemo druge i ponašajmo se prema njima onako kako želimo da se drugi ponašaju prema nama.

Informirajte se o natječaju „Oboji svijet!“

u organizaciji Foruma za slobodu odgoja <http://www.fso.hr/projects/oboji-svijet-tolerancijom/>

PRIJEDLOG ZA DALJNJE AKTIVNOSTI:

Razmislite što možete napraviti kako bi i vaša okolina postala svjesna problema nasilja među vršnjacima. Provedite anketiranje, napišite i objavite članak, predložite vijeću učenika osmišljavanje *flashmoba* s ciljem podizanja svijesti o raznim oblicima nasilja među vršnjacima. Istražite što je *flashmob* te pogledajte primjer osmišljavanja i provođenja *flashmoba Spread tolerance and love* u sklopu seminara u organizaciji Foruma za slobodu odgoja (<https://www.youtube.com/watch?v=o7ORaCCEkOg>).

KUTIJA SREĆE

Predmetna korelacija: **ZO, SRZ, ET, VJER, LIK, HRV, SOC**

KLJUČNE RIJEČI: sreća, nematerijalna dobra, odnosi, pomaganje

UČENICI ĆE MOĆI:

- opisati svoju viziju sreće
- likovno izraziti svoju viziju sreće
- ustanoviti razliku između materijalnih i nematerijalnih dobara.

Znate li da je 20. ožujka 2013. godine bio prvi Međunarodni dan sreće?

POTREBNI MATERIJALI: kutija s natpisom *Sreća*, olovka, radni list za učenike, bojice/flomasteri/pastele

TIJEK AKTIVNOSTI:

Pokažite učenicima kutiju i recite da se u njoj nalazi sreća. Zainteresirajte manje učenike za kutiju pitanjima: *Što je sreća? Kako izgleda sreća? Koje je boje sreća? Koliko je velika sreća?*

Za starije učenike prilagodite pitanja.

Podijelite učenicima prvi dio radnoga lista i zamolite ih da razmisle što bi napravili s kutijom sreće kada bi ju dobili na poklon (s kim bi ju podijelili, kamo bi ju vodili, gdje bi ju držali, kome bi ju pokazali i sl.). Neka svoje ideje zapišu na taj prvi dio lista.

Ako radite s jako malim učenicima, vježba neka bude usmena.

Neka učenici vizualno ukrase odgovore.

Zamolite učenike da vam pročitaju svoje odgovore. Pohvalite sve uratke zajedničkim pljeskom.

Od prikupljenih odgovora napravite slikovnicu kako biste ju mogli izložiti.

S obzirom na to da bi svi ljudi htjeli sreću, pitajte učenike mogu li oni proizvesti tu kutiju sreće te što bi u nju stavili.

Postavite im pitanja (prilagodite za stariji uzrast):

- *Kada ste tužni, što vas više usreći – zagrljaj ili bombon?*
- *Što biste radije htjeli imati – puno igračaka ili puno prijatelja?*
- *Kada ste bili najsretniji?*

Neka učenici nacrtaju ili upišu svoj prijedlog u nacrtanu kutiju na drugom dijelu radnog lista.

Prijedlog za produblivanje teme: Sa starijim uzrastom možete pogledati i komentirati video „Od čega je satkan dobar život? Lekcije iz najdužeg istraživanja o sreći“ https://www.ted.com/talks/robert_waldinger_what_makes_a_good_life_lessons_from_the_longest_study_on_happiness/transcript?language=hr#t-4074

Saznajte više o opsežnom istraživanju kvalitete života i sreće koje provode znanstvenici Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar na www.sreca.hr

Potražite informacije o istraživanju o sreći i blagostanju u svojoj zemlji i svijetu.

Zaigrajte igru „Tajni anđeo“. Pravila su sljedeća: Svatko izvuče papirić s imenom nekoga od učenika iz razreda. Tom učeniku čije je ime izvukao/la idućih tjedan dana on/ona neka bude „tajni anđeo“ na način da će ga/ju raznim sitnicama uveseljavati, te pritom paziti da ga on/ona ne otkrije. Na kraju tjedna otkrijte „tajne anđele“!

IDEJA ZA PRIGODNE AKTIVNOSTI

Za rođendan svakog učenika vašeg razreda poklonite kutiju sreće koju su izradili ostali učenici.

RADNI LIST

Dobili ste na poklon kutiju sreće! Što ćete s njom napraviti?

Nacrtajte kutiju koja će simbolizirati KUTIJU SREĆE. Razmislite što za vas znači sreća, a zatim unutar kutije napišite ili nacrtajte što bi jedna kutija sreće prema vašem mišljenju trebala sadržavati.

RECEPT ZA SRETNU ŠKOLU

Predmetna korelacija: **SRZ, PSIH, SOC, GO, ZO**

KLJUČNI POJMOVI: sretna škola, dobrobit, sreća

UČENICI ĆE MOĆI:

- razviti vještine kritičkog razmišljanja
- primijeniti kreativnost
- aktivno promišljati svoje školsko okruženje
- bolje se međusobno upoznati i surađivati
- upoznati se s konceptom Sretne škole.

Informirajte se o seminarima Foruma za slobodu odgoja iz programa *Razvoj osobnih i socijalnih kompetencija* www.fso.hr

POTREBNI MATERIJALI: radni list *Sretna škola* i *Recept za sretnu školu*, plakati za izradu recepta za sretnu školu, bojice

TIJEK AKTIVNOSTI:

Najavite učenicima da je današnja tema sreća, a posebno sreća u školi. Pitajte ih zbog čega je sreća u životu važna, znaju li formulu ili recept za sreću i kako bi je oni definirali. Zapišite njihove ideje, zajedno ih prokomentirajte, a potom ih upoznajte s teorijskim modelom sreće i pitajte ih što misle o tome. Pripremite se proučivši primjer projekta Sretne škole u priručniku *Pokreni promjenu*.

Razgovarajte o tome zašto je sreća u školi važna i što se događa s ljudima koji nisu sretni, kako se ponašaju i koje su posljedice. Pitajte ih što misle koja je razlika između sretne i nesretne škole i zapišite njihove ideje.

Zatim ih podijelite u manje grupe, podijelite im prazne plakate i flomastere/pastele i predložite da svaka grupa napravi svoj *Recept za sretnu školu*. Neka svaka grupa izloži svoj uradak.

Nakon radionice, ako želite, plakati se mogu izložiti na vidljivo mjesto u školi kako bi ih vidjeli učitelji i drugi učenici.

PITANJA ZA DISKUSIJU:

- Što biste rekli, je li naša škola sretna i zbog čega?
- Što bi moglo biti bolje?
- Tko najviše utječe na to je li škola sretna? Kako?
- Imate li i vi neki utjecaj na sreću škole?

Nakon što učenici sami izrade svoj model sretne škole, podijelite s njima UNESCO-ov model. Jeste li znali da postoji i model, odnosno svojevrsni „recept“ sretne škole?

Prema UNESCO-ovom modelu odrednice sretne škole su:

1. Dobri odnosi i prijateljstva u školi;
2. Kvalitetni uvjeti i metode za učenje;
3. Sloboda, kreativnost i zainteresiranost od strane učitelja i učenika;
4. Timski rad i grupne aktivnosti poput sporta i sl.;
5. Pozitivni i motivirani učitelji.

Naravno, postoji i „recept“ za nesretnu školu:

1. Vršnjačko nasilje;
2. Preopterećenost i stres učenika;
3. Loša atmosfera i odnosi u školi;
4. Loše metode i uvjeti poučavanja;
5. Učitelji s negativnim stavovima i odnosom prema učenicima i školi.

TEORIJA SREĆE

Prema suvremenim teorijama sreće (Deci & Ryan 2000), u psihološkom smislu ona se sastoji u ispunjenju potreba koje svi ljudi dijele: 1) ljubav i pripadanje, 2) sposobnost i (samo)poštovanje te 3) neovisnost i samostalnost. Međutim, način na koji će ispuniti ili zadovoljiti te potrebe može se vrlo razlikovati od osobe do osobe.

RADNI LIST 1

SRETNA ŠKOLA

ZA NAS JE SRETNA ŠKOLA

ZA NAS JE NESRETNA ŠKOLA

RADNI LIST 2

RECEPT ZA SRETNU ŠKOLU

SASTOJCI:

PRIPREMA:

LJUDSKA PRAVA ZA SVE

Predmetna korelacija: **SOC, PIG, ET, GO, SRZ**

KLJUČNI POJMOVI: ljudska prava, Opća deklaracija o ljudskim pravima, odgovornost, vrijednost

UČENICI ĆE MOĆI:

- izdvojiti neka od osnovnih ljudskih prava
- protumačiti značenje ljudskih prava
- razumjeti važnost odgovornosti koju ljudi imaju uz prava
- kritizirati kršenje pojedinih ljudskih prava u našoj zemlji i diljem svijeta.

POTREBNI MATERIJALI: ploča, kreda, *flipchart* papir, radni list za učenike

TIJEK AKTIVNOSTI:

Postavite učenicima pitanje o tome što oni podrazumijevaju pod pojmom *ljudska prava*. Zatim neka svatko na papir napiše koja ljudska prava sada uživa.

Nakon što učenici završe s pisanjem, na ploču ili *flipchart* papir zapisujte ljudska prava koja su učenici prepoznali u svome životu te ih zapisali na papir. Zatim predstavite učenicima definiciju ljudskih prava. Provjerite s učenicima razumiju li značenje izraza *prirodna vrijednost svakoga ljudskog bića* (iako se ljudi razlikuju po boji kože, spolu, jeziku, vjeri, političkom ili nekom drugom uvjerenju, socijalnom podrijetlu i sl., svi smo jednako vrijedni i trebamo imati jednaka prava). Zatim podijelite učenicima sažetak Deklaracije koji se nalazi na sljedećoj stranici. Neka svatko od učenika redom pročita po jedan članak te označi koja prava uživa, a nije ih uvrstio na popis s početka sata.

POKRENITE RASPRAVU PITANJIMA:

- *Koja svoja ostvarena prava niste stavili na svoj popis, već ste ih naknadno prepoznali u sažetku?*
- *Smatrate li da se neka od prava podrazumijevaju pa ih nije trebalo navoditi u Deklaraciji?*
- *Je li neko od prava nama podrazumijevajuće, a u neke dijelu svijeta nedostižno?*
- *Biste li dodali neko pravo koje smatrate važnim, a ne nalazi se u tekstu Deklaracije? Koje je vaše mišljenje o ljudskim pravima u našoj zemlji? Imaju li svi ljudi diljem svijeta podjednako ostvarena ljudska prava?*
- *Tko bi trebao poštivati ta prava? Na koga se to odnosi? (Na države, institucije, ali prije svega na svakoga od nas.)*

Zadnje pitanje uvodi nas u temu odgovornosti. Naime, sada kad ste učenike podsjetili da su svi ljudi jednako vrijedni te da svi imamo određena prava na koja se možemo pozivati, naglasite važnost našega poštivanja prava drugih. Na ploču velikim slovima napišite: PRAVA UKLJUČUJU ODGOVORNOST te zatražite od učenika da razmisle što ta rečenica znači.

Dovedite ih do zaključka kako imamo svoja prava, ali smo i odgovorni za poštivanje prava drugih. Jesu li možda do sada nesvjesno kršili nečije ljudsko pravo i mogu li ubuduće u vezi s tim nešto promijeniti? Stavite naglasak na pitanje:

Što ja mogu učiniti?

Ljudska prava su osnovna prava bez kojih ljudi ne mogu živjeti dostojanstveno – kao ljudska bića.

Najraširenija u svijetu prihvaćena definicija o ljudskim pravima je Opća deklaracija o ljudskim pravima koju je 10. prosinca 1948. prihvatio UN, a njezina je glavna poruka prirodna vrijednost svakoga ljudskog bića.

Motivacija za raspravu:

Pravo moje šake završava na vrhu tvoga nosa.

Prijedlog za daljnje aktivnost:

Neka učenici naprave video, pjesmu, predstavu ili sl. kojom će prikazati kako smo svi jednako vrijedni bez obzira na to gdje živimo, kako izgledamo, kojim jezikom govorimo, kojoj religiji pripadamo. Ili neka se osvrnu na kršenje ljudskih prava u Hrvatskoj. Također, neka i učenici drugih razreda razmisle o ovoj temi. Osmislite projekt na razini škole te obilježite Dan ljudskih prava 10. prosinca.

RADNI LIST

OPĆA DEKLARACIJA O LJUDSKIM PRAVIMA (sažetak):

- Čl. 1. Svako se ljudsko biće rađa slobodno i prema svakom se čovjeku treba odnositi na jednak način.
- Čl. 2. Svako ima ista prava unatoč razlikama, kao što su boja kože, spol, vjera, jezik, političko uvjerenje, podrijetlo i sl.
- Čl. 3. Svatko ima pravo na život i pravo živjeti slobodno i sigurno.
- Čl. 4. Nitko te nema prava držati za roba, a ni ti ne smiješ drugoga učiniti robom.
- Čl. 5. Nitko te nema pravo ozlijediti, mučiti ili ponižavajuće s tobom postupati.
- Čl. 6. Svatko ima pravo pred zakonom biti jednak i priznat kao osoba.
- Čl. 7. Zakon je isti za svakoga i treba na isti način biti primjenjiv na sve.
- Čl. 8. Svatko ima pravo tražiti zakonsku pomoć kada se njegova prava ne poštuju.
- Čl. 9. Nitko te nema prava neopravdano zatvoriti ili protjerati iz zemlje.
- Čl. 10. Svatko ima pravo na pošteno i javno suđenje.
- Čl. 11. Svatko treba biti smatran nevinim dok mu se ne dokaže krivica.
- Čl. 12. Svatko ima pravo tražiti zaštitu ako mu tko drugi pokuša nauditi, ali nitko nema prava ući u tvoj dom, otvarati tvoja pisma ili bez ikakva opravdanog razloga gnjaviti tebe ili tvoju obitelj.
- Čl. 13. Svatko ima pravo putovati kad god i kamo god zaželi.
- Čl. 14. Svatko ima pravo otići u drugu zemlju i tražiti zaštitu ako je proganjan ili je u opasnosti da to bude.
- Čl. 15. Svatko ima pravo na pripadnost nekoj zemlji, tj. pravo na državljanstvo. Nitko vas nema pravo spriječiti da pripadate drugoj zemlji ako to želite.
- Čl. 16. Svatko se ima pravo vjenčati i osnovati obitelj.
- Čl. 17. Svatko ima pravo na vlasništvo i posjed.
- Čl. 18. Svatko ima pravo prakticirati i slijediti svoju vjeru (ili uvjerenje) te ju promijeniti ako to želi.
- Čl. 19. Svatko ima pravo reći što misli te davati i primati informacije.
- Čl. 20. Svatko ima pravo sudjelovati na mirnom skupu i postati članom nekog udruženja.
- Čl. 21. Svatko ima pravo izabrati vlast i sudjelovati u vlasti svoje zemlje.
- Čl. 22. Svatko ima pravo na socijalnu sigurnost i mogućnost razviti svoje vještine.
- Čl. 23. Svatko ima pravo na rad u sigurnim uvjetima za poštenu plaću te se pridružiti sindikatu.
- Čl. 24. Svatko ima pravo na odmor i slobodno vrijeme.
- Čl. 25. Svatko ima pravo na primjeren životni standard i liječničku pomoć ako je bolestan.
- Čl. 26. Svatko ima pravo ići u školu. Osnovno obrazovanje mora biti obvezno i besplatno.
- Čl. 27. Svatko ima pravo sudjelovati u kulturnom životu svoje zajednice.
- Čl. 28. Svatko ima pravo na društveni poredak u kojem se prava i slobode iz ove Deklaracije ostvaruju.
- Čl. 29. Svatko mora poštivati prava drugih, zajednicu i javno vlasništvo.
- Čl. 30. Nitko nema pravo oduzeti bilo koje pravo iz ove Deklaracije.

Znate li da su žene u Hrvatskoj dobile pravo glasa tek 1945. godine?

Znate li tko su i gdje sve žive djeca vojnici?

Znate li tko je Malala Yousafzai?

Istražite!

KAKO SE PEPELJUGA IZBORILA ZA SVOJA PRAVA

*prilagođena prema pripremi Sanje Prister-Pejakić

Predmetna korelacija: **HRV, ET, GO**

KLJUČNI POJMOVI: ljudska prava

UČENICI ĆE MOĆI:

- razviti svijest o vlastitim i pravima drugih, kao i obvezama
- razviti sposobnosti stvaralačkog izražavanja kroz dramatizaciju teksta.

POTREBNI MATERIJALI: ploča, kreda, radni list, *cd-player*

TIJEK AKTIVNOSTI:

Podijelite učenike u grupe. Nacrtajte na ploču mentalnu mapu s osnovnim pojmom PRAVO. Zadatak je da učenici u grupama pokušaju definirati navedeni pojam, a potom i razmisliti koja sve prava, ali i obveze imaju oni, a tako isto i drugi ljudi. Nakon iznesenih definicija, u stvorenu mentalnu mapu zapišite sva prava koja su grupe navele te ih po potrebi dodatno proširite.

Nakon upoznavanja s pojmom pravo, grupe imaju zadatak da sažetak popularne bajke o Pepeljugi dramatiziraju s naglaskom na takvom alternativnom kraju da se Pepeljuga izborila za sva svoja uskraćena prava. Prije upoznavanja s tekstom, učenici se prisjećaju bajke koju su ranije čuli i pokušavaju se sjetiti svih prava koja su Pepeljugi uskraćena. Na radnom listu nalazi se tekst Pepeljuge u kojem su označeni određeni dijelovi na koje učenici trebaju obratiti posebnu pozornost i koji im mogu biti vodilja u određivanju izgubljenih prava naše glavne junakinje. Učenici mogu izbacivati ili dodavati likove, prilagođavati situacije dogovorenim potrebama te smisliti alternativni kraj ili pak ostaviti originalan.

Nakon rada na tekstu, neka učenici izvedu svoje kratke dramsko-scenske igre. Ostale grupe imaju zadatak pratiti, a kasnije i iznijeti svoje kritičko gledište na viđeno te raspraviti o načinima na koje se Pepeljuga borila za svoja prava. Svi zajedno pljeskom nagradite svaku izvedbu, ali slobodno zajedno zaključite koja je grupa bila najuspješnija.

Ovu pripremu možete koristiti i u korelaciji s izražavanjem učenika kroz pokret - modificirajte glavnu aktivnost tako da učenici u grupama odaberu jedno (ili više) pravo te ga opišu plesnom koreografijom. Mogu obraditi svako pravo zasebno ili pak stvaranjem „plesne priče“ obuhvatiti više njih. Ako postoji mogućnost, dajte im da koriste i glazbu. Na kraju neka svaka grupa izvede svoju koreografiju uz pojašnjenje zašto je odabrala baš to pravo/prava. Ostale grupe neka, nakon svake izvedbe, iznesu svoje kritičko gledište na viđene koreografije, a isto tako i na cjelokupan nastavni sat.

Za dodatnu edukaciju iz tema ljudskih prava informirajte se o seminarima iz programa *Demokratizacija škola* Foruma za slobodu odgoja! www.fso.hr

Potaknite učenike na osmišljavanje školskog projekta kojim ćete promovirati ljudska prava i educirati o njima. Uključite vijeća učenika i roditelja, druge učitelje, pa i lokalnu zajednicu!

RADNI LIST

KAKO SE PEPELJUGA IZBORILA ZA SVOJA PRAVA

Pepeljuga je bajka o lijepoj djevojci koja je ostala bez roditelja, a živjela je s maćehom i dvije polusestre – Anastazijom i Grizelom. Pepeljuga je bila tlačena s njihove strane. Radila je sve kućanske poslove, a nije joj bilo dopušteno ni spavati u krevetu, već je spavala pored ognjišta.

Jednog je dana u njihovu carstvu izašao proglas da kraljevska obitelj održava bal u sinovu čast, kako bi ondje mogao izabrati svoju buduću suprugu. Pozvane su sve djevojke iz carstva. Pepeljuga se silno radovala balu, ali je maćeha nije pustila, već joj je zapovjedila da radi kućanske poslove. Utučena Pepeljuga plakala je dok su maćeha i polusestre odlazile na dvor. Nedugo potom u njihovoj se kući stvorila dobra vila i načinila joj haljinu i staklene cipelice u kojoj će otići na bal. Još k tome je stvorila i prekrasnu kočiju s konjima bijelcima. Upozorila je Pepeljugu da će čarolija trajati sve dok bat ne otkuca ponoć posljednji put. Pepeljuga se zaputila na dvor i odmah je ljepotom zasjenila sve prisutne, tako da je princ plesao samo s njom čitavu večer. Sati su prolazili i ponoć je došla. Sjetivši se vilinih riječi, Pepeljuga je brže-bolje pobjegla s dvora. U žurbi joj se izula jedna staklena cipelica, koja je ostala princu kao jedina uspomena na nju. Nije znao ni kako se zove.

Pepeljuga se vratila kući prije svoje maćeha i dviju sestara. One nisu ni slutile da je djevojka koja je cijelo vrijeme plesala s princem zapravo Pepeljuga. No, princ je nije mogao tako lako zaboraviti. Obišao je čitavo carstvo noseći staklenu cipelicu kako bi našao djevojku kojoj savršeno pristaje. Ljubomorna maćeha isprva nije htjela reći da ima još jednu kćer, ali je na prinčevo inzistiranje ipak pozvala Pepeljugu da proba cipelicu. Njoj je savršeno pristajala, a princ je u prašnjoj djevojci, u pohabanoj odjeći, prepoznao onu u koju se zaljubio. Vjenčali su se i živjeli sretno.

S obzirom na to da se radi s tekstom bajke u kojoj je glavna junakinja žena, iskoristite ovaj tekst i za raspravu o pravima žena, društveno prihvatljivom ponašanju i izgledu žena te utjecaju bajki na te društvene konstrukcije. Kod korištenja bajki uvijek budite spremni na raspravu o tome što nas one uče i kakve vrijednosti promiču.

GLEDAJMO OČIMA LJUDSKIH PRAVA

Predmetna korelacija: **ET, GO, SOC, SRZ**

KLJUČNI POJMOVI: ljudska prava

UČENICI ĆE MOĆI:

- ponoviti ljudska prava
- prepoznati primjenu ljudskih prava u svakodnevnim situacijama
- raspraviti odnos sagledavanja situacija s aspekta emocija (vjerovanja, vrijednosti) i s aspekta ljudskih prava.

POTREBNI MATERIJALI: radni list za učenike

TIJEK AKTIVNOSTI:

Prije nego krenete na vježbu, prođite s učenicima kroz temu ljudskih prava na način da vam kažu što znaju o navedenoj temi.

Podijelite učenike u grupe. Svakoj grupi dajte listiće s tri različite situacije. Zadatak će biti da svaku situaciju učenici promotre *očima ljudi* (bilo osobno, bilo kako bi netko koga poznaju reagirao) i *očima ljudskih prava*. Naime, ljudi često tumače situaciju u skladu sa svojim emocijama, iskustvom i trenutnim stanjem. Ljudska prava pak imaju tendenciju biti vrlo univerzalna, dakle trebaju vrijediti za sve ljude na isti način. Cilj vježbe je uočiti potrebe i jedne i druge strane. Podijelite učenicima radne listove radionice *Ljudska prava za sve*.

Važno je da učenici svaku situaciju protumače, s jedne strane, na subjektivan način te, s druge strane, na način kako se ta situacija tumači u odnosu na ljudska prava. Dok učenici rade u grupi, priključite se radu svake grupe te, ako je to potrebno, potaknite kvalitetne suradničke odnose. Na kraju neka predstavnik svake grupe prezentira njihov rad.

Vrlo je važno naglasiti učenicima da, u situacijama navedenima na radnom listu, točnog i jedinog ispravnog odgovora nema, jer je sama situacija takva da povlači za sobom mnoge kontroverze te se često tumači na više načina - s više aspekata.

RADNI LIST

GLEDAJMO OČIMA LJUDSKIH PRAVA

SITUACIJE:

Vlasnik građevinske tvrtke zapošljava samo jake muškarce.

Roditelji ne žele da njihova djeca uče o istospolnim zajednicama.

Učenik se pomirio s verbalnim maltretiranjem jer učenicima koji to neprestano rade nitko ne može pomoći.

Obitelj Roma živi nekonvencionalnim načinom života te ih susjedi zbog toga ne prihvaćaju.

Čovjek koji je počinio ubojstvo više osoba treba dobiti zasluženu kaznu. Koju?

Dijete koje ima poremećaj u ponašanju maltretira druge učenike. Roditelji pišu peticiju kojom bi pokrenuli preseljenje učenika u drugu školu.

posao *paparazzo* fotografa

„Svatko ima pravo na slobodu mišljenja i izražavanja. To pravo obuhvaća slobodu zadržavanja mišljenja bez vanjskih pritisaka te slobodu traženja, primanja i širenja informacija i ideja putem bilo kojeg sredstva javnog priopćavanja i bez obzira na granice.“
(čl. 19 Opće deklaracije o ljudskim pravima)

običaj sklapanja dogovorenog braka

Grupa žena osniva ženski sportski klub u kojem nije dopušteno članstvo muškarcima.

„Pravo moje šake završava na vrhu tvoga nosa.“

GALERIJA LJUDSKIH PRAVA

Predmetna korelacija: **SRZ, POV, ENG, GO**

KLJUČNI POJMOVI: ljudska prava, povijest ljudskih prava, generacije ljudskih prava

UČENICI ĆE MOĆI:

- opisati razvoj ljudskih prava
- nabrojati generacije ljudskih prava te povezati koje pravo pripada kojoj generaciji.

POTREBNI MATERIJALI: radni listovi, papir velikog formata, flomasteri/markeri

TIJEK AKTIVNOSTI:

Na početku aktivnosti kratko uvedite učenike u temu o povijesti ljudskih prava. Cilj je ove aktivnosti da se učenici upoznaju s razvojem ljudskih prava, odnosno s generacijama ljudskih prava te ključnim trenucima koji su doveli do toga da se određena generacija ljudskih prava razvije i oblikuje.

Podijelite učenike u tri grupe i svakoj grupi dodijelite jednu generaciju ljudskih prava, točnije jedan od tekstova s radnog lista.

Učenike uputite u način rada. Nakon što samostalno pročitaju dodijeljeni tekst, neka učenici rasprave o tekstu u skupini kako bi se dogovorili oko načina predstavljanja svoga teksta drugim učenicima. Svakoj grupi osigurajte jedan papir velikog formata te flomastere. Učenici trebaju na grupnoj razini izraditi plakat koji će predstaviti ostalim učenicima

Važno je napomenuti kako su tekstovi koje učenici čitanju napravljeni na temelju tekstova iz sljedećeg izvora:

<http://www.coe.int/en/web/compass/the-evolution-of-human-rights>,
https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2009/files/prispevky/tvorba_prava/Cornescu_Adrian_Vasile.pdf

i nisu originalni tekstovi.

Nakon rada u grupama pozovite grupe, odnosno predstavnike, da predstave svoje radove drugim učenicima. Pozorno pratite predstavljanja učenika te dodatnim pitanjima potaknite raspravu ili dodatno razjašnjenje pojmova.

Aktivnost završite tako da zajedno s učenicima zaokružite temu na način da se ispriča cijela priča o generacijama ljudskih prava, kako su se razvijala i koje su to bitne točke razvoja.

Na ovu zadnju „priču“ može se nadovezati priča o novim pravima koja se pojavljuju u svijetu, poput prava na pristup internetu, prava na vodu kao temeljnog ljudskog prava i sl.

Plakati koje izrade učenici mogu se izložiti u hodnicima škole u povodu obilježavanja nekog značajnog datuma vezanoga za ljudska prava, kako bi se i ostali učenici informirali o ovoj temi.

RADNI LIST 1

PRVA GENERACIJA LJUDSKIH PRAVA

Ova su se prava počela pojavljivati kao teorija tijekom sedamnaestog i osamnaestog stoljeća i temeljila su se uglavnom na političkim pitanjima.

Počelo se uočavati da postoje određene stvari koje svemoćni vladati ne bi trebali smjeti činiti te da bi ljudi trebali imati mogućnost utjecaja na stvari koje ih se tiču. Dvije temeljne ideje u tom kontekstu bile su osobna sloboda i zaštita pojedinaca od uznemiravanja od strane države.

Prva generacija ljudskih prava koja se često nazivaju „plavim“ pravima u osnovi se odnose na slobodu i sudjelovanje u političkom životu. U osnovi su civilna, a u prirodi politička: nisu služila u zaštiti pojedinaca od prijestupa države. Prva generacija prava, između ostalog, uključuje pravo na život, jednakost pred zakonom, slobodu govora, pravo na pravedno suđenje, slobodu vjeroispovijesti i pravo glasa.

Prvi su puta uvedena u Sjedinjenim Američkim Državama kroz Povelju o ljudskim pravima, a u Francuskoj kroz Deklaraciju o pravima čovjeka i građanina u 18. stoljeću, iako neka od tih prava i pravo na pravilan proces potiču još iz Magna Carte iz 1215. i iz Prava Engleza koja su bila navedena u engleskoj Povelji o pravima 1689. godine.

Građanska i politička prava u današnje su vrijeme detaljno navedena u Međunarodnom paktu o građanskim i političkim pravima (ICCPR) i Europskoj konvenciji za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (ECHR), a uključuju i prava kao što je pravo sudjelovanja u vladi i zabranu mučenja.

Ova su prava tradicionalno smatrana najvažnijim ljudskim pravima – barem na „Zapadu“. U nastavku ćemo vidjeti da je to pogrešan pogled.

Ljudska su prava sklona političkom iskorištavanju. Tijekom hladnog rata, zemlje sovjetskog bloka bile su kritizirane zbog nepoštivanja građanskih i političkih prava. Te su zemlje zauzvrat odgovorile kritiziranjem zapadnih demokracija zbog njihovog ignoriranja ključnih socijalnih i ekonomskih prava, koje ćemo sljedeće pogledati. U obje kritike bilo je ponešto istine, a one također ilustriraju i to kako su ljudska prava lako mogu zloupotrebjavati u političke svrhe.

Zapanjujuća stvarnost je da države i međunarodna zajednica u cjelini i dalje često toleriraju povrede gospodarskih, socijalnih i kulturnih prava, dok s druge strane, kad bi se takve povrede dogodile u odnosu na građanska i politička prava, izazvale bi izraze užasa i bijesa i vodile zajedničkim pozivima za hitnu korektivnu akciju.

RADNI LIST 2

DRUGA GENERACIJA LJUDSKIH PRAVA

Druga je generacija ljudskih prava povezana s jednakostima i ona su u osnovi ekonomske, društvene i kulturalne prirode.

Ona jamče jednake uvjete i postupanje različitim građanima. Sekundarna prava uključuju pravo na zapošljavanje pod pravednim i povoljnim uvjetima, pravo na hranu, stambeno zbrinjavanje i zdravstvenu zaštitu, kao i socijalnu sigurnost i naknadu za nezaposlene.

Poput prava prve generacije, ova su prava također bila obuhvaćena Univerzalnom deklaracijom o ljudskim pravima, a dodatno objedinjena u člancima od 22. do 28. Opće deklaracije i Međunarodnim sporazumom o ekonomskim i kulturnim pravima.

Ona se ponekad nazivaju „crvenim“ pravima. Vladi nameću dužnost da ih poštuje, promovira i ispunjava, ali to ovisi o raspoloživosti resursa. Dužnost je nametnuta državi jer ona kontrolira vlastita sredstva. Nitko nema izravno pravo na stanovanje i pravo na obrazovanje. Ova se prava odnose na način na koji ljudi žive i rade zajedno te na osnovne životne potrebe.

Temelje se na idejama jednakosti i zajamčenom pristupu bitnim društvenim i gospodarskim dobrima, uslugama i prilikama. S posljedicama rane industrijalizacije i usponom radničke klase sve više postaju predmetom međunarodnog priznanja. To je dovelo do novih zahtjeva i ideja o značenju dostojanstvenog života. Ljudi su shvatili da ljudsko dostojanstvo zahtjeva više od minimalnog izostanka uplitanja države kao što je i predloženo građanskim i političkim pravima. Socijalna, ekonomska i kulturna prava navedena su u Međunarodnom sporazumu o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima (ICESCR), kao i u Europskoj socijalnoj povelji Vijeća Europe.

Socijalna su prava ona koja su nužna za punopravno sudjelovanje u životu društva. Ona uključuju barem pravo na obrazovanje i pravo na osnivanje i uzdržavanje obitelji, ali također i mnoga prava koja se često smatraju „građanskim“ pravima: na primjer, pravo na rekreaciju, zdravstvenu zaštitu, privatnost i slobodu od diskriminacije.

Ekonomska prava obično uključuju pravo na zaposlenje, na primjeren životni standard, na stanovanje i pravo na mirovinu za stare i onesposobljene. Ekonomska prava odražavaju činjenicu da je za ljudsko dostojanstvo nužna određena minimalna razina materijalne sigurnosti, kao i činjenica da nedostatak smislenog zaposlenja ili smještaja može psihički ponižavati.

Kulturna se prava odnose na kulturni „način života“ i često im se pridaje manje pozornosti od mnogih drugih vrsta prava. Ona uključuju pravo na slobodno sudjelovanje u kulturnom životu zajednice i eventualno i pravo na obrazovanje. Međutim, mnoga druga prava, koja nisu službeno klasificirana kao „kulturološka“, bit će neophodna za manjinske zajednice unutar društva kako bi se očuvala njihova osobita kultura: na primjer, pravo na nediskriminaciju i jednaku zakonsku zaštitu.

RADNI LIST 3

TREĆA GENERACIJA LJUDSKIH PRAVA

Treća generacija ljudskih prava su ona prava koja nadilaze sama građanska i socijalna prava kao što je izraženo u mnogim progresivnim dokumentima međunarodnog prava, uključujući i Stokholmsku deklaraciju konferencije Ujedinjenih Naroda o ljudskom okruženju iz 1972. godine, Rio deklaraciju o okolišu i razvoju iz 1992. godine te ostale dijelove općenito ambicioznih „mekih“ zakona. Zbog današnjeg naginjanja prema nacionalnom suverenitetu i nadmoći onih država koje bi bile potencijalni prijestupnici, ta je prava teško ozakoniti u legalno obvezujućim dokumentima.

Pojam „treće generacije ljudskih prava“ je i dalje u velikoj mjeri neslužben, baš kao i također korišten naziv „zelena“ prava koja uključuju: grupna i kolektivna prava, pravo na samoopredjeljenje, pravo na ekonomski i društveni razvoj, pravo na zdravo okruženje, pravo na prirodne resurse, pravo na komunikaciju i prava komunikacija, pravo na sudjelovanje u kulturnoj baštini, prava na međugeneracijsku ravnopravnost i održivost.

Solidarnost je temeljna ideja treće generacije prava; a ta prava obuhvaćaju kolektivna prava društva i ljudi, poput prava na održivi razvoj, mir i zdrav okoliš. U velikom dijelu svijeta, uvjeti poput ekstremnog siromaštva, rata, ekoloških i prirodnih katastrofa znače vrlo malen napredak u pogledu ljudskih prava. Iz tog su razloga mnogi ljudi osjetili nužnost priznavanja nove kategorije ljudskih prava: ta bi prava osigurala odgovarajuće uvjete za društva, osobito u zemljama u razvoju, da mogu osigurati prvu i drugu generaciju prava koja su već prepoznata.

Posebna prava koja su najčešće uključena u kategoriju prava treće generacije jesu prava na razvoj, mir, zdrav okoliš, sudjelovanje u iskorištavanju zajedničke baštine čovječanstva, komunikaciju i humanitarnu pomoć.

Međutim, bilo je nekih rasprava o novoj kategoriji prava. Neki se stručnjaci protive ideji tih prava jer se radi o 'kolektivnim pravima', u smislu da se odnose na zajednice ili čak i na razinu države. Oni smatraju da se ljudska prava mogu posjedovati jedino pojedinci. Argument je više od samo terminološke prirode. Naime, neki ljudi se boje da bi takva promjena u terminologiji mogla pružiti „opravdanje“ za određene represivne režime da negiraju (pojedinačna) ljudska prava u ime tih kolektivnih ljudskih prava. Na primjer, teško ograničavanje građanskih prava kako bi se osigurao „gospodarski razvoj“.

Postoji još jedna bojazan: nemoguće je jamčiti odgovornost s obzirom na to da je zaštita prava treće generacije cilj međunarodne zajednice, a ne države. Tko ili što bi trebalo snositi odgovornost za osiguravanje mira u Kavkazu ili na Bliskom istoku, ili da se amazonska prašuma ne uništava i da se poduzimaju odgovarajuće mjere protiv klimatskih promjena?

ODLUČIVANJE O LJUDSKIM PRAVIMA

Predmetna korelacija: **GO, SRZ**

KLJUČNI POJMOVI: ljudska prava, sukob ljudskih prava

UČENICI ĆE MOĆI:

- analizirati slućajeve kršenja ljudskih prava ili sukoba prava
- identificirati glavne argumente kod slućajeva vezanih za ljudska prava
- vrednovati argumente iz perspektive logićke valjanosti i vaŹnosti za slućaj.

POTREBNI MATERIJALI: kopije radnog lista

TIJEK AKTIVNOSTI:

Prije poćetka aktivnosti izaberite bilo sudski slućaj vezan za ljudska prava bilo neku javnu raspravu vezanu za ljudska prava u obliku novinskog ćlanka.

Podijelite ućenike u skupine i podijelite im materijale koje ste pronašli te ih uputite da, pošto su proućili materijale, ispune obrazac na radnom listu.

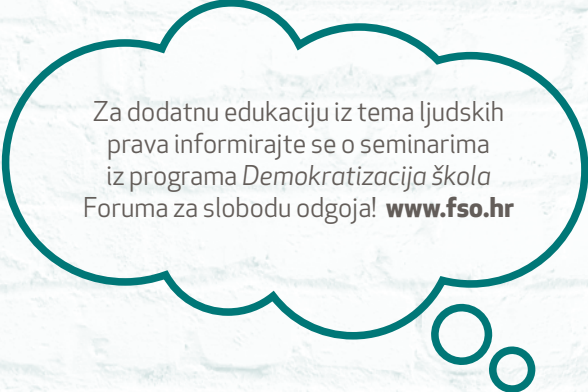
Ućenici u radnom listu trebaju naznaćiti o kojoj temi je rijeć i koja ljudska prava su u pitanju, to jest, ako se radi o sukobu prava, koja dva ili više prava se sukobljavaju unutar slućaja.

Nadalje, ućenici trebaju identificirati glavne argumente objiju strana vezanih za navedeni slućaj.

Isto tako, ućenici trebaju naznaćiti koja je bila odluka suda, ako se radi o sudskom slućaju, te glavne argumente suda pri donošenju odluke.

Na kraju, neka ućenik/ica obrazloŹi svoje mišljenje o navedenom slućaju.

Nakon što su ućenici završili s aktivnosti, s njima povedite raspravu o svakoj od tema, a posebno oko argumenata. Kod argumenata je vaŹno da ućenici uvide jesu li ti argumenti logićki utemeljeni te koliko su vaŹni i jaki za cjelokupnu raspravu.

Za dodatnu edukaciju iz tema ljudskih prava informirajte se o seminarima iz programa *Demokratizacija škola* Foruma za slobodu odgoja! www.fso.hr

RADNI LIST

ODLUČIVANJE O LJUDSKIM PRAVIMA

GLAVNO PITANJE / TEMA SLUČAJA

KOJA SU LJUDSKA PRAVA OVDJE SUPROSTAVLJENA/PREKRŠENA/USKRAĆENA?

ARGUMENTACIJA

STRANA A

STRANA B

MIŠLJENJE/ODLUKA SUDA AKO SE RADI O SUDSKOM PROCESU

TVOJE MIŠLJENJE I ARGUMENTI

POPULIZAM

Predmetna korelacija: **SRZ, POV, ENG**

KLJUČNI POJMOVI: populizam

UČENICI ĆE MOĆI:

- definirati populizam
- nabrojati i identificirati glavne „sastojke“ populizma / populističkog govora
- uočiti populizam u javnom prostoru.

POTREBNI MATERIJALI: radni list, *flipchart* papir, projektor, zvučnici, računalo, pristup internetu

TIJEK AKTIVNOSTI:

Na početku aktivnosti uvedite učenike u temu populizma. Upitajte ih jesu li čuli za pojam *populizam*, *populist* te što oni podrazumijevaju pod time. Neke od njihovih izjava zapišite na ploču/*flipchart*.

Zatim s učenicima pogledajte sljedeći kratki film na engleskom jeziku naslova *What is Populism?* na poveznici <https://www.youtube.com/watch?v=lwHhV7tyXkE> s uputom da pažljivo prate i uoče bitne dijelove, kako biste zajednički nadopunili popis koji ste započeli.

Nakon filma, kroz raspravu s učenicima, nadopunite vaš popis te sadržaj pokušajte grupirati u sljedeće skupine:

- **Odbacivanje institucija:** populist redovito odbacuju postojeće institucije kao one koje su dovele do trenutnog stanja.
- **Dijeljenje društva:** populist dijele društvo na „male ljude“ i „elite“, gdje elite mogu biti političari, poduzetnici, stranci ili neka druga skupina prema kojoj se usmjerava akcija.
Primjer: „domaći ljudi“ protiv pridošlica i sl.
- **Preuveličavanje društvenih problema:** populist redovito preuveličavaju određeni društveni problem kako bi oko istoga moglo doći do mobilizacije građana; redovito se događa kako navedeni društveni problem ili ne postoji ili nije statistički značajan.
Primjer: naglašavanje maloljetničkih trudnoća iako su one posljednjih godina u opadanju.
- **Prozivanje neprijatelja:** populist su iznimno vješti u identificiranju neprijatelja – unutarnjih ili vanjskih – oko kojih se građani trebaju mobilizirati.
- **Dominantna uloga vojske:** populist redovito izrazito naglašavaju potrebu većeg ulaganja u vojsku, povećanja vojne spremnosti i općenito veću ulogu vojske u društvu iako ne postoji realna potreba za time.
Primjer: povećanje izdvajanja za vojsku nauštrb drugih društvenih sustava iako za to stvarno nema opravdanja.
- **Napadi na medije:** populist redovito vide medije kao prijetnju te ih prozivaju ili neosnovano napadaju.
Primjer: predsjednik Trump redovito medije koji ne izvještavaju prema njegovoj volji etiketira kao „fake news“.

Prethodno su izdvojeni neke od glavnih sastavnica populizma i te sastavnice se mogu uočiti kod nekih političara ili javnih osoba.

U nastavku zajedno s učenicima odaberite neku javnu osobu te ju stavite na „test populizma“.

Podijelite učenike u šest grupa te svakoj dodijelite jednu od gore spomenutih tema. Svaka grupa ima zadatak da na internetu potraži što izabrana osoba kaže o institucijama, određenim društvenim skupinama, o kojim društvenim problemima govori, poziva li ta osoba na uvažavanje ili negativno ističe određene skupine, te što kaže o vojsci i medijima.

Nakon što su učenici pronašli citate i popunili svoje radne listove, zajednički prokomentirajte pronađeno te procijenite u kojoj je mjeri navedena osoba populist.

Na kraju aktivnosti podsjetite se još jednom na to što je populizam gledajući sljedeći kratki film na engleskom jeziku naslova *populism easily explained* (*explainity@ explainer video*) na poveznici:

<https://www.youtube.com/watch?v=jRZURSFV9hk>.

RADNI LIST

POPULIZAM

Ime i prezime osobe:

Važnost osobe:

Dužnosti koje obavlja:

Odbacivanje institucija

Dijeljenje društva

Preuveličavanje društvenih problema

Prozivanje neprijatelja

Dominantna uloga vojske

Napadi na medije

TKO SU IZBJEGLICE?

Predmetna korelacija: **SRZ, POV, ENG**

KLJUČNI POJMOVI: izbjeglice, migranti, ljudska prava

UČENICI ĆE MOĆI:

- razlikovati pojmove izbjeglištvo i migracije
- definirati pojmove izbjeglištvo i migracije
- opisati važnost Opće deklaracije o ljudskim pravima
- razvijati osjećaj empatije.

POTREBNI MATERIJALI: A3 i A4 papiri, flomasteri, računalo, projektor i internetska veza

TIJEK AKTIVNOSTI:

Podijelite učenike u grupe. Na praznom A4 papiru neka napišu što više razloga zašto ljudi odlaze od svojih kuća u druge gradove, države, kontinente.

Nakon što napišu sve razloge, učenicima podijelite radni list na kojem su dva stupca. U prvi stupac učenici trebaju napisati razloge zbog kojih ljudi odlaze dobrovoljno, a u drugi stupac razloge zbog kojih ljudi odlaze protivno svojoj volji. Svaka grupa neka svrsta razloge koje su prethodno napisali prema ovoj podjeli.

Svaka grupa neka na ploču pričvrsti svoj poster i predstavi ga ostatku razreda.

Zatim neka u istim grupama učenici samostalno definiraju pojam izbjeglica (radni list). Neka svaka grupa predstavi ostatku razreda svoju definiciju. U diskusiji je potrebno da se cijeli razred dogovori oko zajedničke definicije.

IZBJEGLICA je stranac/strankinja koji se ne nalazi u zemlji svog državljanstva te se zbog osnovanog straha od progona (zbog svoje rase, vjere, nacionalnosti, pripadnosti određenoj društvenoj skupini ili političkog mišljenja) ne može, ili se zbog tog straha ne želi, staviti pod zaštitu te zemlje. Izbjeglica je također osoba bez državljanstva koja se nalazi izvan zemlje uobičajenog boravišta, a koja se ne može, ili se zbog osnovanog straha ne želi, vratiti u tu zemlju. To je zajednički naziv za sve osobe koje traže i/ili primaju neku vrstu zaštite.

Kao završnu aktivnost prikažite učenicima video reportažu UNICEF-a o sirijskoj djevojčici Ayi u izbjeglištvu pod nazivom Meet One of the Syrian Refugee Children UNICEF (<https://youtu.be/YS791D17jn8>). Nakon što učenici odgledaju reportažu u trajanju od 2,5 minute, neka uzmu papir i olovku i napišu pismo djevojčici Ayi. Ako se radi o manjoj djeci, mogu se izraziti i crtežom. Važno je učenicima pružiti dovoljno vremena i slobode da se izraze kreativno.

Povežite ovu temu s važnosti zaštite ljudskih prava. Podijelite učenicima tekst Opće deklaracije o ljudskim pravima te ih potaknite da u njemu pronađu članke koji se odnose na izbjeglice te prepričaju na koji način se štite ljudska prava izbjeglica (ovdje su posebno važni članci 13. i 14.). Opću deklaraciju o ljudskim pravima možete vidjeti ovdje: http://narodne.novine.nn.hr/clanci/medunarodni/2009_11_12_143.html.

RADNI LIST

TKO SU IZBJEGLICE

Ljudi ponekad odlaze od svojih kuća u druge gradove i države, na druge kontinente.

Znaš li možda iz kojih razloga? Neki odlaze dobrovoljno, u potrazi za boljim životom, a neki pod prisilom. Raspravi unutar svoje grupe sve moguće razloge te ih prezentiraj ostatku razreda.

Razlozi zbog kojih ljudi odlaze dobrovoljno u druge zemlje i na druge kontinente:

Razlozi zbog kojih ljudi odlaze u druge zemlje i na druge kontinente protivno svojoj volji:

Znaš li tko su izbjeglice? Kako bi definirao taj pojam?

IZBJEGLICA JE

SVI SMO MI DJECA OVOG SVIJETA

Predmetna korelacija: **POV, GEO, GO, SOC, PIG**

KLJUČNI POJMOVI: izbjeglice, različitost, predrasude, izbjeglička kriza, izbjeglički kampovi

UČENICI ĆE MOĆI:

- uočiti kako smo svi mi po nečemu različiti, ali i slični
- prepoznati sličnosti s izbjeglim djevojčicama
- razvijati sposobnost empatije prema izbjeglicama.

POTREBNI MATERIJALI: A4 papir, flomasteri, radni list sa slikama i pričom izbjeglih djevojčica, računalo i internetska veza za gledanje video materijala predloženih u tekstu

TIJEK AKTIVNOSTI:

Na početku nastavnog sata podijelite učenike u parove te svakom paru dajte jedan A4 papir. Objasnite učenicima kako je njihov zadatak u formi *Vennovih* dijagrama pronaći sličnosti i razlike među sobom, unutar para (*Vennove* dijagrame pogledajte u radionici *Koji je tvoj okidač?*). Nakon ove aktivnosti neka nekoliko učenika pročita sličnosti/razlike koje su izdvojili.

Pitajte učenike je li im ovaj zadatak bio težak te jesu li pomislili kako će s nekim iz razreda teško pronaći ikakvu sličnost. Kroz diskusiju osvijestite učenike kako se svi mi po nečemu razlikujemo, ali imamo i mnogo toga zajedničkog.

Zatim najavite učenicima kako će individualno raditi istu aktivnost, ali s osobom koju će „dobiti na papiru“. Podijelite svakom od učenika radni list sa slikom i pričom koja prati sliku. Na poleđini papira učenici neka nacrtaju *Vennove* dijagrame te u njih upisuju sličnosti i razlike koje će prepoznati između sebe i djevojčice čitajući tekst koji su dobili. Nakon aktivnosti objasnite učenicima kako su svi dobili priču jedne od izbjeglih djevojčica iz Sirije. Pitajte učenike jesu li upoznati s pojmom *izbjeglice* te s izbjegličkom krizom.

Neka učenici pročitaju sličnosti/razlike koje su izdvojili. Budite spremni na to da neki od učenika neće samostalno pronaći sličnosti, a na vama je da ih razgovorom ili primjerima drugih učenika potaknete da uoče sljedeće sličnosti: ljudska smo bića, djeca smo, volimo se družiti s prijateljima, volimo svoju obitelj, volimo svoj grad/domovinu, imamo planove i snove koje želimo ostvariti; osjećamo se uplašeno/nemoćno...

Razgovorom potaknite učenike da dođu do zaključka kako se uvijek moramo truditi razumjeti situaciju u kojoj se nalazi druga osoba, staviti se u njihovu poziciju, jer smo svi mi djeca/ljudi koji imamo svoje želje, snove, potrebe, strahove, prava. Potaknite učenike da promisle na koji način oni mogu pomoći djeci kojoj je to potrebno, u ovom slučaju izbjeglicama. Ispisujte prijedloge na ploču.

Želite li s učenicima dodatno raditi na njihovom razumijevanju izbjeglištva te razvoju imaginacije i suosjećanja? Predlažemo da im postavite sljedeća pitanja: **Možeš li zamisliti jedan dan u izbjegličkom kampu nekog dječaka ili djevojčicu tvoje dobi? Što bi ti nedostajalo? Što bi radio i kako bi proveo dan? Što ne bi mogao raditi?**

Potaknite učenike da u grupi naprave mali projekt na temu *Kakav je život djece u izbjegličkom kampu*. Ono što saznaju neka podijele s drugom grupom djece u školi ili razredu. Potaknite učenike da napišu pismo jako važnoj osobi/osobama (premijeru, ministrima, Europskoj komisiji, zastupnicima u Europskom parlamentu i sl.) koje mogu nešto učiniti kako bi se pomoglo djeci u izbjeglištvu.

MATERIJALI I IZVORI:

Web stranica United Nations Refugee Agency: www.unhcr.org

Sadržaj radnog lista preuzet je s internetske adrese:

<http://jamiefrancis.com/blog/2013/11/17/syrian-refugees-school-girls-in-exile>

(sadržaj je na engleskom jeziku; odaberite priče koje smatrate primjerenim uzrastu svojih učenika).

Ako je riječ o starijim učenicima, predlažemo gledanje crtanog filma koji objašnjava kako je došlo do izbjegličke krize (Youtube: *The European Refugee Crisis and Syria Explained*).

Za dodatnu motivaciju predlažemo UNICEF-ov video *Children are more than labels*

(trajane 0,32 sek): <https://www.youtube.com/watch?v=uLWcsDfOSQM>

te video reportažu HRT-ove emisije *Indeks* naziva „Prilog iz emisije Indeks”, HTV 15.9.2015.:

https://www.youtube.com/watch?v=vvib2VP_lg4&feature=youtu.be.

RADNI LIST 1

SVI SMO MI DJECA OVOG SVIJETA

Ja sam Azzari i imam 14 godina. Rođena sam u Homsu u Siriji. Stigli smo u Jordan 3.1.2013. zbog rata u Siriji. Jako sam tužna jer je u mojoj zemlji ubijeno puno ljudi i jer mi nedostaju prijatelji. Nisam sretna ovdje jer ovdje nema mojih prijatelja i rođaka. Mnogi su stradali. Život ovdje je težak.

Ja sam Julanar iz Sirije. Najviše mi nedostaje moj ljubimac – ptica. Voljela je pjevati. I letjeti kraj moje sobe. Nedostaju mi prijatelji i vremena kad smo se igrali i smijali. Želim biti inženjerka ili arhitektica kad odrastem. Želim pomoći svojoj zemlji da se opet izgradi. Imam 14 godina.

RADNI LIST 2

SVI SMO MI DJECA OVOG SVIJETA

Ja sam Noor i imam 15 godina. Želim biti liječnica i to kirurg, jer bi to bilo jako korisno mojoj zemlji i čini mi se da je važno da radim nešto korisno. Stigli smo u Jordan u veljači 2013.

Ja sam Daiana i imam 15 godina. Iz okupiranog sam grada Homsa. Jako mi nedostaje moj grad, moja ulica, moji prijatelji, moja škola. Prije sam puno bila s prijateljima, učila sam, igrala se i smijala. Oprostiti nije lako i nitko to ne može, osim ako se potrudi. Moja je želja da rat brzo završi i da se možemo vratiti u Siriju, i da se zemlja opet izgradi i bude snažna. Volim pomagati drugima u učenju i želim biti učiteljica i tako pomoći svojoj zemlji. Stigla sam ovdje sredinom 2012.

MITOVI I ČINJENICE

Predmetna korelacija: **POV, GEO, GO, PIG**

KLJUČNI POJMOVI: izbjeglice, azilanti, predrasude

UČENICI ĆE MOĆI:

- prepoznati mitove o izbjegličkoj krizi
- razumjeti i opisati činjenice o izbjegličkoj krizi
- osvijestiti osobne predrasude o izbjeglicama i imigrantima.

POTREBNI MATERIJALI: A3 papir i A4 papir, flomasteri, radni list

TIJEK AKTIVNOSTI:

Na zidu razreda zalijepiti A3 papir na kojem piše SLAŽEM SE, a na suprotnom zidu zalijepiti papir na kojem piše NE SLAŽEM SE. Objasnite učenicima da ćete sada pročitati izjavu vezano za izbjegličku krizu te da je njihov zadatak približiti se pojedinoj strani učionice ovisno o tome slažu li se s izjavom ili ne. Izjave (odnosno mitove) te njihova objašnjenja (činjenice) ćete pronaći na radnim listovima. Nakon što pročitate pojedinačnu izjavu i učenici se pozicioniraju bliže ili dalje papiru SLAŽEM SE / NE SLAŽEM SE, tražite od nekoliko učenika iz svake grupe da objasne svoj stav. Dajte im mogućnost da promijene poziciju nakon što čuju jedni druge. Nakon čitanja izjave, pozicioniranja učenika te njihova objašnjavanja pozicije, pročitajte i činjenicu vezanu za prethodno čitanu izjavu te objasnite učenicima da, ako žele, mogu promijeniti svoju poziciju. I tako redom dok ne pročitate sve izjave (mitove) i uz njih vezane činjenice.

Važno je prihvatiti sva mišljenja, parafraziranjem onog što je rečeno „očistiti“ jezik od uvredljivih riječi i pozvati se na pravila komunikacije u razredu.

Razvijte diskusiju s učenicima postavljajući sljedeća pitanja:

Kako ste kreirali svoje mišljenje? Na osnovi kojih informacija? Od koga i gdje ste čuli te informacije?

Kako inače kreiramo mišljenje o nečemu? Pokušavamo li saznati sve informacije ili kreiramo mišljenje slušajući druge?

Jeste li znali za ove činjenice? Jesu li vas iznenadile?

Što mislite zašto ljudi kreiraju mitove poput ovih?

Jesu li vam poznati neki drugi mitovi, npr. mladi ljudi su lijeni, Kineski zid se vidi s Mjeseca, bikovi trče na crvenu boju (bikovi ne razlikuju boje, reagiraju na emocije borca s bikovima) itd.

Koliko je teško razbiti mitove jednom kad su prihvaćeni od većeg broja ljudi? Zašto?

Potaknite učenike da istraže gdje u vašoj lokalnoj zajednici žive azilanti, potaknite ih da ih upoznaju i organiziraju neku zajedničku aktivnost (festival hrane, slušanje lokalne muzike, pričanje priča i sl.). Kao inspiraciju učenicima možete pustiti dokumentarni film „Okus doma“: <https://www.youtube.com/watch?v=h6g1bFYHswY>

Predložimo organiziranje aktivnosti Živa knjižnica (primjer projekta Živa knjižnica možete vidjeti ovdje: <http://ludruga.hr/ziva-knjiznica/>).

Na kraju provedene radionice za sintezu možete koristiti video uradak *The Wall* koji su izradili učenici Srednje škole Hrvatski kralj Zvonimir s otoka Krka: <https://www.youtube.com/watch?v=YZAID18ahP4>.

MATERIJALI I IZVORI:

Centar za mirovne studije:

<http://www.cms.hr/hr/azil-i-integracijske-politike/mitovi-o-azilantima-i-traziteljima-azila>,

Mitovi o izbjeglicama:

<http://www.dw.com/en/dispelling-myths-about-refugees/a-18680503>.

RADNI LIST

MITOVI I ČINJENICE

MIT 1. Tko su oni i zašto su ovdje?

ČINJENICA: Tražitelji azila odlaze u druge zemlje tražiti utočište iz razloga što im je u zemlji njihova uobičajenog boravišta život ugrožen, odnosno osjećaju osnovan strah od progona zbog svoje rase, vjere, nacionalnosti, pripadnosti određenoj društvenoj skupini ili zbog političkog mišljenja. Takvi ljudi dolaze u druge zemlje i traže priliku da za vrijeme ratnog stanja u svojim zemljama borave na drugom teritoriju kako bi preživjeli i dobili startnu poziciju da mogu početi iznova.

MIT 2. Tražitelji azila su lažljivci koji žele iskoristiti našu dobrodošlicu.

ČINJENICA: Tražitelji azila su osobe koje su bile prisiljene napustiti svoje domove zbog opasnosti za vlastiti život i sigurnost. Bježati iz svog doma, doći u nepoznatu zemlju te dobiti azil nije jednostavno. Da bi netko dobio azil treba proći kroz određenu proceduru (provodi je Ministarstvo unutarnjih poslova te upravni sudovi) koja se sastoji od vrlo detaljnog ispitivanja o identitetu, razlozima bijega te nemogućnosti povratka u svoju zemlju. Tražitelji azila nadaju se sigurnim i dostojanstvenim uvjetima života te žele nastaviti sa svojim životom u novoj sredini očekujući iste mogućnosti kao i svatko od nas.

MIT 3. Tražitelji azila su ovdje ilegalno.

ČINJENICA: Svaki tražitelj azila ima prijavljen boravak i iskaznicu kojom dokazuje svoj identitet. Neki od tražitelja azila ušli su u RH bez (valjanih) dokumenata, međutim, podnošenjem zahtjeva za azil pri Ministarstvu unutarnjih poslova njihov status postaje legalan te stječu pravo na boravak na teritoriju RH. Prvi korak koji osoba koja želi tražiti azil mora napraviti je da na graničnom prijelazu ili u policijskoj postaji, odnosno upravi, iskaže svoju namjeru za traženje azila. Nakon toga započinje složeni postupak ispitivanja utemeljenosti zahtjeva tražitelja azila od službenika Ministarstva unutarnjih poslova.

MIT 4. Tražitelji azila uzimaju naše poslove.

ČINJENICA: Tražitelji azila imaju pravo na rad tek nakon godine dana od kada su predali zahtjev za azil ako u tom roku nisu primili rješenje je li im azil odobren ili ne. Kada i steknu pravo na rad, tada još uvijek ne ostvaruju to pravo pod jednakim uvjetima kao i hrvatski državljani već kao stranci. Od 100 osoba koje su do sada dobile neku vrstu zaštite u RH samo ih se 6 uspjelo zaposliti, tako da u Hrvatskoj još uvijek ne možemo niti statistički, a niti praktično govoriti o ugrozi ove vrste. S obzirom na to da ne govore hrvatski jezik ili ga govore vrlo bazično, šanse da se zaposle su jako male.

MIT 5. Tražitelji azila će poplaviti RH i uništiti naš jezik i vjeru.

ČINJENICA: Broj tražitelja azila kontinuirano raste iz godine u godinu, a u 2016. godini 2230 osoba zatražilo je međunarodnu zaštitu u Republici Hrvatskoj. Prema popisu stanovništva iz 2011. godine Republika Hrvatska ima 4 284 889 stanovnika te ako pogledamo broj zatraženih azila u 2016. godini koji je iznosio 2230, možemo zaključiti kako su tražitelji azila činili tek 0.05 % stanovništva. Tražitelji azila u Republici Hrvatskoj čine jednu marginaliziranu i manjinsku skupinu koja ni na koji način ne ugrožava hrvatski jezik i vjeru. Većina tražitelja azila želi naučiti hrvatski jezik kako bi mogli komunicirati s građanima Hrvatske, zaposliti se i postati ravnopravni članovi hrvatskog društva. Ustav RH im osigurava slobodu vjeroispovijesti, a važno je napomenuti kako među njima ima pripadnika svih religija (kako islama, tako i kršćanstva).

MIT 6. Tražitelji azila ugrožavaju našu sigurnost (hodaju u grupama i ne pričaju naš jezik).

ČINJENICA: To nije istina, tražitelj azila prema sigurnosnim pokazateljima koje MUP prati nisu doprinijeli povećanju kaznenih i prekršajnih djela u onim sredinama u kojima žive te se prema tim pokazateljima može zaključiti da se ne radi o objektivno utemeljenom strahu za sigurnost, već isključivo subjektivnom. Osim toga, tražiteljima azila su prilikom smještanja u Prihvatilište uzeti otisci prstiju te se vodi računa o sigurnosti svih građana RH. Najčešće iskazan strah spram tražitelja azila je činjenica da se kreću u skupini. No vrlo je jednostavan razlog kojim se to objašnjava - na taj se način osjećaju sigurnije, s obzirom da ne razumiju hrvatski jezik niti su dovoljno upoznati s društvom u koje su stigli. Puno njih želi učiti i naučiti od dobrih ljudi i institucija te se čim prije udomaćiti.

MIT 7. Tražitelji azila moraju se prilagoditi našoj kulturi i načinu života.

ČINJENICA: Svatko ima pravo na slobodan izbor načina života i kulture sve dok ne ugrožava ta prava drugima. Važno je da svatko, pa tako i tražitelji azila imaju pravo na održavanje, razvoj i iskazivanje vlastite kulture, promicanja i iskazivanja svog kulturnog identiteta te očuvanje tradicije. Kulturu nije lako zaboraviti niti se prilagoditi nekoj drugoj, različitoj kulturi, a posebno ne u tako kratkom vremenu kao što je vrijeme boravka tražitelja azila u Prihvatilištu.

MIT 8. Tražitelji azila donose u RH nove zarazne bolesti.

ČINJENICA: To nije istina, zdravstvena zaštita tražitelja azila detaljno je regulirana Zakonom o azilu te Pravilnikom o sadržaju zdravstvenog pregleda tražitelja azila. Tim dokumentima propisano je da po dolasku u Prihvatilište tražitelji azila prolaze liječnički pregled, a u slučajevima da dolaze iz zemalja koje su rizične po ovom pitanju, prolaze dodatne preglede i nadzor. Od 2004. godine do sada bio je zabilježen samo jedan slučaj oboljelog tražitelja azila tuberkulozom, kada su poduzete propisane mjere te je širenje zaraze spriječeno.

MIT 9. Azil je za životinje.

ČINJENICA: Azil je zaštita kojom se ostvaruje odredba Ustava Republike Hrvatske o pružanju utočišta izbjeglicima u Republici Hrvatskoj. U pravnom smislu - pravo azila označava obranu ljudske osobnosti od ugrožavanja. Riječ azil potječe iz grčkog jezika, a označava utočište, pribežište, sklonište. Korijeni prava na azil mogu se pronaći kod velikog broja antičkih naroda, uključujući Egipćane, Grke i Hebreje. Ti narodi smatrali su to svojom (vjerskom) obvezom, te nisu uskraćivali azil čak ni kriminalcima ili osobama optuženim za zločin, štiteći ih na taj način, do određene granice, od zakonskih posljedica. Sadržajno azil označava pružanje utočišta te se u tom smislu pojam koristio i kada se utočište pružalo napuštenim životinjama.

MIT 10. Tražitelji azila imaju veća prava i bolji život od nas.

ČINJENICA: Tražitelji azila imaju mnogo manji opseg prava od hrvatskih državljana. Dok borave u Hrvatskoj tražiteljima azila osiguran je grupni smještaj u Prihvatilištu za tražitelje azila te osnovni uvjeti za život: tri obroka dnevno, odjeća, higijenske potrepštine, hitna medicinska pomoć i prijeko potrebno liječenje bolesti, osnovno i srednje školovanje za djecu, novčana pomoć u iznosu od 100 kuna mjesečno, besplatna pravna pomoć, humanitarna pomoć te sloboda vjeroispovijesti i vjerskog odgoja djece. Pravo na rad imaju tek nakon godine dana od kada su predali zahtjev za azil, a do tada nisu dobili rješenje o tome hoće li im azil biti odobren ili ne. Život s nepoznatim ljudima s kojima dijelite malu sobu uz minimalna prava i financijska sredstva ne mogu se smatrati dostojanstvenim uvjetima života čovjeka. Sigurnost, privatnost i obitelj neke u od stvari koje tražitelji azila najčešće ističu da im nedostaju.

MIT 11. Tražitelji azila su siromašni.

ČINJENICA: Kada osoba bježi pred nečim ili nekim tko joj ugrožava život, ne pomišlja na novac, nakit, laptop ili druge vrijedne predmete koje bi mogla posjedovati – već bježi kako bi ostala živa. Neki pojedinci stignu uzeti nešto od materijalnih stvari sa sobom, no neki ne. Tako da ne možemo generalizirati na temelju jedne skupine. Iako malobrojni, među tražiteljima azila u RH postojali su pojedinci koji dolaze iz imućnih obitelji te su im njihove obitelji pomagale financijski da nastave svoj život u Hrvatskoj.

MIT 12. Sve izbjeglice dolaze u Europu.

ČINJENICA: Više od 80% od 59 milijuna izbjeglica širom svijeta ostaju blizu svoje zemlje porijekla. S jedne strane se nadaju brzom povratku kućama, s druge strane nemaju sredstva da bježe dalje. Najveći broj izbjeglica dolazi iz ratnih zona Sirije, Afganistana i Somalije i nalaze se u susjednim zemljama Sirije – na Bliskom Istoku. U 2015. godini oko 1 milijun izbjeglica ušlo je u Europu, a podneseno je oko 370 000 zahtjeva za azil.

TKO ĆE UPRAVLJATI BRODOLOMCIMA?

Predmetna korelacija: **POV, SOC, GO, PIG**

KLJUČNI POJMOVI: različiti oblici vlasti, demokracija, diktatura, aristokracija

UČENICI ĆE MOĆI:

- nabrojati prednosti i nedostatke različitih oblika vlasti
- razlikovati demokraciju od drugih oblika vlasti.

POTREBNI MATERIJALI: radni list

TIJEK AKTIVNOSTI:

U uvodnom dijelu učenicima pročitajte tekst *Tko će upravljati brodolomcima?* koji se nalazi na radnom listu.

Zatim učenike podijelite u četiri grupe te svakoj grupi podijelite jednu od četiri uloga koje se nalaze na radnom listu. Učenicima dajte 10 minuta da pripreme argumente kakav je stil koji zastupa njihov lik i zašto bi on/a bio/la najbolji odabir. Napomenite učenicima da se radi o igranju uloga, a njihov je zadatak da brane svoju ulogu bez obzira slažu li se u svom privatnom životu s pozicijom te uloge ili ne.

Nakon što svaka grupa predstavi svoju ulogu, ostale grupe imaju pravo svakoj grupi postaviti maksimalno 3 pitanja. Nakon što sve grupe prezentiraju svoje argumente i svi postave pitanja, zamolite učenike da izađu iz svojih uloga te glasuju za onaj prijedlog s kojim se najviše slažu. Zapišite njihove glasove na ploču i proglasite pobjednika. Nakon toga pitajte učenike kako bi se zvao svaki od oblika vlasti koji je pojedini lik zastupao. Jesu li iznenađeni svojim glasovima? Raspravite svaki od oblika vlasti s učenicima te ih pitajte znaju li u kakvom obliku vlasti mi živimo? U ovom dijelu možete učenicima održati kraće predavanje o razlici između diktature i demokracije.

Pomoć nastavnicima: Opis stilova vladavine koje zastupaju likovi

PETAR: zalaže se za **autoritarnu (totalitarnu) vlast**, možda i diktaturu, u kojoj bi on imao svu vlast. Važan element rasprave vjerojatno će biti jesu li starost i snaga važna obilježja vođe.

ANA: Predlaže **neposrednu (direktnu) demokraciju** u kojoj svi ravnopravno sudjelujemo.

IVO: Predlaže **predstavničku demokraciju** u kojoj građani biraju svoje predstavnike koji onda zastupaju njihove interese

MARIJA: Predlaže da se pravo odlučivanja ograniči starošću i obrazovanjem. Ovaj prijedlog sugerira uvođenje **aristokracije**.

Kao dodatnu aktivnost (posebno s mlađim učenicima) možete predložiti učenicima da nacrtaju „drvo demokracije“ te da u krošnji napišu koji su plodovi demokracije, a u korijenu koje su vrijednosti koje smatraju vrijednostima demokracije.

RADNI LIST

TKO ĆE UPRAVLJATI BRODOLOMCIMA?

Dvadesetšestero mladih ljudi (šestero tinejdžera i dvadesetero djece) preživjelo je brodolom. Njihovi roditelji i svi članovi posade broda su se utopili. Nakon što su pet dana plutali u čamcu za spašavanje, more ih je izbacilo na obalu pustog otoka. Na otoku ima hrane i vode, ali ne i ljudi. Što trebaju učiniti da bi preživjeli i dočekali spasioce? Svi se slažu kako moraju postojati pravila za život u slozi i sigurnosti. Postavlja se pitanje tko će stvoriti ta pravila? Evo što neka djeca predlažu:

PETAR (17 godina): „Ja sam najstariji i najjači i najbolje znam kako nas zaštititi. Zato odsad ja trebam odlučivati!“

ANA (16 godina): „Svi, pa i najmlađa djeca, moraju odlučivati i složiti se sa svim pravilima. I njihova mišljenja su važna. Ne trebamo nikakvog šefa da nam naređuje!“

IVO (15 godina): „Previše nas je da bismo svi odlučivali! Svo vrijeme ćemo potrošiti na razgovor. Bolje je da izaberemo ljude koji će nas predstavljati. Svatko može biti predstavnik ako ga drugi izaberu.“

MARIJA (14 godina): „Djeca su premala da bi mogla odlučivati! Predlažem da samo tinejdžeri glasuju i odlučuju u ime djece.“

Pitanja za raspravu:

1. Što su prednosti, a što mane pojedinih iznesenih prijedloga?
2. S kojom odlukom se ti osobno najviše slažeš i zašto?
3. Koji bi prijedlog mogao biti onaj koji se naziva demokratskim?

GDJE SE NALAZIM? - RAZLIČITE ULOGE U DRUŠTVU

Predmetna korelacija: **POV, SOC, GO, ET**

KLJUČNI POJMOVI: stereotipi, predrasude, manjine, marginalizirane skupine, društvena nejednakost

UČENICI ĆE MOĆI:

- prepoznati različite društvene uloge i društvenu nejednakost
- spoznati kako određene privilegije utječu na kvalitetu našeg života, odnosno kako njihovo odsustvo utječe na naš život
- razumjeti s čim se susreću manjinske i marginalizirane skupine u našem društvu.

POTREBNI MATERIJALI: samoljepljivi papirići (*post-it* ili sl.), veći papiri za plakate, različite uloge i njihovo objašnjenje (radni list za učenike), učionica ili dovoljno veliki prostor gdje se učenici mogu kretati

TIJEK AKTIVNOSTI:

Na početku postavite učenicima sljedeće pitanje: *Koliko je izražena nejednakost ljudi u društvu?* Neka vam odgovore zaokruživanjem određenog broja na papiriću koji ćete svakom od učenika podijeliti na početku sata (koristite radni list – prvi dio). Neka te papiriće sačuvaju jer će ih kasnije opet koristiti.

Zatim učenike podijelite u parove, a svakom paru podijelite različitu ulogu i pripadajuće objašnjenje (radni list - drugi dio). Napomenite učenicima da drugima, izvan svog para, ne pokazuju i ne govore koju su ulogu dobili.

Učenici imaju 10 minuta da u paru prodiskutiraju sljedeća pitanja i pronađu zajednički dogovor oko uloge koja im je dodijeljena:

- *Kako izgleda tvoj tipičan dan?*
- *Koje su najveće brige (strahovi) koje imaš?*
- *S koliko novaca mjesečno raspolažeš?*

Nakon završetka diskusije, pozovite učenike da stanu „u liniju“. Čitajte im redom sljedeće izjave, a svaki par koji smatra da se izjava odnosi na njegovu ulogu, zakorači jedan korak naprijed. Oni koji smatraju da se ta izjava ne slaže s njihovom ulogom, ostaju na mjestu.

Lista izjava:

1. Imate pristojnu kuću s brzim internetom i automobil.
2. Ne bojite se da će vas netko fizički napasti na cesti ili verbalno u medijima.
3. Možete si priuštiti odlazak na godišnji odmor barem jednom godišnje.
4. Smatrate da se znanja i vještine koje posjedujete poštuju u društvu.
5. Možete si priuštiti kupovinu odjeće barem četiri puta godišnje.
6. Ne bojite se za budućnost svoje djece.
7. Znate da je vaša budućnost sigurna.
8. Imate zdravstveno osiguranje.
9. Ne morate se brinuti oko trošenja novca na svakodnevnoj bazi.
10. Drugi ljudi vam se obraćaju za savjete.
11. Nikad vas nisu diskriminirali.

Nakon što ste pročitali sve izjave, a učenici su se u skladu s njima - ovisno o svojim ulogama - udaljili od startne linije, pozovite svaki par da naglas kaže ulogu koju je imao. Neka učenici obrate pažnju na to gdje se „koja uloga nalazi“ u odnosu na startnu liniju.

U nastavku pozovite učenike da se podijele u grupe – 8 učenika po grupi – te da međusobno razgovaraju kako im je bilo tijekom ovih aktivnosti, a u skladu s tim neka pripreme plakat.

Možete im postaviti sljedeća pitanja kako biste ih potaknuli na diskusiju unutar grupe, kao i izradu plakata:

- *Kako ste se osjećali kada ste bili u svojoj ulozi?*
- *Kako se osjećate uspoređujući se s drugima oko vas?*
- *Što ste naučili iz ove vježbe?*
- *Što ja, kao pojedinac, mogu napraviti da bih smanjio/la nejednakosti u društvu?*

Pozovite učenike da prezentiraju rezultat diskusije, s naglaskom na zadnje pitanje.

Ponovno postavite pitanje s početka ove radionice: *Koliko je izražena nejednakost ljudi u društvu?* (Neka učenici drugom bojom zaokruže odgovor na papiriću sa skalom od 1 do 5 koji su dobili na početku radionice). Usporedite ovaj odabir odgovora s onima s početka radionice.

Želite li s učenicima produbiti temu društvenih nejednakosti, privilegija ili moći u društvu? Napravite sličnu radionicu. Zadatak je da na samoljepljive papiriće ispišete imena domaćih i internacionalnih poznatih i javnih osoba i/ili različitih uloga u društvu (koristite osobna imena – stvarne osobe poznate u svijetu i u vašem društvu, npr. Barack Obama, Taylor Swift, Brad Pitt, kao i općenite nazive predstavnika određenih skupina, npr. američki učenik, izbjeglica iz Sirije, maloljetna trudnica i sl.). Svakom učeniku na leđa zalijepite jedan papirić, tj. jednu ulogu (važno je da svatko za sebe ne zna *tko je*).

Nakon što svi dobiju svoje uloge, zadatak je da idu jedni do drugih i neverbalno iskomuniciraju o kome se radi te otprilike pokažu jedni drugima koliko je on/ona (odnosno uloga koju imaju trenutno) moćna u društvu. Zamolite učenike da stanu „u liniju“ (desno idu oni koji su najmoćniji, a prema lijevom idu oni koji su najmanje moćni u društvu). Kada su zauzeli pozicije, neka pogledaju koju ulogu su imali te još jednom razmisle trebaju li zauzeti neku drugu poziciju na „skali moći“.

Raspravite s učenicima na temelju čega su se smjestili tu gdje jesu i što zapravo znaju o osobama čiju su ulogu dobili.

DODATNI MATERIJALI I IZVORI:

Web stranica Peace Lerner – „Privilege Walk Workshop“ (<https://peacelearner.org/2016/03/14/privilege-walk-lesson-plan/>);

Compass: Manual for human rights education with young people (2012), Council of Europe (https://www.coe.int/t/dg4/eycb/Source/Compass_2012_FINAL.pdf).

RADNI LIST 1. DIO

GDJE SE NALAZIM? – RAZLIČITE ULOGE U DRUŠTVU

KOLIKO JE IZRAŽENA NEJEDNAKOST LJUDI U DRUŠTVU?

(odaberi stav na skali od 1 do 5 gdje 1 predstavlja „nije uopće izražena“, 2 – „nije izražena“, 3 – „nisam siguran/na“, 4 – „izražena je malo“, 5 – „jako je izražena“)

1

2

3

4

5

RADNI LIST 2. DIO

ULOGI I POJAŠNENJA:

Naziv uloge: Vi ste beskućnik/ca od 27 godina

Pojašnjenje uloge: Beskućnik je osoba koja nema gdje stanovati, boravi na javnom ili drugom mjestu koje nije namijenjeno za stanovanje te nema sredstava kojima bi mogla podmiriti potrebu stanovanja.

Naziv uloge: Vi ste 19-godišnje dijete poljoprivrednika u zabačenom selu u Slavoniji

Pojašnjenje uloge: Dijete ste poljoprivrednika iz Slavonije. Danas se mnoga poljoprivredna gospodarstva suočavaju s raznim neprilikama koje rezultiraju financijskim problemima: vremenske neprilike, nerazumijevanje države za pomoć poljoprivrednicima, poteškoće s konkuriranjem na tržištu...

Naziv uloge: Vi ste 20-godišnja ratna izbjeglica

Pojašnjenje uloge: Izbjeglica je pojam koji u najširem smislu označava svaku osobu koja je zbog rata, elementarne nepogode ili sličnih okolnosti bila prisiljena trajno ili na duži rok napustiti svoju domovinu ili prebivalište. Od godine 1951. pojam izbjeglice je suzilo međunarodno pravo, odnosno Konvencija UN-a o statusu izbjeglica, koja kao izbjeglicu definira „osobu koja se nalazi izvan zemlje svog državljanstva i koja uslijed osnovanog straha od proganjanja zbog rase, vjere, nacionalnosti, pripadnosti određenoj društvenoj grupi ili političkog uvjerenja ne želi ili se ne može staviti pod zaštitu te države“

Naziv uloge: Vi ste ilegalni imigrant iz Sirije

Pojašnjenje uloge: Ilegalni imigrant je stranac zatečen u nezakonitome prelasku granice, tranzitu ili boravku u nekoj državi članici, a razlozi zbog kojih imigranti najčešće odlaze iz zemlje je ratno stanje, loše političko stanje u državi (politički progoni) ili drugi uvjeti zbog kojih život pojedinca može biti ugrožen.

Naziv uloge: Vi ste 10-godišnje dijete romske nacionalne manjine

Pojašnjenje uloge: Romi obitavaju na području Republike Hrvatske od 14. stoljeća. Romska manjina u Republici Hrvatskoj nije homogena: govore različitim jezicima i raznih su vjeroispovijedi. Uvjeti življenja s kojima se suočava veći dio romske populacije u Republici Hrvatskoj teški su, prvenstveno zbog visoke stope nezaposlenosti, nedovoljnog obuhvata sustavom obrazovanja, neadekvatnih stambenih uvjeta te (ne)uređenosti prostora naseljenih Romima. O materijalnim prilikama Roma najzornije govori podatak istraživanja iz 2002., da u 89% ispitanih kućanstava ni jedan član nema stalnih izvora prihoda. Prema podacima Državnog zavoda za statistiku u Republici Hrvatskoj je u 2011. godini popisano 16.975 pripadnika romske nacionalne manjine. Najviše Roma živi na području Međimurske, Osječko-baranjske i Sisačko-moslavačke županije te Grada Zagreba.

Naziv uloge: Vi ste osoba s invaliditetom koja se može kretati jedino pomoću invalidskih kolica

Pojašnjenje uloge: Osoba s invaliditetom je ona koja posjeduje fizički ili mentalni nedostatak, a koji ograničava osobu u jednoj ili više životnih aktivnosti. Prema Svjetskoj zdravstvenoj organizaciji, invalidnost može uzrokovati probleme u vezi pokretnosti, komunikacije, usvajanja znanja i učenja, brige o sebi, društvenosti itd.

U Hrvatskoj, prema stanju na dan 14. ožujka 2016. godine, živi 511.094 osoba s invaliditetom od čega 60% muškaraca i 40% žena. Osobe s invaliditetom često su diskriminirane u području socijalne zaštite, području rada i zapošljavanja, mirovinskog osiguranja, odgoja i obrazovanja i pristupačnosti (zgradama, institucijama, itd).

Naziv uloge: Vi ste homoseksualka/homoseksualac iz izrazito religiozne obitelji

Pojašnjenje uloge: Homoseksualnost je romantična i seksualna privlačnost ili seksualno ponašanje među pripadnicima istog spola. Iako odnos religije prema homoseksualnosti može znatno varirati između različitih religija, najveće svjetske religije gledaju na homoseksualnost uglavnom negativno. Ta negativnost varira od potihog suprotstavljanja homoseksualnim aktivnostima, izravnog zabranjivanja prakticiranja homoseksualnosti, pa do aktivnog suprotstavljanja.

Naziv uloge: Vi ste dijete direktora velike i uspješne međunarodne kompanije

Pojašnjenje uloge: Dijete ste direktora velike i uspješne kompanije, što govori da imate osigurano gotovo sve što poželite. Plaće direktora su razne – njihova primanja kreću u rasponu od 30 do 177 tisuća kuna mjesečno.

Naziv uloge: Vi ste tinejdžersko dijete albanske obitelji koji ima vrlo uspješan lanac fast fooda

Pojašnjenje uloge: U 2011. godini u Republici Hrvatskoj je popisano 17.513 pripadnika albanske nacionalne manjine. Po vjeroispovjesti su dijelom muslimani (9.594), no značajan je i broj katoličkih Albanaca (7.109). Katolički Albanci se tradicionalno bave zanimanjima kao što su zlatar i pekar. Dio Albanaca u Hrvatskoj se pohrvatio još u 19. stoljeću.

Naziv uloge: Vi ste predsjednik/ca mladeži vodeće političke stranke

Pojašnjenje uloge: Osnovna zadaća mladeži stranaka je angažman mladih ljudi koji zastupaju temeljna načela i svjetonazor svoje matične organizacije prema svojoj generaciji i okupljaju mladež unutar pokreta ili stranke. Mladeži stranaka u pravilu se bave pitanjima povezanim s generacijom mladih, posebno pitanjima obitelji i obrazovanja, studentske i sveučilišne politike, socijalnim pitanjima, te zapošljavanjem i stambenom problematikom mladih. U Hrvatskoj pripadnik mladeži u pravilu je star od 16 do 30 godina.

Naziv uloge: Vi ste dijete američkog veleposlanika u Republici Hrvatskoj

Pojašnjenje uloge: Veleposlanik predstavlja poglavara svoje zemlje i zastupa svoju državu pred vlasti u Hrvatskoj. On nužno i govori u ime svoje vlade. Budući da prima i prenosi priopćenja svoje vlade i budući da predstavlja službeni izvor informacija, on je stalni i sigurni posrednik u odnosima dviju država.

Naziv uloge: Vi ste model s anoreksijom

Pojašnjenje uloge: Anoreksija je težak gubitak apetita čiji su razlozi emocionalne prirode. Anoreksija je poremećaj jedenja u središtu kojeg se nalazi preplavljujući strah od debljanja. Anoreksija ne nastaje zbog gubitka apetita, već je riječ o borbi protiv gladi zbog stalno prisutnog straha od debljanja koji ne popušta ni onda kad je mršavost dostigla takve razmjere da je ugrožen život bolesnika/ce. Jedan od najpoznatijih slučajeva je maneken Jeremy Gillitzer koji je preminuo od anoreksije težeći svega 30 kilograma.

Naziv uloge: Vi ste osoba u vezi s osobom koja je ovisna o heroinu

Pojašnjenje uloge: U vezi ste s osobom koja je ovisna o heroinu. Heroin je prirodna, teška droga koja se prizvodi iz morfina. Najjači je ulično dostupan narkotik; njegova proizvodnja i uporaba zabranjene su u većini država. Konzumiranje ove droge dovodi do promjena u ponašanju, a uključuju čestu pospanost, nezainteresiranost za donedavno najbliže osobe i okolinu te tjelesno slabljenje.

Naziv uloge: Vi ste dijete radnice propale tvrtke Kamensko

Pojašnjenje uloge: Kamensko je tekstilna tvornica u Zagrebu osnovana 1949. godine. Propast tvornice započeo je kašnjenjem prve plaće u lipnju 2009. godine. No, to se nije činilo tragičnim jer su nakon dva mjeseca plaće uredno stizale sve do prosinca. Prvih šest mjeseci 2010. godine radnici i radnice nisu dobivali plaće, 1. srpnja krenuo je prvi četverodnevni štrajk. Nakon toga, uslijedio je i štrajk glađu kako bi radnice dobile plaće, a širi krug javnosti podržao ih je u borbi. Nažalost, tvornica je zatvorena, ali su radnice osnovale Udruhu Kamensko, sa svrhom zajedničkog djelovanja i međusobne podrške u egzistencijalnoj i emotivnoj krizi. Riječ je o ženama u dobi iznad 50 godina.

Naziv uloge: Vi ste osoba koja ima HIV/AIDS

Pojašnjenje uloge: Prema UNAIDS-ovom izvještaju o pandemiji AIDS-a za 2005. godinu, u svijetu živi više od 45 milijuna ljudi zaraženih HIV-om. Brzina kojom se virus umnožava i velika sposobnost mutacije glavni su razlozi što svjetska epidemija ne jenjava. Postoje tri načina prijenosa virusa: seksualni prijenos, putem krvi ili putem prijenosa s majke na dijete. Razina znanja o HIV/AIDS-u, te još uvijek prisutna stigma i diskriminacija, zahtijevaju dugoročan pristup osvještavanju građana, edukaciji mladih i ulaganju u znanje i zdravlje budućih generacija uz implementaciju inovativnih i sveobuhvatnih pristupa usklađenih s globalnim trendovima očuvanja i promicanja zdravlja.

Naziv uloge: Vi ste osmo dijete u siromašnoj obitelji koja živi u Kozari Boku

Pojašnjenje uloge: Kozari Bok naselje je na području Grada Zagreba, koje je većim dijelom izgrađeno i nastanjeno tijekom i nakon Domovinskog rata u kojem, uz domaće stanovništvo, žive i pripadnici nacionalnih manjina: Romi, Bošnjaci, Albanci, Srbi i dr. Ujedno, veliku koncentraciju stanovništva čine i obitelji sa socijalnom problematikom.

Naziv uloge: Vi ste nezaposleni samohrani roditelj

Pojašnjenje uloge: Samohrani roditelj je roditelj koji nije u braku i ne živi u izvanbračnoj zajednici, a sam skrbi i uzdržava svoje dijete. Najčešće probleme jednoroditeljskih obitelji čini teška ekonomska situacija u kojoj su se našli te problemi skrbi za djecu. Veliki problem je i zapošljavanje samohranih roditelja jer poslodavci znaju za njihove povećane potrebe i teško usklađivanje radne i obiteljske uloge te se zato ne odlučuju na njihovo zapošljavanje.

Naziv uloge: Vi ste 16-godišnjak koji je izgubio pravo na srednjoškolsko obrazovanje

Pojašnjenje uloge: U Hrvatskoj se isključenje iz škole izriče zbog osobito teških neprihvatljivih ponašanja ili zbog više od dva posto neopravdanih sati od ukupnog broja sati. Isključenje iz škole izriče ravnatelj/ravnateljica u roku od 30 dana od dana saznanja za neprihvatljivo ponašanje.

Naziv uloge: Vi ste po završetku srednje škole otputovali u Australiju na temelju stipendije za fakultet

Pojašnjenje uloge: Australija svake godine nudi državne stipendije pod nazivom „Endeavour Awards Scholarships“ za različite studijske programe, na koje se mogu prijaviti i državljani Republike Hrvatske. Pokriveni su gotovo svi troškovi – prijevoza, smještaja, školarine i knjiga. Sami morate pokriti troškove džeparca.

Naziv uloge: Vi ste učiteljica razredne nastave u otočkoj školi kojoj prijete zatvaranje

Pojašnjenje uloge: Učiteljica ste u školi koju pohađa petero učenika. Na otocima postoje područne škole koje često imaju sveukupno 20 učenika. Demografi podsjećaju da škole u malim mjestima znače održanje života, te da njihovo gašenje nepovratno vodi odlasku sve malobrojnijeg stanovništva iz ruralnih krajeva.

MEDIJI NAŠI SVAGDAŠNJI

Predmetna korelacija: **HRV, GO, ENG**

KLJUČNI POJMOVI: mediji, televizija, radio, tisak, internet, masovni mediji

UČENICI ĆE MOĆI:

- definirati medije
- nabrojati različite vrste medija prema njihovim funkcijama
- razumjeti ključna pitanja važna za dekonstruiranje medija.

POTREBNI MATERIJALI: papiri, flomasteri ili bojice, projektor, računalo, zvučnici

TIJEK AKTIVNOSTI:

Recite učenicima da ćete danas pričati o medijima, definicijama medija, kao i vrstama medija. S obzirom na to da smo okruženi medijima, htjeli bismo istražiti što su za nas sve mediji te koje vrste postoje. Pozovite učenike da se podijele u četiri grupe. Recite učenicima da će unutar svoje grupe morati doći do zajedničkog dogovora oko pitanja koje dobiju.

- Grupa 1 i Grupa 2 trebaju odgovoriti na pitanje: Što su to mediji? Koja je definicija medija?
- Grupa 3 i Grupa 4 trebaju odgovoriti na pitanje: *Koje sve vrste medija poznajete?*

Dajte učenicima 10 minuta da dođu do odgovora, a zatim spojite grupe na način da Grupa 1 i Grupa 2 moraju doći do zajedničke definicije medija, dok Grupa 3 i Grupa 4 moraju doći do zajedničkog popisa vrsta medija. Nakon što učenici naprave finalne definicije i vrste medija, pozovite ih da predstave rezultate.

Učenicima zatim prikažite različite definicije medija:

- *Mediji* su: novine i drugi tisak, radijski i televizijski programi, programi novinskih agencija, elektroničke publikacije, teletekst i ostali oblici dnevnog ili periodičnog objavljivanja urednički oblikovanih programskih sadržaja prijenosom zapisa, glasa, zvuka ili slike. Mediji nisu knjige, udžbenici, bilteni, katalozi ili drugi nositelji objavljivanja informacija koji su namijenjeni isključivo obrazovnom, znanstvenom i kulturnom procesu, oglašavanju, poslovnoj komunikaciji, radu trgovačkih društava, zavoda i ustanova, udruga, političkih stranaka, vjerskih i ostalih organizacija, školska glasila, „Narodne novine” Republike Hrvatske, službena glasila jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave i ostala službena priopćenja, plakati, letci, prospekti i transparenti, te video stranice bez žive slike i druge besplatne obavijesti, osim ako ovim Zakonom nije drukčije propisano. (Zakon o medijima, članak 2)
- medij (lat.). – informacijsko sredstvo za prenošenje komunikacija – govor, tisak, TV i dr. (Hrvatski leksikon)
- *Medij je poruka* (Marshall McLuhan, knjiga *Razumijevanje medija*).
- Provjerite zajedno s učenicima koliko je njihova definicija slična gore navedenima. Nakon toga, prikažite im razne vrste medija koje postoje. Možete pripremiti popis koji će uključivati sljedeće medije: radio, televizija, novine, časopisi, internet, knjige, filmovi, DVD, glazba, plakati (što uključuje i *billboard* plakate), kazalište, ples, brošure, blogovi, oglasi...

Recite učenicima da smo svakodnevno izloženi medijima te da oni mogu utjecati na naša mišljenja. Stoga, postoje različita pitanja koja možemo postaviti kako bismo kritički pristupili onome što mediji objavljuju. Učenicima pustite jednu od reklama ili dio *reality* emisije po želji. Nakon što učenici odgledaju video, recite im da u radnim listovima, koje ste im prethodno umnožili i podijelili, odgovore na šest pitanja. Nakon što to naprave, provjerite koje odgovore su dali te neka usporede svoje odgovore s odgovorima drugih učenika.

Zaključite sat informacijom da prilikom konzumiranja medijskih sadržaja moramo uvijek biti svjesni prethodno spomenutih šest pitanja.

DODATNI MATERIJALI I IZVORI:

- Grizzle, A., Wilson, A. *Media and information literacy: curriculum for teachers*. UNESCO; dostupno na: <http://unesdoc.unesco.org/images/0019/001929/192971e.pdf>, str. 187
- Peruško, Z. (ur.) 2011. *Uvod u medije*. Naklada Jesenski i Turk; Hrvatsko sociološko društvo. Zagreb.
- McLuhan, M. *Razumijevanje medija*. Golden marketing; Tehnička knjiga, Zagreb.
- Zakon o medijima (NN 59/04, NN 84/11, NN 81/13)
- Zakon o elektroničkim medijima (NN 153/09, 84/11, 94/13, 136/13)

RADNI LIST

MEDIJI NAŠI SVAGDAŠNJI

Na temelju videa ili teksta koji vam je pokazan, pokušajte doći do odgovora na sljedeća pitanja.

Svoje odgovore zapiši u tablicu.

Pitanje	Odgovor
Tko je autor poruke? Tko ju je napravio?	
Koji je cilj poruke? Što se njome želi postići?	
Kome je poruka namijenjena? Tko je publika?	
Što ti žele poručiti? Koja je glavna poruka?	
Koje tehnike su korištene da bi se poruka prikazala? Koriste li humor, boje, poznate osobe ili nešto treće?	
Nedostaju li neke informacije? Ako da, koje?	

RAZLIČITI POGLEDI NA ISTU PRIČU

Predmetna korelacija: **HRV, strani jezici, ET, FIL, SOC, GO**

KLJUČNI POJMOVI: mediji, vijesti, proizvodnja sadržaja, 5 WH pitanja

UČENICI ĆE MOĆI:

- definirati vijest
- nabrojati tri dijela vijesti
- nabrojati pet ključnih pitanja u vijesti
- objasniti da mediji na istu informaciju imaju različite poglede.

POTREBNI MATERIJALI: papiri, flomasteri, radni list, sažetak istraživanja

TIJEK AKTIVNOSTI:

Na početku sata uvedite učenike u aktivnost. Recite im da će danas biti novinari koji će pisati vijest o građanskom odgoju i obrazovanju i političkoj pismenosti maturanata. Prije nego što krenete s vježbom, upoznajte učenike s time kako vijest treba izgledati. Prvo ih upoznajte sa strukturom obrnute piramide – to znači da na početku dajemo najvažnije informacije te opći pregled svih informacija, a kako vijest ide prema kraju, stavljaju se manje važne informacije. Nakon toga, upoznajte ih s time da postoji tzv. *lead* (jedna rečenica koju koristimo na početku vijesti u kojoj koristimo 5 WH pitanja – Tko?, Što?, Gdje?, Kada?, Zašto?, Kako?).

Dakle, prvi dio vijesti je tzv. *lead*, drugi dio se sastoji od razrade odgovora na 5 WH pitanja, a treći dio - zadnji - sastoji se od informacija koje nisu toliko važne kao ove prethodne.

U drugom dijelu razrade recite učenicima da je uobičajeno da srednji dio sadrži i izjavu osobe koja je sudjelovala u događaju (npr. izjava učenika, učitelja, ravnatelja, osobe koja je sudjelovala u nečemu, itd.). Više informacija o vijesti i njegovoj strukturi možete pronaći na: <http://webograd.tportal.hr/Miha29/novinari/malaskolanovinarstva/novinarskevrsteioblici>.

Nakon što ste učenicima predstavili teorijski okvir pisanja vijesti, podijelite učenike u četiri grupe. Recite učenicima da su oni sada novinari koji su zaposleni u redakciji jednog medija. Recite svakoj grupi koji medij predstavljaju: informativni mediji (*Jutarnji list*); ženski mediji (*Cosmopolitan*); *showbizz* mediji (*Glorija*); ljudsko-pravaški mediji (*H-alter*); satrički mediji (*News-bar*).

Svim učenicima „unutar redakcije“ podijelite istu informaciju – sažetak istraživanja o političkoj pismenosti mladih [sažetak istraživanja o političkoj pismenosti maturanata pronađite na poveznici <http://goo.hr/preuzimanja/istrazivanja/>], te im dajte uputu da moraju pročitati sažetak te zajedno napisati jednu vijest, iz pozicije medija u kojem se nalaze. Vijest treba imati 10 rečenica. Recite učenicima da ne zaborave napisati naslov te da nacrtaju fotografiju. Možete im podijeliti i radni list na kojem se nalazi podsjetnik svega o čemu ste prethodno razgovarali.

Nakon što su završili s izradom vijesti, pozovite učenike da predstave svoje vijesti. Nakon svake predstavljene vijesti, pozovite učenike da međusobno komentiraju vijesti. Na kraju učenicima postavite sljedeća pitanja:

Kako vam je bilo raditi ovu vježbu? Što ste naučili iz nje? Što ste primijetili u svim vijestima? Što je bilo slično, a što je bilo različito? Mislite li da mediji manipuliraju informacijama? Ako da, na koji način? Ako ne, zašto to mislite?

Vježbu možete zaključiti nizom slika u kojima mediji manipuliraju fotografijama kako bi napravili naslovnice ili prikazali vijest na drugačiji način (kako biste došli do fotografije pretražite internet koristeći ključne riječi, npr. *O. J. Simpson naslovnica, Obama v. BP naslovnica*).

Ovu vježbu možete napraviti i na drugačiji način – da učenike podijelite u grupe i svatko radi u jednoj od redakcija poznatih novina. Jedna grupa je dramska, koja mora izvesti jedan događaj na temelju članka iz novina, ali bez upotrebe riječi ili glasa. Dok oni izvode predstavu, redakcije zapisuju što su vidjele. Osim toga, svaka od redakcija ima pravo postaviti jedno pitanje. Nakon što je predstava završila, učenici u grupama pišu vijest na temelju onoga što su vidjeli te prezentiraju rezultate. Na kraju, dramska grupa ponovno izvodi predstavu, ali ovoga puta s glasom i razgovorom. S učenicima zatim raspravite o razlici u izvještavanju i realnom događaju.

DODATNI MATERIJALI I IZVORI:

- Bobić, D. 1987. Što s događajem: o umijeću novinskog obavještavanja. Informator. Zagreb.
- <http://webograd.tportal.hr/Miha29/novinari/malaskolanovinarstva/novinarskevrsteioblici>
<http://goo.hr/preuzimanja/istrazivanja/>

RADNI LIST

RAZLIČITI POGLEDI NA ISTU PRIČU

U grupi napišite vijest na temelju istraživanja političke pismenosti maturanata. Pročitajte sažetak istraživanja te napišite vijest od 10 rečenica.

Da te podsjetimo, vijest se sastoji od tri dijela:

- uvoda ili *lead*-a u kojemu od jedne do dvije rečenice moraš odgovoriti na 5 *WH* pitanja – Tko?, Što?, Gdje?, Kada?, Zašto?, Kako?.
- drugi dio je detaljna razrada 5 *WH* pitanja – u središnjem dijelu se detaljnije razrađuju odgovori na gore navedena pitanja te se pišu izjave sudionika (npr. učenika, učitelja, ravnatelja, roditelja...)
- u treći dio stavljaš informacije za koje smatraš da nisu toliko važne – primjerice: „U budućnosti će se provoditi daljnja istraživanja“. Na kraj se stavljaju najmanje važne informacije jer, zbog manjka mjesta u novinama, urednici kreću skraćivati vijest od dna, a ne od početka. Ako ti se najvažnija informacija nalazi na dnu, to znači da postoji mogućnost da ćeš ostati bez nje.

Osim teksta, važno je pripaziti i na opremu teksta:

- naslov teksta – kaže se da naslov teksta treba imati do 5 riječi ako želiš da bude jasan, koncizan i privlačan
- fotografije – u sklopu teksta, uvijek je dobro imati i fotografiju ili ilustraciju kojom ćeš prikazati vizualno čime se tekst bavi.

5 WH pitanja: tko, što, gdje, kada i zašto?

Detaljna razrada 5 WH pitanja

Dodatne informacije

STEREOTIPI I PREDRASUDE U MEDIJIMA

Predmetna korelacija: **HRV, ET, FIL, SOC, GO, GLAZ**

KLJUČNI POJMOVI: mediji, stereotipi, predrasude, glazba

UČENICI ĆE MOĆI:

- definirati stereotipe i predrasude, s naglaskom na medijski prikaz stereotipa i predrasuda
- analizirati glazbeni spot popularne kulture kako bi uočili stereotipe i predrasude
- osvijestiti kako predrasude i stereotipi u medijima mogu utjecati na stvaranje mišljenja o nekoj osobi.

POTREBNI MATERIJALI: projektor, računalo

TIJEK AKTIVNOSTI:

Uvedite učenike u sat. Recite im da ćete se tijekom ovog sata baviti stereotipima i predrasudama. Recite učenicima da svi imamo predrasude i stereotipe koje često stvaramo u obitelji, putem socijalizacije ili putem medija. Upitajte učenike znaju li što su stereotipi i predrasude.

Kada vam ponude odgovore, možete im projicirati odgovore u nastavku, izdvojene iz literature.

Stereotipi su:

- *uvriježena, kruta predstava i mišljenje o nečemu, o nekom dijelu stvarnosti u kojoj ljudi djeluju, koje vremenom postaje slijepo zastupano viđenje (shvaćanje) stvarnosti. (Lavić)*
- *schematska i pristrana slika neke pojave, čovjeka, stvari u ljudskom poimanju te ujedno prihvatanje mišljenja okoline o istom još prije susreta sa samim objektom. (Walter Lippmann)*
- *misaona konstrukcija koja sadrži pojednostavljenu i često emocionalno obojenu sliku stvarnosti koju pojedinac prihvata kao rezultat svojih osobnih iskustava i procesa socijalizacije. (Mikułowski-Pomorski)*

Predrasude su:

- *pretežno negativni stavovi prema nekoj skupini ili prema pojedincima, kao i neopravdane ili pretjerane generalizacije u vezi tih skupina ili osoba. (Opća i nacionalna enciklopedija)*
- *neprijateljski ili negativan stav prema prepoznatljivoj grupi ljudi koji se zasniva isključivo na njihovu članstvu u toj grupi. (Aronson, Wilson, Akert)*

GRAĐANSKI ODGOJ I OBRAZOVANJE / STEREOTIPI I PREDRASUDE U MEDIJIMA

Nakon što ste dali definicije stereotipa i predrasuda, pozovite učenike da detektiraju neke primjere istih koje su našli u svom okruženju. Za navedene potrebe mogu koristiti tablicu na radnom listu, a kada su gotovi, upitajte učenike za neke primjere koji vam mogu koristiti za raspravu.

Napomenite učenicima da stereotipi mogu biti i pozitivni, dok su predrasude uvijek negativne.

U nastavku naglasite da veliku ulogu u stvaranju predrasuda i stereotipa imaju i mediji, koji znaju pojačavati jaz između različitih skupina u društvu. Međutim, stereotipi i predrasude vidljivi su i u glazbenim spotovima, *reality* emisijama, filmovima, ali i informativnim emisijama. U medijima stereotipi postoje u različitim žanrovima, pa tako možete učenike pitati:

Kako je prikazan glavni lik – junak u akcijskom filmu?

Kako je prikazana žena u romantičnim komedijama?

Kako su prikazani muškarci u avanturističkim filmovima?

Kako su prikazane osobe u reality emisijama?

Je li to pravi prikaz heroja, žena i muškaraca?

Recite učenicima da ćete, kako biste dalje istražili navedenu temu, pustiti spot pjevačice Shakire – *Waka waka* (dostupno na <https://youtu.be/pRpeEdMmmQ0>) i da zapisuju svoje nalaze vezane za stereotipe i predrasude. Nakon toga ih upitajte sljedeća pitanja:

Što je bilo dobro u ovom spotu?

Što nije bilo toliko dobro?

Kako je prikazana glavna pjevačica u odnosu na ostale ljude?

Jesu li neki ljudi u spotu prikazani stereotipno?

Što se percipira kao simbol sreće i moći?

Nakon rasprave zaključite aktivnost time da iako pojedini spotovi izgledaju jako uključujuće i prikazuju različitost, opet imaju poneke stereotipe.

U nastavku najavite učenicima da ćete sada raditi jednu vježbu vezanu za stereotipe i predrasude, a bazira se na poznatoj emisiji u kojoj šef odabire svog pripravnika te u svakom krugu eliminira po jednog kandidata. Učenici će biti šef koji mora odabrati jednog pripravnika. Recite im da tražite osobu koja je inženjer strojarstva, osobu koja je komunikativna i koja će vam pomoći da izgradite gradove na svim planetima u Mliječnoj stazi. Dakle, osoba mora biti stručna da bi dobila posao, ali i komunikativna da može potencijalnim izvanzemalcima objasniti što se događa.

Podijelite učenicima 2. dio radnog lista.

Recite učenicima da se na njihovu radnom listu (2. dio) nalaze imena sedmero osoba. Neka na temelju imena odmah otpuste jednu osobu.

GRAĐANSKI ODGOJ I OBRAZOVANJE / STEREOTIPI I PREDRASUDE U MEDIJIMA

Nakon toga im postepeno po koracima otkrivajte jednu po jednu informaciju o kandidatim (npr. prezime, zatim njihove fotografije, zatim njihove pojedinačne karakteristike), da bi na kraju, u zadnjem krugu prikazali tko ima koju kvalifikaciju. Primjerice, vježba može izgledati ovako:

Korak 1:	Ali	Ivan	Hajrudin	Elena	(Otpustite nekoga!)
Korak 2:	Al-Fatousi	Marić	Ahmetović	Kostanovska	(Otpustite nekoga!)
Korak 3:	Prikazane su slike svake od osoba				(Otpustite nekoga!)
Korak 4:	Prikazane su pojedine karakteristike – npr. seksualna orijentacija, psihička spremnost, fizička spremnost, dodatne prepreke koje imaju (npr. osobe s manje mogućnosti, s invaliditetom...)				(Otpustite nekoga!)
itd.					

Nakon što su učenici odabrali svoju osobu, provjerite koga su odabrali. Napravite raspravu s učenicima:

Kako ste odabrali osobu? Zašto?

Jeste li se vodili nekim stereotipom ili imali predrasudu prema osobama na temelju nekih od njihovih karakteristika? Spola? Izgleda? Psihičkih mogućnosti? Seksualne orijentacije?

Kakve posljedice može imati ovakav prikaz?

Zašto su ovakvi prikazi osoba pogrešni?

Zašto mediji rade takve prikaze ljudi?

Zaključite sat ponavljanjem osnovnih pojmova o stereotipima i predrasudama.

Naš mozak ima tendenciju pojednostavljivanja stvari i obično zato i nastaju stereotipi – lakše nam je kad pojmove možemo razvrstati u određene ladice. Problem nastaje ako nikad ne propitujemo svoja razmišljanja i ne vidimo osobu u sveobuhvatnosti različitih karakteristika – ili još gore, ako smo prema nekome nepravedni zbog neke njegove osobine.

Možete s učenicima dodatno napraviti analizu časopisa te uočiti kako su tinejdžerice prikazane u *OK!* časopisu, kako je žena prikazana u *Cosmopolitanu* ili muškarac u *Men's Helathu*

DODATNI MATERIJALI I IZVORI:

- Aronson, E., Wilson, T.D., Akert, M. 2005. *Socijalna psihologija*. MATE. Zagreb.
- Haralambos, M. 2002. *Sociologija: teme i perspektive*. Golden marketing. Zagreb.
- Giddens, A. 2007. *Sociologija*. Nakladni zavod Globus. Zagreb

RADNI LIST 1. DIO

STEREOTIPI I PREDRASUDE U MEDIJIMA

Razmisli o stereotipima i predrasudama koje se nalaze u tvom okruženju. Kada se sjetiš primjera, upiši ih u prvi stupac, a u ostala dva stupca upiši prema kojoj su skupini usmjereni te gdje si čuo/la za te stereotipe/predrasude (mediji, obitelj, društvo, od prijatelja...).

Predrasuda ili stereotip	Prema kome je usmjerena?	Gdje si čuo/la taj stereotip/predrasudu?

RADNI LIST 2. DIO

STEREOTIPI I PREDRASUDE U MEDIJIMA

Ispred tebe se nalazi sedmero osoba. Nakon svakog kruga, morat ćeš prekrížiti jednu osobu po svom izboru. Slušaj upute koje ti daje tvoj/a učitelj/ica jako pažljivo.

Ali	Ivan	Hajrudin	David	Adriana	Elena	Lovro

NEKA TVOJ FACE BUDE HAPPY FACE

Predmetna korelacija: **SRZ, ZO, INF, HRV**

KLJUČNE RIJEČI: nasilje, društvene mreže

UČENICI ĆE MOĆI:

- prepoznati dobre i loše strane korištenja društvenih mreža
- osvijestiti manifestacije nasilja putem društvenih mreža
- nabrojati načine postupanja u slučaju da postanu žrtve virtualnog nasilja te načine prevencije.

POTREBNI MATERIJALI: računalo, radni list, olovka

TIJEK AKTIVNOSTI:

Radionicu započnite pitanjima kako biste uveli učenike u tematiku virtualnog nasilja.

- *Imate li profil na društvenim mrežama?*
- *Zašto ste napravili profil?*
- *Što radite na društvenoj mreži?*
- *Jeste li se ikada osjećali loše na društvenoj mreži?*

Podijelite učenike u manje grupe (broj grupa odredite sami prema broju učenika). Svaka će grupa imati isti zadatak – navesti dobre i loše strane društvenih mreža. Podijelite prvu polovicu radnog listića svakoj grupi. Cilj ovog zadatka je da učenici uoče kako društvene mreže mogu biti zabavne, ali i vrlo opasne. Neka učenici na listiće napišu svoje primjere.

Dok učenici rade u grupama, potaknite ih na razmišljanje te ih, ako je potrebno, usmjerite na prisjećanje što više konkretnih primjera za dobre, odnosno loše strane društvenih mreža. Zamolite glasnogovornike grupe da iznesu zaključke grupe. Rezimirajte zaključke učenika.

Sljedeći zadatak je raspraviti o poimanju nasilja na društvenim mrežama. Ovaj je zadatak vrlo važan jer djeca često ne znaju da jesu ili da mogu postati žrtve virtualnog nasilja. Zadatak ovisi o primjerima koje su učenici naveli u ranijoj vježbi, stoga je tada vrlo važno usmjeriti učenike na navođenje primjera nasilja i ostalih opasnosti korištenja društvenih mreža. Sljedeća pitanja, koja možete prilagoditi odgovorima učenika iz ranije vježbe, mogu vam pomoći u diskusiji:

- *Sada kada smo čuli dobre i loše strane društvenih mreža, jesu li neke povezane s nasilnim ponašanjem?*
- *Navedite oblike nasilja putem društvenih mreža!*
- *Znate li nekoga tko je bio žrtva nasilja putem društvenih mreža?*

Nakon toga svakoj grupi podijelite drugi dio radnog listića (zadatak je objašnjen na radnom listiću). U tom zadatku važno je da svaki od prijedloga raspravite s učenicima i detaljno ga objasnite. Primjerice, na Facebooku svakom albumu i svakoj fotografiji možete odrediti vidljivost – drugim riječima, odrediti tko smije imati pristup određenoj fotografiji. Ako se učenici dosjete tog načina smanjivanja opasnosti, neka objasne kako se to radi. Bilo bi dobro koristiti računalo kako bi učenicima bio omogućeno zornije objašnjenje.

Jeste li znali da je kontakt udruge Hrabri telefon uvršten u Centar za podršku Facebooka kao kontaktna točka za pomoć mladima u Hrvatskoj?

Pokrenite kampanju ili natječaj radova kojim ćete promovirati i poticati pozitivne poruke i dobra djela u zajednici.

RADNI LIST

NEKA TVOJ FACE BUDE HAPPY FACE

Dosjetite se i napišite **dobre** strane društvenih mreža!

Dosjetite se i napišite **loše** strane društvenih mreža!

Razmislite o načinima na koje možete umanjiti navedene loše strane društvenih mreža te kako se možete obraniti od nasilja koje se događa na društvenim mrežama. Zabilježite svoje primjere.

Informirajte se o kampanji "Dislajkaj mržnju-NE govoru mržnje na internetu" te ostalim postojećim kampanjama: npr. "Neka se dobri glasovi čuju", "Pokreni lanac!" i dr.

OPREZAN LET U CYBER-SVIJET

Predmetna korelacija: **SRZ, ZO, INF, HRV**

KLJUČNI POJMOVI: cyberbullying, internet, nasilje

UČENICI ĆE MOĆI:

- predvidjeti posljedice nasilja na internetu
- suprotstaviti se pojavi *cyberbullyinga*
- kritički se odnositi prema neprimjerenome ponašanju na društvenim mrežama.

POTREBNI MATERIJALI: papiri velikog formata (za postere), flomasteri, radni list

TIJEK AKTIVNOSTI:

Postavite učenicima pitanje znaju li što je *cyberbullying*. Potaknite ih da prevedu ovaj pojam na hrvatski jezik (*cyber* – mrežno, računalno; *bullying* – zastrašivanje, maltretiranje). Pokrenite oluju ideja, a ako im je pojam nepoznat, upoznajte ih s njegovim značenjem koristeći se niže navedenim pojašnjenjima. Podijelite učenicima papire velikog formata te im zadajte da u grupama nacrtaju strip kojim će prikazati problematiku *cyberbullyinga*. Posebnu pažnju pridajte negativnim posljedicama te načinu na koji svi mi možemo spriječiti ovaj oblik nasilja. Pokrenite raspravu.

Za sljedeću aktivnost potrebna je dobra priprema, prije svega nastavnika, a onda i učenika. Zato predložimo da jedan cijeli prethodni sat (ili nekoliko njih) posvetite metodi koju ćete koristiti – **forum kazalište**. Na internetu pronađite literaturu koja će vam u tome pomoći. Ili pak, istražite mogućnosti sudjelovanja na nekim od radionica ili seminara kako biste što više naučili o ovoj metodi. Nakon što učenike prethodno upoznate s *forum kazalištem* i pravilima te metode, neka za ovaj sat pripreme uprizorenje.

Kako biste se detaljnije informirali o *cyberbullyingu*, možete koristiti tekst na poleđini. Zatim podijelite učenicima radne listove. Nakon što pročitaju priču, neka razmisle, pa napišu osjećaje koji su se po njihovu mišljenju javili u pojedinim likovima ili motivirali pojedince da postupe na način na koji su postupili. Zatim učenicima podijelite uloge kako bi uprizorili opisane situacije (poželjno je da na prethodnom satu odaberete učenike koji su željni uvježbati opisane prizore i koji su spremni za improvizaciju na *pozornici*). Usmjerite učenike da sami dođu do zaključka o željenome rješenju opisane situacije te ga uprizore.

Za dodatnu edukaciju iz rješavanja ovakvih i slični situacija informirajte se o programu „Medijacija“ Foruma za slobodu odgoja.

Cilj forum kazališta je uključiti publiku u rješavanje problema prikazanih na sceni – bilo tko iz publike podizanjem ruke može prekinuti predstavu i dati svoj prijedlog za nastavak radnje koji će voditi k željenome rješenju ili sam zamijeniti nekoga od likova i nastaviti radnju u smjeru koji će nas dovesti do sretnoga završetka.

Potražite na internetu dodatnu literaturu o ovoj temi. Jedan od primjera može biti i priručnik „Tagged“ organizacije Incest Trauma Centar iz kojeg se navode neke od uputa za učenike u radnom listiću.

RADNI LIST

OPREZAN LET U CYBER-SVIJET

Kako se osjećaju sudionici u opisanim situacijama:

1. Iva je uključila svoj Facebook profil i imala je što vidjeti: Marko je na svoj zid stavio slike na kojima se nalazi i ona te je označio. Nije znala da ju je netko fotografirao niti bi pristala na objavljivanje svojih slika. Prije nego što se snašla, njezin je profil bio pun raznih komentara od kojih su neki bili neprimjereni. Javila je Marku da makne slika na kojima se ona nalazi, ali on se nije obazirao na njezin zahtjev jer je mislio da su slike baš fora.

IVA: _____

MARKO: _____

OSTALI: _____

2. Marija je uvijek bila povučena i nije lako sklapala prijateljstva. Nakon što je došla u novu školu, srdačno joj je pristupila grupa djevojaka te je mislila da je napokon našla društvo za sebe. Vrlo brzo na u *inbox* je počela dobivati poruke neprimjerenoga sadržaja. Osoba koja joj je slala poruke očito je znala mnogo o njoj. Čitajući komentare na zidu jedne od novih prijateljica, nakon nekoliko je dana shvatila tko su osobe koje ju već danima maltretiraju.

MARIJA: _____

DJEVOJKE: _____

INFORMIRAJ SE!

Cyberbullying može podrazumijevati sljedeće:

- poruke neprimjerenoga sadržaja
- pisanje komentara ili objavljivanje slika uvredljivoga sadržaja
- imitiranje drugih na internetu
- isključivanje drugih na internetu
- označavanje drugih na neprikladnim slikama na društvenim mrežama
- neprikladne diskusije.

Karakteristike kojima se cyberbullying razlikuje od *nasilja licem u lice*:

- nasilnik može imati osjećaj da je anonimian
- može se događati u svakome trenutku i teško ga je izbjeći
- može doprijeti do velikoga broja osoba – sadržaj koji podijelite s grupama ili ga postaviti na javne forume može postati trajan.

Što učiniti?

- budi oprezan tijekom postavljanja bilo kakvoga sadržaja na internet (sadržaj postaje trajan i gubiš vlasništvo nad njim)
- nemoj se osvećivati ili odgovarati
- blokiraj osobu koja te maltretira i promijeni postavke privatnosti na društvenim mrežama
- prijavi maltretiranje – klikni na stranice za prijavljivanje zloupotrebe
- prikupi dokaze – sačuvaj poruke na mobilnom telefonu i mailove ili razgovore na društvenim mrežama
- razgovaraj s nekime kome vjeruješ – članovima obitelji, prijateljima, nastavnicima...
- nazovi Hrabri telefon na besplatan i anonimian broj 116 111 i ispričaj svoju priču.

ODRŽIVA ŠKOLA

Predmetna korelacija: **GEO, BIO, SRZ, GO, ET**

KLJUČNI POJMOVI: održivi razvoj, javni sektor, poslovni sektor, civilni sektor

UČENICI ĆE MOĆI:

- objasniti smisao održivog razvoja
- razmotriti posljedice prekomjernog iskorištavanja resursa
- osmisliti aktivnosti sektora uključenih u održivi razvoj
- osmisliti volontersku eko-akciju.

POTREBNI MATERIJALI: ploča ili *flipchart*, radni list za nastavnike i učenike, olovka, računalo, projektor, video s Youtubea „Što je to održivi razvoj“

TIJEK AKTIVNOSTI:

Zamolite polovicu učenika da izađe van iz učionice. Učenicima koji su ostali u učionici recite da bi pantomimom trebali objasniti pojam **održivi razvoj**. Recite da ne smiju koristiti nikakve rekvizite te da se isključivo služe svojim tijelom. Pozovite ostale učenike u učionicu te zamolite učenike da ne započnu s aktivnošću dok ne kažete „Kreni!“. Naglasite da će raditi u paru.

Nakon pantomime, pitanjima uvedite učenike u temu ove radionice:

- *Jeste li u posljednje vrijeme čitali ili čuli o prekomjernom iskorištavanju prirodnih resursa?*
- *Što se predlaže kako bi se to spriječilo?*
- *Koje su posljedice prekomjernog iskorištavanja resursa?*

Pustite učenicima video s Youtube kanala koji na slikovit i sažet način opisuje koncept održivog razvoja: „Što je to održivi razvoj“ (<http://www.youtube.com/watch?v=vVuHlbgxOrg>).

Nakon što su učenici pogledali video, prokomentirajte ga kako biste ustanovili jesu li shvatili bit održivog razvoja. Na radnom listiću se nalazi kratak tekst o konceptu održivog razvoja kako bi nastavnicima bilo lakše ući u diskusiju s učenicima.

Pred kraj videa govori se o sektorima koji su uključeni u stvaranje održivog razvoja. Sljedeći zadatak je podijeliti učenike u tri grupe (sektora) koje se spominju u filmiću – *Javni sektor, Poslovni sektor i Civilni sektor*. Učenici će imati zadatak osmisliti prijedloge za djelovanje svakog od sektora te osmisliti ekološku volontersku akciju u školi i/ili naselju.

Na kraju, neka svaka grupa prezentira svoj rad.

Prije održavanja radionice pronađite publikaciju neprofitne organizacije ODRAZ i upoznajte učenike s njezinim sadržajem (<http://www.odraz.hr/media/21>)

Za dodatnu edukaciju o organiziranju volonterskih akcija, informirajte se o seminarima iz programa Volontiranje i aktivno građanstvo Foruma za slobodu odgoja! www.fso.hr

ODRŽIVI RAZVOJ

Održivi razvoj objedinjuje načine življenja i djelovanja koji će odgovoriti na krize i izazove koje sa sobom nosi nesigurna budućnost. Klimatske promjene i učestalost prirodnih nepogoda, iscrpljivanje prirodnih resursa, gubitak bioraznolikosti, širenje siromaštva, kršenje i nepoštivanje ljudskih prava, samo su neki od izazova koje čovječanstvo već sada proživljava, a koji će postati sve relevantniji u godinama koje dolaze. Kako bi se čovječanstvo uhvatilo u koštac s tim izazovima, „održivi razvoj je postao globalno sredstvo izražavanja potrebe napuštanja trenutačno dominantnih modela razvoja koji se pokazuju nesposobnima u pronalaženju ravnoteže između potreba ljudi i planeta u potrazi za mirom i blagostanjem“ (UNESCO, 2009:6).

(...) Najpoznatija definicija je ona koja održivi razvoj vidi kao sposobnost čovječanstva da osigurava zadovoljavanje trenutačnih potreba bez ugrožavanja mogućnosti budućih generacija da zadovolje vlastite potrebe. Ova definicija sadržana je u izvještaju Svjetske komisije za okoliš i razvoj „Naša zajednička budućnost“ (1987.) koji naglašava važnost promišljanja dugoročnog utjecaja naših odluka i naše odgovornosti prema zajednici u kojoj živimo i generacijama koje dolaze. (Bajkuša, Mario. 2012. *Održivost u školama, održivost u društvu – Sažetak s preporukama*. Zagreb: Forum za slobodu odgoja)

RADNI LIST

ODRŽIVA ŠKOLA

KREATIVNA DOMAĆA ZADAĆA

Dragi učenici,

saznajte više o socijalnoj zadruzi *Humana Nova* iz Čakovca koja proizvodi kreativne komade odjeće i druge proizvode od recikliranih materijala (<http://www.humananova.org/hr/about/>).

Izradite plakat o socijalnom poduzetništvu i izvjesite ga na vidljivo mjesto u školi.

GLOBALNI CILJEVI ZA ODRŽIVI RAZVOJ

*prilagođeno prema nastavnoj pripremi partnerske organizacije Think Global <https://think-global.org.uk/>

Predmetna korelacija: **GO, GEO, SOC, PIG, ENG, HRV**

KLJUČNI POJMOVI: održivi razvoj, Globalni ciljevi

UČENICI ĆE MOĆI:

- objasniti što su globalni ciljevi za održivi razvoj, zašto su važni i kako su povezani s njima samima.

POTREBNI MATERIJALI: radni list 1 i 2

PRIPREMA: Opremite se informacijama i dodatnim izvorima na sljedećim poveznicama: www.globalgoals.org/worldslargestlesson (stranica i većina materijala je na engleskom jeziku); <http://www.hr.undp.org/content/croatia/hr/home/post-2015.html> (na hrvatskom jeziku). Ako možete, ispišite ili projicirajte ispred cijelog razreda globalne ciljeve s radnog lista 1. Također, ispišite radni list 1. kao pomoćni materijal za sebe i/ili radni list za učenike. Na ploči/projektom platnu ispišite pitanje: *Koji su najveći problemi s kojima se danas ljudi susreću diljem svijeta?* Zatim u prostoru pripremite šest različitih postaja s različitim temama koje pokrivaju Globalni ciljevi (prema radnom listu 2 - prvi dio). Postaje opremite raznim informacijama kako bi se učenici upoznali s Globalnim ciljevima – kratke studije slučaja, osobne priče, fotografije, grafove itd. Informacije pronađite na gore navedenoj poveznici.

TIJEK AKTIVNOSTI:

Neka učenike koji ulaze u prostoriju na ploči/projektom platnu dočeka pitanje: *Koji su najveći problemi s kojima se danas ljudi susreću diljem svijeta?* Podijelite ih u parove u kojima će tražiti odgovore na ovo pitanje. Ako žele, odgovore mogu zapisati, a nakon nekoliko minuta svoje odgovore trebaju podijeliti s ostatkom grupe. Možda će im trebati dodatna podrška u promišljanju problema iz perspektive drugih, kao i u tome da vide „cijelu sliku“.

Alternativni uvodi:

1. Za neke će učenike biti bolje da razmišljaju o problemima svoje zajednice i zemlje te ih onda proširiti na cijeli svijet. S mlađim učenicima možete raditi na identificiranju top tri ili pet problema te ih zatražiti da se pri promišljanju o problemima stave u poziciju predsjednika/premijera.
2. U prostoriji izvjesite šest fotografija koje prikazuju temu nekih od globalnih ciljeva (pronađite ih na www.globalgoals.org/worldslargestlesson) te zamolite učenike da prošeću, razgledaju ih i odluče koja fotografija predstavlja koji globalni problem. Potom neka stanu pored one fotografije, odnosno problema za koji smatraju da je najveći/najozbiljniji. Pitajte ih da objasne svoj odabir. Nakon što su svi čuli objašnjenja i argumente zašto je neki od problema najveći, dopustite da učenici promijene grupe ako su čuli uvjerljive argumente u korist nekog drugog problema.
3. Koristite radni list 2 - drugi dio koji navodi neke od problema te zamolite učenike da zaokruže one za koje smatraju da su najznačajniji. Ovu aktivnost mogu provesti za tri razine – lokalna zajednica, država, svijet – a zatim usporediti postoje li razlike u njihovim odabirima između razina.

Koliko su problema učenici identificirali? Usporedite njihove popise s globalnim ciljevima koje ćete ili izložiti pred svima ili im uručiti (radni list 1). Istaknite one koji se poklapaju. Nakon toga možete produbiti diskusiju o tome zašto su neki problemi uključeni/isključeni, tj. prepoznati/neprepoznati.

Je li bilo ciljeva koje nitko nije identificirao kao problem? Ako da, pitajte učenike što misle zašto su ti ciljevi uključeni.

Neka učenici pogledaju video *The World's Largest Lesson 2016 – with thanks to Sir Ken Robinson and Emma Watson* – zajedno na velikom platnu ili u grupama na pametnim telefonima/tabletima.

Video pronađite na internetu (<https://vimeo.com/178464378>).

Dodatna aktivnost može biti i čitanje stripova (na engleskom) na sljedećoj poveznici <http://worldslargestlesson.globalgoals.org/using-the-power-of-comics/>.

Zašto su ovi problemi tako ozbiljni? Kako bi što bolje odgovorili na ovo pitanje, neka učenici u grupama krenu u posjet postajama koje ste ranije pripremili. Neka posjete svaku od postaja kako bi proširili svoje znanje i razumijevanje. Za svaku postaju imat će 4 minute, a vi ćete im dati znak kada da krenu dalje.

Dok su na postaji, svaka grupa bi trebala zapisati barem jednu činjenicu koja ih je iznenadila. Također, na svakoj postaji mogu smisliti pitanje o nečemu o čemu bi voljeli saznati više i što bi se moglo istraživati u budućim radionicama ili kod kuće.

Alternativno, za svaku postaju možete pripremiti i set pitanja (ovisno o izvorima za svaku temu) na koja trebaju odgovoriti. Ako ste vremenski ili prostorno ograničeni, možete učenicima dati kratke opise nekih problema koje Ciljevi nastoje riješiti. Zatražite ih da ih pročitaju i odluče koji od Ciljeva će pomoći rješavanju kojeg problema. Za ovu aktivnost vam može pomoći brošura o Globalnim ciljevima koja je prilagođena djeci, a možete ju pronaći na već navedenoj poveznici.

Nakon rada na svih šest postaja, neka odluče koji je Cilj najvažniji, zašto i kako je povezan s ostalim ciljevima. Neka napišu nekoliko rečenica o svom izboru, a pritom neka se pozivaju na informacije koje su saznali tijekom rada na postajama.

Ako vam je vrijeme ograničeno, učenici ovo mogu napraviti za domaću zadaću. Također, dodatna aktivnost može biti da iz radnog lista 1 izrežu ciljeve i sortiraju ih kako bi ih lakše rangirali i odlučili o najvažnijem. Isto tako, mogu izraditi dijagram kako bi pokazali veze i međuovisnost između pojedinih ciljeva (upotrebom strelica ili kojim drugim kreativnim načinom).

Za kraj zamolite učenike da svatko za sebe napiše nekoliko rečenica o svojim pogledima na Globalne ciljeve i o tome što im oni osobno znače. Započnite rečenicu: „Globalni ciljevi važni su jer...” ili pak zadajte zadatak da napišu naslov ili uvod novinskog članka ili tweet s ograničenim brojem riječi @theglobalgoals #globalgoals.

DODATNI IZVOR:

<http://www.hr.undp.org/content/croatia/hr/home/post-2015/sdg-overview/goal-17.html>

<http://www.dfcworld.com/SITE>

Kao učitelj imate moć da usmjerite pozitivne energije učenika i da im pomognete u vjerovanju da nisu bespomoćni, da je promjena moguća i da je oni mogu voditi.

RADNI LIST 1

1 SVIJET BEZ SIROMAŠTVA

2 SVIJET BEZ GLADI

3 ZDRAVLJE I BLAGOSTANJE

4 KVALITETNO OBRAZOVANJE

5 RODNA RAVNOPRAVNOST

6 ČISTA VODA I SANITARNI UVJETI

7 PRISTUPAČNA ENERGIJA IZ ČISTIH IZVORA

8 DOSTOJANSTVEN RAD I EKONOMSKI RAST

9 INDUSTRIJA, INOVACIJE I INFRASTRUKTURA

10 SMANJENJE NEJEDNAKOSTI

11 ODRŽIVI GRADOVI I ZAJEDNICE

12 ODRŽIVA POTROŠNJA I PROIZVODNJA

13 ZAŠTITA KLIME

14 OČUVANJE VODENOG SVIJETA

15 OČUVANJE ŽIVOTA NA ZEMLJI

16 MIR, PRAVDA I SNAŽNE INSTITUCIJE

17 PARTNERSTVOM DO CILJEVA

RADNI LIST 2 - prvi dio

ISTRAŽIVANJE TEMA GLOBALNIH CILJEVA

NAZIV POSTAJE	CILJEVI
Siromaštvo	1. svijet bez siromaštva 10. smanjenje nejednakosti
Zdravlje i blagostanje	2. svijet bez gladi 3. dobro zdravlje 6. čista voda i sanitarni uvjeti
Obrazovanje, vještine i radna mjesta	4. kvalitetno obrazovanje 8. dostojanstven rad i ekonomski rast
Siguran i pravedan svijet	5. rodna ravnopravnost 16. mir i pravda
Održivost	7. obnovljiva energija (energija iz čistih izvora) 9. inovacije i infrastruktura 11. održivi gradovi i zajednice 12. odgovorna potrošnja 17. partnerstvo do Ciljeva
Okoliš	13. zaštita klime 14. očuvanje vodenog svijeta 15. očuvanje života na zemlji

RADNI LIST 2 - drugi dio

PROBLEMI S KOJIMA SE LJUDI DANAS SUOČAVAJU:

- siromaštvo
- nejednakost između zemalja
- glad
- slabo zdravlje i bolesti
- prljava voda
- loši sanitarni uvjeti
- slabo obrazovanje – neka djeca ne mogu ići u školu
- niske plaće i nedostatak radnih mjesta
- nizak ekonomski rast – zemlje ne zarađuju dovoljno novca da bi platile sve što ljudima treba
- rodna neravnopravnost – muškarci i žene nisu ravnopravni i nemaju jednake mogućnosti
- rat, sukobi i nestabilnosti
- ljudi se ne osjećaju sigurno
- nasilje među ljudima
- korupcija i nepravda
- nepoštivanje ljudskih prava
- zemlje nikad ne rade zajedno i ne slažu se ni u čemu
- nedovoljno energije kako bi svi živjeli ugodno
- slaba infrastruktura, siromašna tehnologija i komunikacije
- nesigurni gradovi
- neodrživi gradovi koji konzumiraju više nego svijet može proizvesti
- resursi se previše izrabljuju i nedovoljno recikliraju
- klimatske promjene
- zagađena mora i oceani
- oštećena staništa
- imamo ograničen pristup tehnologiji i skupim telefonima i kompjuterima
- ljudi se ne osjećaju dovoljno šticeeno
- rast populacije
- pretilost
- rasizam
- raspad zajednica

NEKA KRENE OD MENE

Predmetna korelacija: **SRZ, ET, VJER, GO**

KLJUČNI POJMOVI: pozitivno iskustvo, *dobre vibracije*, dobra djela

UČENICI ĆE MOĆI:

- izraziti poželjne osobine koje ljude potiču na dobra djela
- prepoznati vlastitu moć za pokretanje promjena u svakodnevici
- argumentirati potrebu za društvenim angažmanom.

POTREBNI MATERIJALI: računalo, projektor, radni list

TIJEK AKTIVNOSTI:

Zajedno s učenicima formirajte krug držeći se za ruke. Objasnite im da ćete sada poslati *val dobre vibracije* koji oni moraju slati dalje (rukama radite tako da izgleda kao da je *val* ušao u vašu desnu ruku, prošao kroz ramena te se nastavio kretati kroz lijevu ruku; učenik pored prihvaća val te ga šalje na isti način). Sada kad su učenici izmijenili osmjeha i poglede,

podijelite učenike u grupe od petero. Neka učenici unutar grupe razmisle koje ljudske osobine su potrebne za dobra djela (u kontekstu filantropije i humanosti). Neka svoje odgovore zapišu na papir, a nakon toga će predstavnik grupe izložiti rezultat zajedničkog promišljanja unutar skupine. Budite spremni da će učenici (pogotovo starijeg uzrasta)

navoditi razne osobine koje smatraju poželjnim u današnjem društvu, a nisu nužno dobrota, humanost, suosjećanje i dr. Iskoristite priliku da raspravite o tim suprotnostima našeg društva.

Zatim objasnite učenicima da je njihov sljedeći zadatak prisjetiti se (svatko za sebe) svoga postupka (ili riječi) kojim su u nekoj situaciji pomogli drugoj osobi. Neka se prisjete kako su se nakon toga osjećali. Dajte učenicima nekoliko minuta za razmišljanje te kako bi napisali svoje misli i osjećaje. Nakon toga potaknite nekoliko učenika da sa svima podijele svoje pozitivno iskustvo.

Pitajte učenike misle li da su svojim dobrim djelom potaknuli neka druga dobra djela? Misle li da se dobra djela mogu širiti kao dobre vibracije iz prve aktivnosti? Pokrenite kraću raspravu.

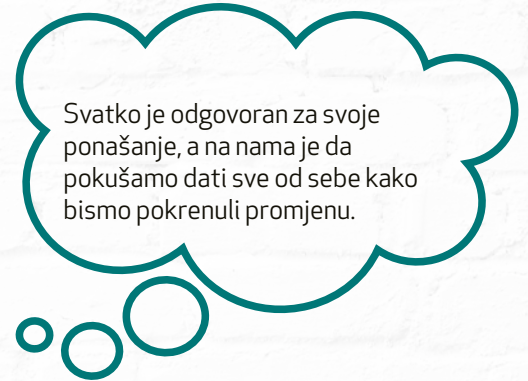
Nakon kraće rasprave prikažite učenicima video *Pokret Revolucija ljubaznosti: „Life Vest Inside – Kindness Boomerang – One Day“* (<http://www.youtube.com/watch?v=nwAYpLVyeFU>)

PITANJA ZA RASPRAVU:

- Što smo naučili iz ovoga videa?
- Mislite li da je ovakva lančana reakcija moguća?
- Kako biste vi reagirali da je netko pokraj vas pao?
- Vidimo li uvijek priliku za pomoć drugima, za dobro djelo?
- Ima li netko od vas pozitivno iskustvo slično ovomu u videu?
- Jesmo li spremni ponašati se na taj način?
- Što se najgore može dogoditi ako osoba prema kojoj se dobro ponesemo ne nastavi s dobrim djelom?

Za kraj učenicima podijelite radne listove.

PRIJEDLOG ZA DALJNJE AKTIVNOSTI: Predložite učenicima da pogledaju (ili pogledajte zajedno) film redateljice Mimi Leder: „Šalji dalje“ (Pay it forward, 2000.), a zatim zajedno s učenicima na jednom od sljedećih sati prokomentirajte film. Neka razmisle kako oni mogu pokrenuti promjenu te ih potaknite na realizaciju ideja.

RADNI LIST

Morski valovi noću su na obali izbacili milijune morskih zvijezda. One su, ne mogavši se vratiti u more, polako umirale na pijesku. Žalom je išla jedna žena i polako zvjezdače, jednu po jednu, vraćala u more. Prolazili tu neki ljudi i pitaju:

„Što radiš, dobra žena?”

„Vraćam zvjezdače u more.”

„To ti je uzaludan posao, jer većini nećeš uspjeti pomoći.”

„Ovima, koje vratim, hoću.” Odgovori žena i nastavi vraćati zvijezde u more.

Izvor:

Bognar, L.; Ništ, M.; Tonković, Lj. (2004) *Miroljupci: priručnik mirovnog odgoja*. Osijek: Centar za mir, nenasilje i ljudska prava, Edukacijska kuća

1. Tko je u ovoj priči odlučio djelovati?

2. Tko je samo stajao postrance i nije napravio ništa?

3. Kome je trebala pomoć?

Razmislite tko su morske zvijezde u vašoj okolini pored kojih prolazite te, kao i ljudi iz priče, ne činite ništa jer mislite da ne možete pomoći?

Razmislite kako ipak možete pomoći.

Postanite angažirani u društvu i nemojte ignorirati tuđe probleme jer nikad ne znate hoćete li jednog dana vi biti jedna od zvijezda iz priče.

Biste li htjeli nekome pomoći, uveseliti nekoga, uljepšati mu/joj dan? Malim djelima, s malo vremena i truda, možemo nekome olakšati, nekoga razveseliti ili dati dio sebe drugome. Promislite postoji li u vašoj blizini učenik, starija osoba ili bilo tko kome je pomoć potrebna, a vi možete nešto učiniti. Pokrenite promjenu! Informirajte se, uključite se, neka krene od vas!

JA U OGLEDALU

Predmetna korelacija: **HRV, GLAZ, ENGL, SRZ, GO**

KLJUČNI POJMOVI: promjena, društvena aktivnost

UČENICI ĆE MOĆI:

- procijeniti na koji način oni mogu učiniti svijet boljim mjestom
- prepoznati kako svi mi možemo pokrenuti promjenu
- potaknuti ljude oko sebe na razmišljanje.

POTREBNI MATERIJALI: računalo, projektor, papir velikog formata, radni list

TIJEK AKTIVNOSTI:

Za motivaciju na početku sata postavite učenicima pitanje: *Možemo li mi mijenjati svijet?* Nakon kraće rasprave neka učenici poslušaju pjesmu *Man in the mirror* Michaela Jacksona. Podijelite učenicima radne listiće kako bi mogli pratiti riječi pjesme. Ako učenici ne razumiju engleski jezik (ili vi osobno), pripremite prijevod na hrvatskome jeziku.

POKRENITE RASPRAVU PITANJIMA:

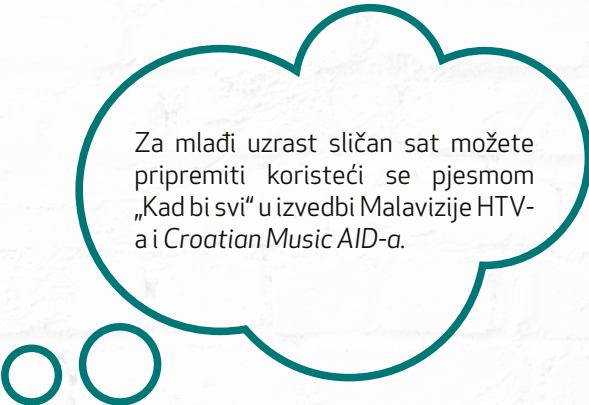
O čemu pjevač pjeva? Tko je „čovjek u ogledalu“? Zadajte učenicima da pored svake strofe ukratko svojim riječima prepričaju što pjevač poručuje u tim stihovima. Za ovu aktivnost dajte učenicima 10 minuta.

Zatim ih podijelite u skupine od petero. Svaka skupina treba *flipchart* papir na koji će nacrtati obris ogledala, a zatim u *ogledalu* i svoje odraze u situaciji u kojoj mijenjaju nešto što im se ne sviđa u svojoj okolini ili svijetu. Neka pripreme izlaganje kojim će predstaviti sebe u ogledalu kao dobar primjer koji žele dati drugim ljudima, a radove zatim izložite na vidljivom mjestu u razredu.

Neka nakon izlaganja učenici razmisle o konkretnom planu kojim mogu *odraz iz ogledala* pretvoriti u stvarnost te pokrenuti promjenu koju očekuju od drugih.

Na kraju aktivnosti povežite poruku pjesme s citatom Mahatme Gandhija: *Be the change you want to see in the world.*

Što znači navedeni citat? Kako ga možemo povezati s aktivnošću koju ste radili na satu?

Za mlađi uzrast sličan sat možete pripremiti koristeći se pjesmom „Kad bi svi“ u izvedbi Malavizije HTV-a i *Croatian Music AID-a*.

Za dodatnu motivaciju predložimo gledanje videa „*Adéu, Barcelona!*“ (potražite na poveznici <https://www.youtube.com/watch?v=zEpo4gExLT8>) koji može biti dobra motivacija za pokretanje promjene i osvješćivanje činjenice kako je malo potrebno kako biste uljepšali nečiji sat, dan, a možda i život.

RADNI LIST

Michael Jackson: Man in the mirror

*I'm gonna make a change
For once in my life It's gonna feel real good
Gonna make a difference, gonna make it right*

*As I turned up the collar on
A favorite winter coat
This wind is blowing my mind I see the kids in the street
With not enough to eat
Who am I to be blind?
Pretending not to see their needs*

*A summer's disregard a broken bottle top
And a one man's soul
They follow each other
On the wind ya' know
Cause they got nowhere to go
That's why I want you to know:*

*I'm starting with the man in the mirror
I'm asking him to change his ways
And no message could have been any clearer
If you wanna make the world a better place
Take a look at yourself and then make a change, yey*

*I've been a victim of a selfish kind of love
It's time that I realize
There are some with no home
Not a nickel to loan
Could it be really pretending that they're not alone*

*A willow deeply scarred
Somebody's broken heart
And a washed out dream
They follow the pattern of the wind ya' see
Cause they got no place to be
That's why I'm starting with me
Take a look at yourself and then make the change
You gotta get it right, while you got the time
Cause when you close your heart
Then you close your mind Make that change!*

PRIJEDLOG ZA DALJNJE AKTIVNOSTI: Za sljedeći se sat podijelite u 8 skupina i istražite priče o osmero djece koja su promijenila svijet (članak na internetu: „8 amazing kids who have changed the world“).

Nikada nije prerano za pokrenuti promjenu!

POJAČAJ NA VOLONTIRANJE

Predmetna korelacija: **SRZ, ET, VJER, GO**

KLJUČNI POJMOVI: volontiranje, odgovornost, samopoštovanje, pomoć, pokreni promjenu

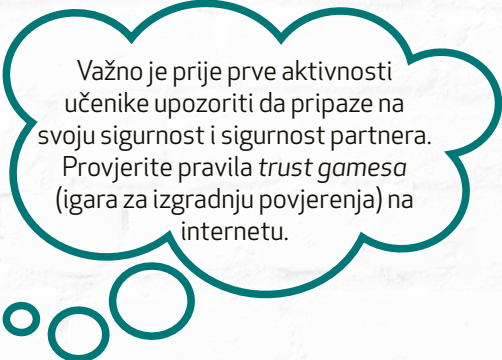
UČENICI ĆE MOĆI:

- ukazati na značenje volontiranja za pojedinca i zajednicu
- odabrati područje volontiranja za sebe
- podržati volontiranje kao oblik društvene aktivnosti.

POTREBNI MATERIJALI: ploča, kreda, papiri A4, radni list

TIJEK AKTIVNOSTI:

Uputite učenike u pravila sljedeće aktivnosti: neka se učenici podijele u parove te neka odluče tko će od njih voditi, a tko slijediti. Onaj koji slijedi treba zatvoriti oči te staviti ruku na rame osobe koja vodi. Svaki par ima zadatak hodati 25 koraka u raznim smjerovima unutar škole, zapamtiti do kuda je došao, a zatim se zamijeniti: sada vodi onaj učenik koji je slijedio, a slijedi onaj koji je vodio (osoba koja vodi treba pomoći kretati se osobi zatvorenih očiju). Kada se parovi vrate u razred, podijelite im papir koji će naslovima biti podijeljen u dva dijela: *Kada trebamo pomoć, osjećamo se...* i *Kada pomažemo, osjećamo se...* Objasnite učenicima da je njihov sljedeći zadatak zajedno prokomentirati, a zatim napisati na papir kako su se osjećali prilikom obavljanja zadatka: kada su trebali pomoć te kada su pružali pomoć. Očekivani odgovori su: *osjećao sam se bespomoćno, ovisno, nesamostalno, uplašeno; zadovoljno što mogu pomoći, odgovorno, samosvjesno...* Nakon što učenici napišu svoje dojmove na papir, neka ih zalijepe na mjesto na koje ih je odveo 25. korak (na zid, ormarić, prozor...) Cilj je da učenici cijele škole nailaze na zalijepljene papire te da se pokrene priča o aktivnosti kojom su učenici vašega razreda osvijestili kako je normalno tražiti pomoć, kako svi možemo doći u situaciju kada će nam zatrebati pomoć ili kada ćemo moći pružiti pomoć.

Važno je prije prve aktivnosti učenike upozoriti da pripaze na svoju sigurnost i sigurnost partnera. Provjerite pravila *trust gamesa* (igara za izgradnju povjerenja) na internetu.

Uvedite pojam volontiranja kao jedan od načina na koji možemo pružiti pomoć. Ako učenici prethodno nisu ništa znali o ovome pojmu, objasnite nastanak pojma i njegovo značenje (koristite pojašnjenja na poledini). Ako učenici već nešto znaju o volontiranju, povežite njihovo znanje o volontiranju s prethodnom aktivnošću pružanja/trazjenja pomoći. Pokrenite raspravu o tome kako se osjećamo kad nam treba nečija pomoć, a kako kad imamo priliku pomoći drugima.

Zatim postavite pitanje: *Biste li se osjećali jednako dobro da ste za pomoć koju ste primili/pružili dali/dobili novac ili neki drugi oblik nagrade? Kako bi to promijenilo cijelo ovo iskustvo?* Dođite s učenicima do zaključka tko su volonteri i gdje sve postoji mogućnost volontiranja (škole, razne udruge i organizacije, skloništa za životinje, izbjeglički kampovi...) Saznajte postoji li u vašoj sredini osoba koja volontira te je pozovite na sat kao gosta. Neke podijeli s učenicima svoja dobra iskustva te ih potakne da i sami postanu aktivni članovi zajednice. Za kraj postavite pitanje: *Što potiče ljude da se uključe u volontiranje? Koja je njihova „plaća“?* Odgovore zapisujte na ploču.

Za dodatnu motivaciju potražite video o volontiranju u zajednici koji ćete pokazati učenicima.

RADNI LIST

Pomoć nastavnicima!

Što je volontiranje?

Volontiranjem se smatra dobrovoljno ulaganje osobnoga vremena, truda, znanja i vještina kojima se obavljaju usluge ili aktivnosti za dobrobit druge osobe ili za zajedničku dobrobit, a obavljaju ih osobe bez postojanja uvjeta isplate novčane nagrade ili potraživanja druge imovinske koristi za obavljeno volontiranje (Zakonu o volonterstvu, NN, br. 58/07 i 22/13). Nagrada koju dobijemo volontirajući nije novac, već zadovoljavanje istinske ljudske potrebe za osjećajem korisnosti. Volontiranjem svoje vrijeme i svoju dobru volju darujete nekome drugom. Takav nesebičan čin ispunjava srećom svaku osobu koja iskreno vjeruje u pomaganje drugima.

Volonteri su ljudi koje pokreću različiti motivi. Zajedničko im je da rade sa zadovoljstvom vjerujući u misiju koju ispunjavaju. Dobiju priliku naučiti nešto novo te pritom upoznaju nove ljude, surađuju s osobama koje dijele slične interese i uvjerenja, čine svoju zajednicu ugodnijom za život, kreativno provedu slobodno vrijeme, razbiju monotoniju svakodnevnice, isprobaju svoje sposobnosti (www.volontiram.info).

Pomoć učenicima i nastavnicima!

Kako odabrati gdje volontirati?

Sagledajte svoje karakteristike i odlučite se za volontiranje na mjestu koje će vas ispunjavati. Istovremeno ćete drugima pružiti svoje znanje, vještine, ali za uzvrat dobiti novo iskustvo, nova znanja i vještine te osjećaj zadovoljstva koji će vas tjerati da se vraćate volontiranju. Primjerice, ako iskreno volite životinje, možete se prijaviti u neko sklonište (azil) koji se brine o napuštenim životinjama. U takvim mjestima uvijek nedostaje ljudi i imaju manjak radne snage pa im je svaka pomoć i više nego dobrodošla. Vi ćete biti sa životinjama kojima je potrebna pomoć i njega te ćete moći uživati pružajući im pomoć. Ako niste osoba koja voli životinje, postoji mnogo drugih načina kako možete nekome pomoći. Ako ste osoba koja je dobre fizičke spreme i koja voli sport i rekreaciju, u dosta centara za djecu s posebnim potrebama traže ljude koji će preko rekreacije i vježbanja pomoći djeci da se bave sportom. Vi ćete svoje znanje tako prenijeti na nekoga drugoga i iz prve ruke pomagati nekome da bude aktivan i posveti se svome zdravlju. Ako pak znate svirati i glazbeno ste obrazovani, u istim centrima traže i ljude s takvim sposobnostima, da pokažu djeci kako pomoću glazbe mogu učiti nešto novo, a možda čak i sami naučiti svirati ili pjevati. Postoje razne mogućnosti kako nekome pomoći, na vama je samo da odlučite.

Kako početi?

Javite se vašemu nastavniku ili samostalno kontaktirajte ustanovu u kojoj želite provesti nekoliko sati tjedno ili mjesečno s ciljem pružanja nekoga oblika pomoći. Ako postoji lokalni volonterski centar u vašem području, kontaktirajte ih i saznajte koje ustanove i organizacije trebaju volontere. Možete biti sigurni da ćete nakon volontiranja biti zaista sretni i sigurno se nećete osjećati kao da ste protratali svoje slobodno vrijeme. Osjećat ćete se kako ste nekome pomogli i kako ste svoje vrijeme iskreno poklonili nekome drugom. Taj osjećaj je zaista neprocjenjiv i neće vam trebati dodatan poticaj da se ponovno vratiti volontiranju.

VOLONTIRAM I JA!

Predmetna korelacija: **SRZ, ET, VJER, GO**

KLJUČNI POJMOVI: volontiranje, odgovornost, briga

UČENICI ĆE MOĆI:

- podržati volontiranje kao jedan od oblika društvenoga angažmana
- osmisliti prijedloge za vlastiti volonterski angažman
- grupirati volonterski angažman prema područjima interesa.

POTREBNI MATERIJALI: ploča, kreda, radni list

TIJEK AKTIVNOSTI:

Na ploču velikim slovima napišite sljedeće pojmove: **Udruge** (potaknite učenike da se sjete područja interesa raznih udruga), **dom za starije i nemoćne osobe, azil za životinje, dječji dom**. Prilagodite dobi učenika izbor te objašnjenja navedenih ustanova. Pokrenite oluju ideja pitanjem: Što je zajedničko ovim ustanovama? Zapisujte odgovore na ploču (potaknite učenike da dođu do sljedećih odgovora: briga za one kojima je to potrebno, suosjećanje, pomoć, nemoćne osobe...)

Potaknite učenike da se prisjete još neke ustanove/organizacije koju bi na temelju navedenih karakteristika dodali na popis. Nakon toga recite učenicima neka odaberu jednu od navedenih ustanova/organizacija koja im je najzanimljivija s obzirom na problematiku kojom se bavi.

POSTAVITE PITANJA:

- Što znate o radu te ustanove/organizacije?
- Tko radi u toj ustanovi/organizaciji?
- Prema kome je usmjeren njihov rad?
- Jeste li do sad imali kakvo iskustvo s navedenim ustanovama/organizacijama?

Pažljivo slušajte hoće li učenici navesti volontere kao osobe koje rade u sklopu navedenih ustanova/organizacija. Pitajte učenike znaju li tko su volonteri. Jesu li se do sad susretali s tim pojmom? Je li itko od njih do sada volontirao? Ako će većina učenika odgovoriti da nemaju volonterskoga iskustva, započnite sa sljedećom aktivnošću: *Jesam li ikada...?* Postavljajte pitanja, a učenici neka umjesto s da odgovaraju ustajanjem (ako je njihov odgovor ne neka ostanu sjediti).

- *Jesam li ikada starijoj osobi pomogao nositi teške stvari?*
- *Jesam li ikada osobi s bijelim štapom pomogao prijeći cestu?*
- *Jesam li ikada utrošio svoje vrijeme kako bih nekome pomogao u savladavanju školskoga gradiva?*
- *Jesam li ikada u sklopu školskih aktivnosti radio nešto kako bih pomogao drugima?*
- *Jesam li ikada na neki drugi način učinio nešto za nepoznatu osobu i ne očekivao ništa za uzvrat?*

Nakon aktivnosti recite učenicima: *Ako ste ustali barem jednom, znate kako je volontirati.*

Postavite učenicima pitanje o tome kako su se osjećali dok su radili nešto za druge kako bi im pomogli? Objasnite im kako raditi nešto za drugu osobu radi potrebe za pomaganjem, a ne radi želje za stjecanjem materijalne dobiti, znači volontirati. Potaknite učenike da sami osmisle definiciju volontiranja.

Za više informacija o volontiranju
koristite radni listić radionice
POJAČAJ NA VOLONTIRANJE

RADNI LIST

IDEJE ZA VOLONTIRANJE (razmislite kako možete još više pomoći drugima te dogovorite s nastavnikom na koji način biste to mogli ostvariti)

	DJEČJI DOM	SKLONIŠTE ZA ŽIVOTINJE	UDRUGA koja se bavi _____	DOM ZA STARIJE I NEMOĆNE	NOVI PRIJEDLOG: _____
KAKO MOŽEMO POMOĆI (nabroj ideje)					

Pročitajte citate volontera te prepoznajte područje njihova volonterskog rada.

Volontiranje je za mene prilika da pružim ruku nekome čije su ruke slabe, sićušne ili zaboravljene. Svaka sekunda uložena u volonterski rad mnogostruko se vraća u očima i osmijehu djeteta koje možda po prvi put osjeća da je prihvaćeno. Volontiram jer trebamo vjerovati u ljubav i vjerovati u čuda! (Ivan, 26)

Uvijek sam se rastužila kada bih vidjela napuštene pse. Jednoga sam dana shvatila da i ja mogu učiniti nešto kako bih im pomogla. Potražila sam na internetu broj obližnjega azila te se raspitala o tome traže li volontere. Danas ne mogu zamisliti svoj tjedan da ne odem i provedem neko vrijeme s tim bićima. Veselje koje im ja mogu pružiti barem tih nekoliko sati tjedno te ljubav koju dobivam od tih divnih bića, ne mogu opisati riječima. (Tara, 23)

Volontiranje mi je omogućilo da se bavim poslom koji me ispunjava, a za koji možda inače ne bih dobila priliku. Upoznala sam divne ljude te naučila mnogo toga o odgovornosti svih nas da svojim djelovanjem mladima budemo primjer te da ih usmjeravamo ka kreiranju bolje budućnosti. Zahtjeva naš trud i uloženo vrijeme, ali zadovoljstvo koje volonter osjeća je neprocjenjivo. (Vanja, 27)

1. VOLONTER SKLONIŠTA ZA NAPUŠTENE ŽIVOTINJE

2. VOLONTER UDRUGE KOJA SE BAVI ODGOJEM I OBRAZOVANJEM

3. VOLONTER UDRUGE KOJA RADI S DJECOM S TEŠKOĆAMA U RAZVOJU

OD POTREBA DO PROJEKTNIH IDEJA

Predmetna korelacija: **GO, PIG, ET**

KLJUČNI POJMOVI: mapiranje lokalne zajednice, identificiranje potreba i problema, kreiranje projektnih ideja

UČENICI ĆE MOĆI:

- analizirati potrebe škole i lokalne zajednice
- definirati moguće projektne ideje kao odgovor na prepoznatu potrebu/problem.

POTREBNI MATERIJALI: radni list, A3 i A4 papiri, flomasteri

Cilj je ove radionice pomoći učenicima da osvijeste potrebe u svojoj školi i lokalnoj zajednici za određenim akcijama ili volonterskim projektima. Na ovaj način učenici polaze od sebe, svog svakodnevnog doživljaja škole i lokalne zajednice, te ih se kroz zajednički razgovor o problemima koje uočavaju podržava da budu aktivni i da daju svoj doprinos rješavanju problema. Njihov osjećaj vlasništva nad na takav način dobivenom projektnom idejom može biti pokretač cijele akcije i potaknuti ih na njihovo puno sudjelovanje.

TIJEK AKTIVNOSTI:

Učenike je potrebno podijeliti u grupe te ih provesti kroz sljedeće korake:

Korak 1. Sve grupe dobiju radni list i zadatak da razgovaraju o tome koje probleme uočavaju u svojoj školi te što bi željeli u njoj promijeniti. Odgovore trebaju napisati oko kvadratića "ŠKOLA". Nastavak zadatka u grupama je da *mapiraju* glavna obilježja lokalne zajednice u kojoj se nalazi škola (imena susjednih ustanova, organizacija, centara, parkova, trgova itd.) te razgovaraju tko bi u lokalnoj zajednici mogao trebati njihovu pomoć i s kim bi mogli surađivati.

Korak 2. Na zidu (ili ploči) se lijepi A4 papir na kojem stoji naziv škole, a oko škole se lijepe drugi A4 papiri na kojima se zapisuju odgovori svih grupa o problemima koje uočavaju u svojoj školi. Potom se na drugim papirima pišu imena ustanova, organizacija, trgova, itd. koji se nalaze u blizini škole. Cijeli proces se vodi kroz razgovor - pitajte učenike koje odgovore su zapisali te od njih tražite da zapišu svoj odgovor i donesu i zalijepi A4 papir na zid. Pokušajte uključiti što više učenika.

Korak 3. Zatražite od učenika da pogledaju što je sve na zidu te da razmisle s kojom od tema bi se voljeli baviti kroz volonterski projekt i zašto. Razgovor je važno voditi uz puno uvažavanje svakog doprinosa, osjećaja i stavova. Zajedno s grupom zaokružite ideje (teme, korisnike, probleme) koje im se čine trenutno najvažnijim i najvrjednijim za razvoj njihovih projektnih ideja.

Korak 4. Podijelite ih ponovo u grupe prema interesu za pojedine projektne ideje te svaka grupa dalje razrađuje projekt odgovarajući na sljedeća pitanja: *Što želite osobno dobiti provedbom ove projektne ideje? Postoji li interes cijele grupe da se ovakva ideja provodi? Koje resurse imate? Što vam je potrebno?* Učenici trebaju razmisliti koje sve potencijale oni kao pojedinci i škola imaju (koje sve talente imaju, što znaju raditi, koga bi mogli pozvati da se uključi, itd.)

Korak 5. Grupe se dogovaraju uz podršku učitelja o prezentiranju svoje ideje nekom od tijela škole (učeničko vijeće) te dalje idu u planiranje provedbe. Važno je da učitelj zapiše sve projektne ideje i podrži ih u daljnjem usvajanju i planiranju provedbe svake od ideja.

Odlučiti se za projektnu ideju nije lako. Ponekad je potrebno više radionica i kreiranje što više projektnih ideja kako bi se učenici odlučili za jednu. Razrada pa onda i provedba projektne ideje može trajati cijele školske godine.

DODATNI MATERIJALI I IZVORI :

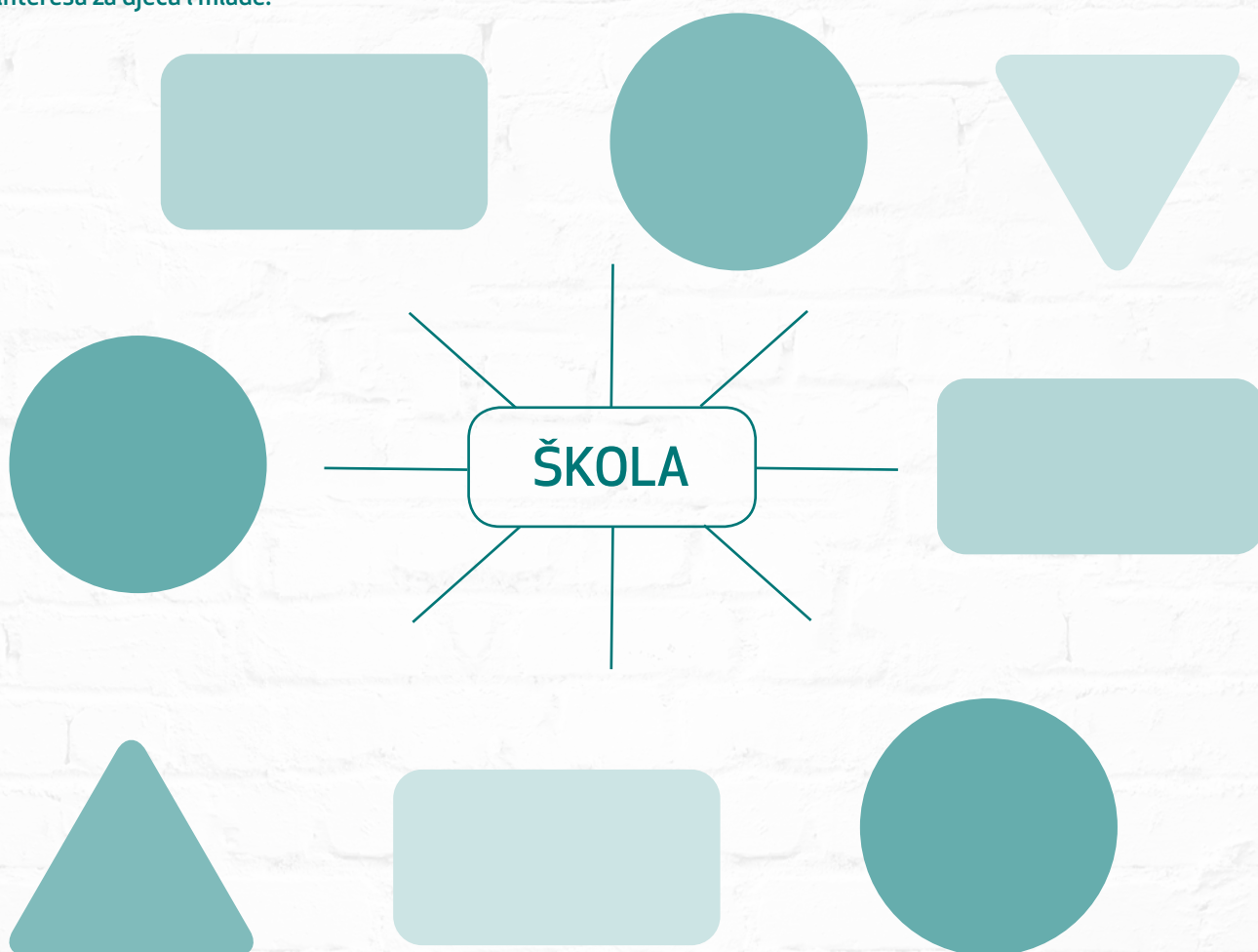
Knjiga dobrih ideja (FSO, 2015.) <http://www.fso.hr/wp-content/uploads/2015/02/knjiga-dobrih-ideja.pdf>;

Dokumentarni film Pokreni promjenu (35 minuta) o volontiranju djece i mladih: <https://www.youtube.com/watch?v=gXUXkxf52w>.

RADNI LIST

Mapirajte lokalnu zajednicu u kojoj je locirana vaša škola. Prvo razmislite o tome koje probleme uočavate u svojoj školi (prostor u školi i oko škole, odnosi među učenicima, odnosi između učenika i učitelja, vršnjački sukobi, itd.). Potom razmislite koje sve ustanove i organizacije postoje u blizini vaše škole; koji bi vam bili potencijalni partneri u rješavanju vaših problema; tko su potencijalni korisnici vaše pomoći; koje su lokacije u blizini od mogućeg interesa za djecu i mlade.

PRIHVAĆANJE RAZLIČITOSTI

PREDRASUDE

KVALITETNI ODNOSI

GRADANSTVO

NASILJE

MEDIJACIJA

VOLONTIRANJE

PODRŠKA

LJUDSKA PRAVA

NASILNI EKSTREMIZAM

TERORIZAM

MIRA

EMPATIJA

KOMUNIKACIJA

EMPATIJA

RADIKALIZACIJA

NASLOV

Zbirka radionica „Pokreni promjenu“,
40 ideja za rad s djecom i mladima u području različitosti

IZDAVAČ

Forum za slobodu odgoja
Đorđićeva 8, 10 000 Zagreb
www.fso.hr
forum@fso.hr

ZA IZDAVAČA

Eli Pijaca Plavšić

AUTORICE I AUTORI

Ana Munivrana, Domagoj Morić, Eli Pijaca Plavšić, Mario Bajkuša,
Milana Rastović, Vanja Kožić

POSEBNA ZAHVALA PARTNERIMA NA PROJEKTU

Centro Sviluppo Creativo Danilo Dolci, Italija www.danilodolci.org
Mladinski Center Dravinjske Doline, Slovenija www.mcdd.si
Think Global, Velika Britanija www.think-global.org.uk

UREDNIKE

Marina Brkić
Vanja Kožić

GRAFIČKO OBLIKOVANJE I TISAK

ACT Printlab

Zagreb, 2017.

CITIRANJE

ur. Brkić, M. i Kožić, V. (2017). Zbirka radionica „Pokreni promjenu“,
Zagreb: Forum za slobodu odgoja

Financirano sredstvima programa Europske unije Erasmus +.
Sadržaj ove publikacije isključiva je odgovornost Foruma za slobodu odgoja
i ni na koji se način ne može smatrati da odražava gledišta Europske unije.

VLADA REPUBLIKE HRVATSKE
URED ZA UDRUGE

Ovaj projekt sufinancira Ured za udruge Vlade RH. Stajališta izražena u
ovoj publikaciji isključiva su odgovornost Foruma za slobodu odgoja i ne
odražavaju nužno stajalište Ureda za udruge Vlade Republike Hrvatske.

KVALITETNI ODNOSI